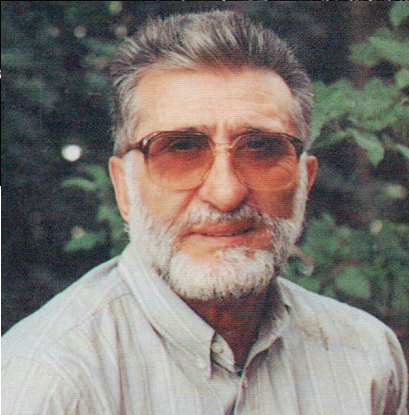


MERSİN SANAT EDEBİYAT

TEMMUZ - AĞUSTOS - EYLÜL 2025

YIL : 4

SAYI : 16



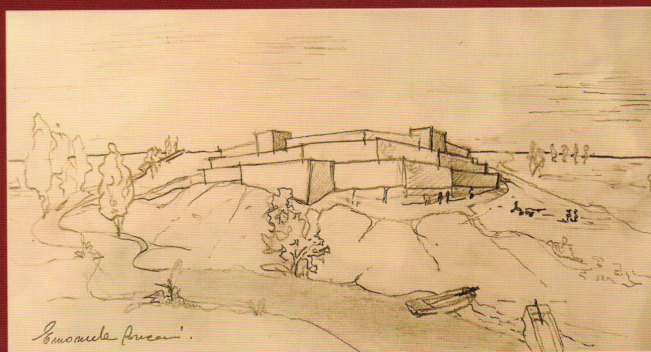
İLYAS HALİL DOSYASI

NİHAT TANER - ERGÜL BAKAY - ORHAN ÖZDEMİR
ERKAN ÖZAYDIN

VURAL ÜLKÜ - BİNALİ TUNÇ - ŞAHİN TAŞ - DURAN AYDIN - COŞKUN KARABULUT
HİLMİ DULKADİR - REMZİ KARABULUT - HALİME KUŞ - RAMAZAN ESMER
FAİK KANATLI - PATRICK PÉREZ SÉCHERET / ALİ DEMİR - TURGAY DEĞİRMENCİ
ÂŞIK BEÇARE (TAMER AÇIKALIN) - AHMET ZEKİ YEŞİL - MUSTAFA EMRE
FAİK GÜÇLÜ - HIZIR İRFAN ÖNDER - ABDULLAH TOROSLU - SERVET SÖYLEMEZ
MEHMET ALİ ELÇİN - ALİ TAŞ - HASAN BURAK BERBER - BEDRİYE KORKANKORKMAZ
GÖRSELLER: ÖMER ÖZGEN - NURİ ABAÇ - MUSTAFA YILDIZ

The Chalcolithic and Early Bronze Age Sequence at Mersin Yumuktepe

ISABELLA CANEVA





MERSİN SANAT EDEBİYAT

ÜÇ AYLIK SANAT EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi

MERSİN SANAT EDEBİYAT DERNEĞİ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Tasarım ve Mizanpaj

O. Erkan Özaydın

Editörler

O. Erkan Özaydın-Dr. Orhan ÖZDEMİR

Yayın Kurulu

Ali F. BİLİR - Dr. Orhan ÖZDEMİR

Aydan YALÇIN - Ferhat İŞLEK

Bedriye KORKANKORKMAZ

Nalan ÇELİK

Kapak Görseli

‘Tarsus’-Erkan ÖZAYDIN

‘İlyas Halil’ - Ömer F. ÖZEN

İletişim

erkanozaydin48@gmail.com

www.mersinsanatedebiyat.com

05367715159

Basılı dergi için yıllık bağış 1000 TL

Pdf sürdürüm için yıllık bağış 250 TL

MERSİN SANAT EDEBİYAT DERNEĞİ

İş Bankası Mersin Merkez Şb.

IBAN: TR41 0006 4000 0016 6003 2674 31

Basım Yeri

Parkur Form Ofset Matbaacılık

Merkez San. Sit.1341. Cad. No: 45

İvedik OSB, Yenimahalle - ANKARA

Sertifika No: 42235

ISSN No: 2791-7762

Basım Tarihi

30 Haziran 2025

Temsilciler

Adana - Kubilay ALTUNTAŞ

İzmir - Ferhat İŞLEK

Tarsus - Remzi KARABULUT

Antalya - Turgay DEĞİRMENCI

Samsun - Celal KARACA

Mersin Sanat Edebiyat Derneği'nin süreli yayın organıdır. Yayımlanan yazı ve şiirlerden yazarı sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez. Dergimiz ticari amaçlı olmadığı için yazıları dergide yayımlanan yazarlara ve görsellere telif ödenmez. Dergide yer alan yazılar bütün kullanılmaz, altıntılarda ise derginin adının ve sayfasının belirtilmesi zorunludur.

EDİTÖRDEN...

Kıymetli Edebiyat Dostlarımız,

Mersin Sanat Edebiyat Derneğince 23 Nisan 2025 Perşembe günü, Sokak Kitabevi'nde, "İlyas Halil ve Nuri Abaç'ın Mersin'i" konulu bir söyleşi gerçekleştirdik. Aynı gün; 23 Nisan 2025'te kıymetli Yazar İlyas Halil'in Kanada'nın Montreal kentinde vefat ettiği haberi geldi. Güzel ama hüzünlü bir gündü. Orhan Özdemir, İlyas Halil'in Nuri Abaç'la Kanada Mektupları üzerine konuştu. Ressam Ahmet Yeşil, her iki sanatçının dostu ve arkadaşıydı. İlyas Halil'in doğduğu ev ile komşu olduklarından söz etti. Çocukken yaptığı resimleri terzi olan annesinin odasında duvara astığını, Nuri Abaç'ın yengesinin, Sudi Abaç'ın eşinin geldiğinde resimleri gördüğünü, "Nuri" ile tanıştırmayı önerdiğini, böylece Nuri Abaç ile dostluğu başladığını bu toplantı sayesinde öğrendik. Ahmet Yeşil, "İlyas Halil'in Doğduğu Ev" tablosunu, İlyas Halil'e sürpriz olsun diye 1991'de boyamıştı; bu etkinliğimizin afişi için verdi. Ben de yazarın öykü ve şiirlerinde geçen Mersin'in bilinen yerlerinden, görseller eşliğinde söz ettim.

Mersin'e değer katan, Yazar İlyas Halil, Mersin'de 'ötekilere' değinen yazarımız, aramızdan ayrılmıştı. Bu duygular içinde etkinlik bir anmaya dönüştü. Yakını Josef Atat telefonla arayarak duygularını aktardı.

Nihat Taner'in önerisi ile bu sayımızda 'İlyas Halil Dosyası'na yer veriyoruz. Üç yıldır sürdürdüğümüz 'İlyas Halil Öykü Ödülü' etkinliğimizin bu yıl dördüncüsünü gerçekleştireceğiz.

Üç edebiyat haberini paylaşmak isteriz; İlki; Mersin Sanayi ve Ticaret Odası'nın uzun yıllardır sürdürdüğü 'Mersin Kenti Edebiyat Ödülü' bu yıl Ahmet Ümit'e verildi. İkincisi; Aydan Yalçın, 'İhsan Üren Şiir Ödülü'nü aldı. Üçüncüsü; Zafer Doruk, 'Alemciler' kitabı ile Fakir Baykurt 2025 Öykü Ödülü'nü kazandı. Başarılarını kutluyoruz

Dergimizin baskıya gireceği günlerde dünyayı derinden etkileyen İsrail, 'Gazze'deki insanlık dışı zulmünden sonra bu kez İran'a saldırdı. İran füzelerinin 'Demir Kubbe'yi delmesi karşısında İsrail'in yardımına ABD üç uçak gemisi ile geliyor. ABD'nin İran'a karşı silah kullanması durumunda üçüncü dünya savaşına sivrulabiliriz.

Tüm okurlarımızın barış ve huzur içinde bir yaz geçirmesini diliyoruz...



İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Vural ÜLKÜ	Frankfurt Notları-1 / 5 - 7
Prof. Dr. Binali TUNÇ	Yaşanabilir Bir Dünya İçin Ekolojik Vatandaşlık Eğitimi / 8 - 10
Şahin TAŞ	En Kötüsü Bir Kedisi - Şiir / 10
Duran AYDIN	İlk ‘Dergi’ m / 11
Coşkun KARABULUT	Kırgızistan Gezisiyle “Gönül Seyahati” Yolculuğumuzu Tamamladık / 12 - 13
Hilmi DULKADİR	Orhan Özdemir’in “Arzu ile Kamber” Kitabı Üzerine / 14 - 15
Remzi KARABULUT	Parçalar Çağında Yeni Yamalar / 16
Halime KUŞ	Şadya (Cae Ummi!) / Öykü / 17 - 18

İLYAS HALİL DOSYASI

Nihat TANER	İlyas Halil’in Ardından / 19 - 27
Ergül BAKAY	İlyas Halil’in Aziz Hatırasına 28
Orhan ÖZDEMİR	İlyas Halil’in Mersin’i / 29 - 31
Erkan ÖZAYDIN	İlyas Halil’le Mersin’i Gezmek / 32 - 34

Ramazan ESMER	Kuşlar, Kızım ve Yaşam / 35
Prof. Dr. Faik KANATLI	Denetim Altına Alınmış Dünyada Hâlâ Etik’e İhtiyaç Var mı? / 36 - 37
Petrick Pérez SÉCHERET (Çeviri: Ali DEMİR)	Nâzım Hikmet’e Birinci Mektup - Şiir / 38
Bedriye KORKANKORKMAZ	Gecenin Eşiğinde Sen - Şiir / 38
Mustafa EMRE	Çiçekçe -Şiir / 38
Turgay DEĞİRMENCİ	Tilki İbrahim Efe - Öykü / 39 - 41
Âşık BEÇARE (Tamer AÇIKALIN)	Eski Mersin-Şiir / 41
Ahmet Zeki YEŞİL	Kafam Karışık Leyla - Öykü / 42 - 43
Hızır İrfan ÖNDER	Ayazda - Şiir / 45
Abdullah TOROSLU	Ben Kara Gözlere Bakamam / 46 - 47
Servet SÖYLEMEZ	Varınca - Şiir / 47
Mehmet Ali ELÇİN	Öldüğünden Dolayı - Öykü / 48
Ali TAŞ	“Walter Siehe’nin Hazin Hikayesi” ÇiçekçiAlman / 49 - 50
Hasan Burak BERBER	Ürkek Silah - Şiir / 50



Prof. Dr. Vural ÜLKÜ - Foto: Erkan Özaydın

Frankfurt Notları - 1

Prof. Dr. Vural ÜLKÜ*

Almanya’da Frankfurt adlı iki şehir var: Birisi, Main nehri kıyısındaki ünlü ve ülkenin en büyük (650 bin nüfuslu), en önemli şehirlerinden biri olan Frankfurt / M., öbürü ise, Polonya sınırında, tarihi bakımdan ve son zamanlarda orada kurulan Avrupa Üniversitesi açısından önemli, fakat birincisi kadar ünlü olmayan küçük (65 bin nüfuslu) Frankfurt an der Oder. Bu yazıda söz konusu olan, birincisi, yani Frankfurt am Main. Ancak, nüfus sayısı yanıltmasın; yakın çevresindeki, banliyö trenleriyle kolayca ulaşılan başka şehir ve kasabalarla, iki milyonu aşkın bir nüfusun merkezini oluşturuyor bu şehir.

Frankfurt, Almanya’nın en güzel şehirlerinden biri değil, en azından bana göre. Fakat çok ilgi çekici olduğu kesin. Birçok kişiye göre, gökdelenleriyle, Main nehri kıyısındaki, Manhattan’a gönderme yapılarak “Mainhattan” denilen yüksek binalarıyla, Almanya’nın en “Amerikan havalı” yeri; en önemli ticaret, sanayi şehirlerinden birisi. Dünyanın en büyük havalimanlarından birisi olan Rhein-Main havalimanı (Fraport), Avrupa hava ulaşımının merkezi. Frankfurt, Almanya’nın, hatta Avrupa’nın ekonomik başkenti; Alman bankacılığının kalbiorada atıyor (bütün büyük Alman bankalarının merkezleri de, borsa da, Avrupa Merkez Bankası da orada). Üniversitesi “Johann Wolfgang Goethe-Universität” adını taşısa da, “Goethe’nin şehri” olduğu, çok tartışmalı. Çünkü Goethe, 28 Ağustos 1749’da Frankfurt’ta doğmuş, doğru. Fakat 1765-1770 arasında (16-21 yaşların-

dayken) Leipzig’de ve Strasbourg’da sürdürdüğü düzensiz hukuk öğreniminin ve arada Wetzlar’da dalga geçerek tamamladığı hâkim stajyerliğinin ardından, “Werther” romanıyla birdenbire üne kavuşmuş ve 1775’te (26 yaşında) küçük Weimar prensliğine davet edilmiş. O yılın sonbaharında Weimar’a yerleşmiş, orada yıllarca yazarlığı bir tarafa bırakıp bakanlık(lar) yapmış, ömrünün on yıldan fazla süren en büyük (platonik) aşkını orada yaşamış, orada evlenmiş, çocuk sahibi olmuş ve 22 Mart 1832’de ölünceye kadar ömrünün tam 57 senesini orada geçirmiş. Hiç sevmediği Frankfurt’a bir daha hemen hemen hiç uğramamış, annesi öldüğünde cenaze töreni için bile doğduğu şehre gitmemiş. Weimar’dan ise, sadece geziler için (en uzun, ünlü İtalya seyahati, 1786-88) ayrılmış. Bu nedenle, gerçek Goethe şehri kesinlikle Weimar. Evet, Frankfurt’ta bir Goethe müzesi var, içinde doğduğu ufak ev müze yapılmış; ama Weimar’ın kendisi bütünüyle bir Goethe müzesi.

Frankfurt deyince akla gelen Türk yazarlarının başında, “Frankfurt Seyahatnamesi” adı kitabıyla Ahmet Hâşim gelir. Deneme olarak da okunabilecek kısa yazılardan oluşan bu seyahatname, aslında ön söz dahil 37 sayfadan oluşan küçük bir kitap. Uzun zamandır çektiği kalp ve böbrek rahatsızlığı sebebiyle 1932 yılının ikinci yarısında Erenköy Sanatoryumu’nda üç ay yatan Ahmet Hâşim, aynı yılın sonlarına doğru, doktorlarının tavsiyesiyle Frankfurt’a giderek zamanın ünlü böbrek uzmanı Profesör Volhard’ın kliniğinde de bir süre tedavi görür. Şair, yolculuğu sırasında kaleme aldığı ve İstanbul’a dönünce Milliyet gazetesiyle Mülkiye dergisinde yayımladığı seyahat izlenimlerini toplayarak, (4 Haziran 1933’teki) ölümünden kısa bir süre önce, o yılın mayıs ayı başlarında kitap hâline getirir. Aslında eser, bir seyahatname değil, çok özlü ve değerli bir gözlemler kitabıdır. Kendisinin Frankfurt’a gittiği sırada, Almanya 1929 büyük ekonomik krizinden henüz kurtulamamıştır, sokaklar işsizlerle, dilencilerle doludur. Şehirdeki düzene hayran olan (“Yarabbi! Bu şehirde ufak bir yıkıntı, bir küçük ihmal, yerine konulması



unutulmuş bir taş, kapatılmamış bir çukur yok mu? (...) bu kusursuz hendese içinde insan nefes darlıkları duyuyor. Umranın [= bayındırlığın, VÜ]bu kadarı fazla.”) Ahmet Hâşim, şehre şaşkınlık ve hayranlıkla, “bayağı çehreli adamlar” diye nitelediği Nazi üniformalı kalabalıklara ise iğrenerek bakar.

1932, Goethe’nin ölümünün 100. yıl dönümüdür. Ahmet Hâşim, Frankfurt’a “*vardığının ilk günü Goethe’nin evine koşar*”. Boş olmasını beklediği evin Alman ziyaretçilerle dolu oluşu onu şaşırtır. “*Ev olduğu gibi muhafaza edilmiştir. (...) Şairin hatırası bu evin her tarafında nefes alıyordu. Yüz sene evvel içinde can verdiği oda, memleketin her tarafından yeni gönderilmiş çelenk yığınlarıyla dolu idi. Sanki şairin cesedi henüz kaldırılmamıştı ve havada esen şan ve şerefının ıtrı, o sabah açmış iri bir kırmızı gülün kokusu gibi taze ve kuvvetliydi.*”

Şairane bir dille kaleme alınmış bu bölüm, ne yazık ki önemli bir hata içeriyor: Ahmet Hâşim, Goethe’nin Frankfurt’taki evde öldüğünü yazıyor. Gerçekte ise, Goethe 22 Mart 1832 günü, Weimar’daki bugün büyük bir müze olan evinde hayata gözlerini yummuştur, “içinde can verdiği oda” ve “üzerinde hayata veda ettiği kanepesi”, sadece Weimar’daki evinde görülebilir.. (Bu konularda daha fazla bilgi, “Goethe’nin On Bir Aşkı” [İnkılap Yayınları, İstanbul] başlıklı kitabımda bulunabilir.).

Üniversite

Frankfurt’a ilk defa 1971’de gittim, 1986’dan sonra sonra ise hemen hemen her sene en az bir defa. Orada aralıksız yaşamadım, en uzun kalış sürem iki buçuk ay kadardır. Fakat bu aralıklarla gidişler, şehri ve çevresini daha iyi tanımak, bir de yaşanan değişiklikleri yakından görmek açısından çok daha yararlı oldu. En iyi örneklerden birisi, üniversite. 1990’da iki Almanya’nın birleşmesinin ardından, Frankfurt Üniversitesi yepyeni ve büyük binalara kavuştu. Frankfurt, 1945’ten itibaren Almanya’daki Amerikan işgal kuvvetlerinin de merkeziydi ve şehirde 1930’larda ünlü IG Farben firmasının yaptırdığı muazzam kompleks, Amerikan işgal kuvvetlerinin karargâhı olarak kullanılıyordu. 1990’dan sonra Amerikalılar ayrılınca, o çok katlı binalar Üniversiteye devredildi, elden geçirildi ve merkez bina olarak hizmete konuldu. Fakat her tarafta o kışla havasını hissetmek

mümkün. Her adımınızda çın çın çınlayan bomboş ve ruhsuz koridorları ile, bu soğuklukta, bu ruhsuzlukta başka bir üniversite bulunabilir mi, bilmiyorum. Bizdeki üniversitelerden, hele Mersin Üniversitesinden şikâyet edenlerin, Frankfurt Goethe Üniversitesi “kışlası”nın insansız katlarını şöyle bir dolaşması çok yerinde olurdu.

Frankfurt Üniversitesi, resmen “Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi” adını taşıyor. Goethe’nin Weimar’a on beş km mesafedeki Jena şehrinde bulunan, büyük emek verdiği, bir çeşit mütevellî heyet başkanlığı yaptığı, yakın dostu Schiller’in de tarih profesörü olarak atanmasını sağladığı üniversitenin adı ise Friedrich Schiller Üniversitesi!

Üniversitenin Borkheimer Warte semtindeki eski kampüsü ve binaları ise, çok daha etkileyici. Kampüsün metro istasyonunda, üniversite hayatından resimler duvarları süslüyor. Frankfurt Üniversitesi gecikmiş bir üniversite olarak 1914’te kurulmuş, istasyonun duvarında ilk kaydolan öğrenciler için yapılan törenin resimleri de yer alıyor. “Rektör, ilk 44 öğrencinin teker teker elini sıkarak onlara ‘Hoş geldiniz!’ dedi” diye yazıyor resmin altında.

Metrodan çıkar çıkmaz kafeterya ile karşılaşıyorsunuz.. Binaların önünde, seyyar kitapçılar binlerce kitabı ve kasedi çok ucuz fiyatlarla satmaya çalışıyor. Kafeterya, öğretim elemanı ve öğrenci yanında herkese açık; sokaktan geçenlerin bile içeri girip yemek yeme hakları var. Küçük çocuklar için özel sandalyeler ve oyun yerleri de düşünülmüş. Yemekler hem kaliteli, hem çok ucuz. Üçer kap yemekten oluşan çeşitli fiyatlarda beş ayrı menüden seçim yapmak mümkün, ayrıca bir de “ocak başı” bölümü var.

Kafeteryanın giriş bölümü ufak bir müze gibi düzenlenmiş; duvarlarda üniversitenin tarihinden fotoğraflar sizi esir alıyor. Birinci Dünya Harbi’nden sonra hızla gelişen üniversite, 1933’te Nazilerin pençesine düşüyor. 1930’dan itibaren üniformalı, eli sopalı vahşi grupların saldırılarının resimlerini, 1933’te “demokratik seçimlerle” iktidarı ele geçiren ayak takımının bir bilim kuruluşunu ne hale getirdiğini, sonunda da Almanya’nın her tarafında bilimi nasıl ayaklar altına aldığını belgelerıyla ve ibretle görüyorsunuz. Eğitimli, kültürlü diye bilinen Alman halkının, “ben değiştim” diyen bir demagoğun peşi-



ne sürüler hâlinde takılıp barbarlaşmasının kanıtları o resimler. 1933 yılının ilkbaharında Yahudiler, her renkten solcular, liberaller, sonunda da kadın öğretim elemanları ve kız öğrenciler üniversiteden kovuluyor (kadın öğretim elemanlarından, sadece evde oturup çocuk doğurmaları ve ev kadını olmaları isteniyor), o dönemin bütün Alman üniversitelerinde olduğu gibi, Frankfurt'ta da "sakıncalı" kitaplar yakılıyor. ("Kitap yakılan bir ülkede, daha sonra insan da yakılır!" –Heinrich Heine [1797-1856]).

1933 güz döneminin açılış töreninde konuşan Nazi üniformalı (!) yeni rektör, "üniversitenin Yahudilerden, solculardan ve liberallerden artık tamamen temizlendiğini", yeni dönemden itibaren Alman halkının "temiz" bir üniversiteye sahip olacağını iftiharla bildiriyor. Nazilerin 1933'te iktidara gelmelerinin ardından ülke dışına çıkabilen ve kaçabilen bilim adamları ve sanatçılar, hayatlarını kurtarıyor ve Alman bilimini dış ülkelerde yaşıyor. (Bunlardan 142 profesör ve sanatçı, ilk gerçek Türk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi ile, sonra Ankara Üniversitesini oluşturacak Ankara'daki bazı fakültelerin kurucuları olmuştur.)

Duvarlardaki resimlerden en çarpıcı olanlar ise, rejime muhalif oldukları için idam edilen, toplama kamplarına gönderilen öğrencilerin ve öğretim elemanlarının resimleri. Üniformalı rektör, 1945 mayısında Almanya teslim olunca, çareyi kaçmakta buluyor, yakalanacağını anlayınca da yolda intihar ediyor.

Frankfurt Üniversitesi, 1946'da yeniden kuruluşundan sonra artık saygın bir bilim yuvası. 1960'lı yıllarda ise, bütün kültür dünyasının dikkatini üzerinde topluyor. Sosyoloji Bölümündeki "Frankfurter Schule (Frankfurt Ekolü), bir anda bütün Avrupa aydınlarının ilgi odağı oluyor. Her ikisi de filozof ve sosyolog olan Theodor W. Adorno ile Max Horkheimer'in ortaya attıkları, Marxizm ile psikoanalizi birleştiren "kritik teori" adlı sosyal felsefe teorisi, 1960'lı yıllarda antitotiter hareketlerde, özellikle öğrenci hareketlerinde büyük rol oynuyor.

Frankfurt'ta bir üniversitenin o kadar geç kurulması, aslında çok şaşırtıcı. Belki de en eski Alman üniversitesi olan Heidelberg Üniversitesi'nin (kuruluşu: 1386), bir saatlik bir mesafede oluşu ve yakın

çevrede Giessen, Marburg gibi üniversite şehirlerinin varlığı, bir üniversite kurulması fikrini sürekli erteltirmiş olabilir. Goethe de, zengin Frankfurt'ta bir üniversite olmaması yüzünden, öğrenim için önce Leipzig'e, sonra Strasbourg'a gitmek zorunda kalmıştır.

Ahmet Haşim, Alman profesörleri hakkında son derece olumsuz görüşlere sahiptir. "*Almanya, 'profesör' ve 'doktor' denilen acayip bir insan cinsinin vatanıdır. Bunlar, Hindistan'daki rahip sınıfı gibi bir nevi kutsiyetle çevrili olarak hemşehrileri arasında yaşarlar.*" der ve sorar: "*Bu profesörler ve doktorlar kalabalığı ne iş yapar? Çoğu dar kafalı ve cahil; miyop oldukları için gözlüklü ve müreffeh oldukları için pembe ve sıhhatli olan bu insan cinsi, haşiyeleri [= dipnotları; VÜ] birçok kitap isimleri ve sayfa numaralarıyla dolu, incir çekirdeği dolduramaz meseleler hakkında karınca sabrıyla cilt cilt uyutucu kitaplar yazmakla ömürlerini geçirirler. Bu kitapların kıymeti ne? Büyük Alman filozofu H. De Kayserling'e nazaran Alman âlimlerinin mahsulâtının yüzde yetmişinde orijinal bir fikre tesadüf etmek nadiren mümkün olur. Bunlar bir nevi Almanya'ya mahsus yobaz sürüsüdür. Hakiki Alman ilmini, o büyük ve şerefli ilmi yapanlar, darülfünunun [= üniversitenin; VÜ] cüppe ve takke giydirmedeği serbest zekâlardır.*"

Ahmet Haşim'in bu görüşlere nasıl ne şekilde vardığını araştırmak ilgi çekici olurdu. Ancak öte yandan, aynı değerlendirmeleri birçok ülkede yapmak mümkün. 1933'te Nazilerin iktidarı ele geçirmesinden sonra ise, Alman bilim dünyası en kara günlerini yaşadı ve bilimde liderliği Amerika'ya kaptırdı.

* Prof. Dr. Vural ÜLKÜ - Mersin Üniversitesi Kurucu Rektörü



YAŞANILABİLİR BİR DÜNYA İÇİN EKOLOJİK VATANDAŞLIK EĞİTİMİ

Prof. Dr. Binali TUNÇ*

Dünya siyasal, kültürel ve ekonomik yeni bir evreye geçişi yaşamaktadır. Ekonomi temelli bir perspektiften bakıldığında, neoliberal ekonomi döneminde gelişmiş ülkelerin payı artarken, ülkeler içinde de sermaye gruplarının, emekçi çoğunlukların aleyhine ekonomik kaynaklardan aldıkları pay yıldan yıla artmaktadır. Diğer yandan yapay zekâ temelli teknolojilerin üretim sürecini köklü dönüştürmesi ülkeler ve sınıflar arasındaki bu paylaşım eşitsizliğinin giderek derinleşeceğini göstermektedir. Geleneksel endüstriyel üretim sürecinde işgücünün üretim kapasitesini arttıran teknolojinin, dijital teknolojiler döneminde işgücünün yerini almaya başlaması paylaşım adaletsizliğini derinleştirecektir. Bu bakımdan işsizlik oranları artarken çalışanlar açısından da ücretlerin düşmesi söz konusudur. Özellikle üretimde otomasyonun yaygınlaşması düşük vasıflı çalışanların çalışma alanlarını daraltmaktadır.

Toplumsal kesimler arasındaki bölüşüm adaletsizliğinin derinleşmesi, toplumsal gerilimlere yol açacaktır. Siyasal ve bürokratik elitlerin bu gerilimleri nasıl yönetecekleri temel tartışma konularından biridir. Neoliberal politikaların bugüne kadar gelişiminden yola çıkarsak, yönetim desteğinin sermaye lehine artarak devam edeceğini öngörebiliriz. Bu da halka yönelik baskı ve gözdağı uygulamalarının artacağına göstergesidir.

Şimdi eğitim konusundaki bir yazıya neden ekonomik ve siyasal bir bağlamdan giriş yaptığımı gelecek olursam, yaklaşık bir asır önce de benzer ekonomik, siyasal ve toplumsal durumlar söz konusu idi. Milliyetçi muhafazakâr kimlik politikaları derin bir yıkıma yol açmış, paylaşım sorunu temelinde yükselen gerilimler dünya savaşlarına zemin hazırlamıştı. İşte bu toplumsal ayrışmanın yaratabileceği sorunların önüne toplumsal paylaşımı dengeleyecek çözümlerle geçilebilir. Bunun yolunun da tüm dünya vatandaşlarına sağlanacak nitelikli bir eğitimden geçeceğini savunuyorum. Ancak burada savunacağım eğitim insanlara daha fazla ekonomik beceri kazandıracak bir eğitim değil, insanları kendilerinden

başlayarak tüm insanların yaptıklarına kadar gözlemleyebilecek, algılayabilecek ve yorumlayabilecek zihinsel, kültürel ve entelektüel yeterliklere odaklanan bir eğitim sistemi. Bu eğitim düşüncesini “Ekolojik Vatandaşlık Eğitimi” olarak adlandıracam.

1800’lü yıllarda ulus devlet düşüncesi tartışılırken, eşitlik ve hak düşünceleri de gelişme göstermiştir. Liberal ve sosyalist iki ekseninde gerçekleşen bu tartışmalar daha sonraları siyasal olarak da uygulamaya geçirilmiştir. Liberal perspektif serbest piyasa ekonomisi için de sermayedar ve emekçi sınıflar arasındaki dengeyi sağlamak üzere, yasa önünde eşitlik fikrini savunarak eğitimi fırsat eşitliğinin bir aracı olarak görmüştür. Önceleri Von Humboldt ulus düşüncesinin toplumdaki “benzerlik”leri çoğaltarak yekpare bir toplum yaratma ideali çerçevesinde zorunlu eğitim faaliyetlerinin tüm yurttaşlara ulaştırılmasını savunmuştur. Sonraları John Dewey liberal demokrasinin gereği olarak tüm yurttaşlara eğitim olanaklarının sunulmasının toplumun ortak iyiliğine olacağını savunmuştur. Her iki düşünür de bir ülkedeki tüm yurttaşların belirli bir düzeyde eğitim almalarının, kültürel, siyasal ve ekonomik özellikler bakımından dengeli bir ulus yaratabilmenin yolu olduğunu savundular. Böylece eğitimin, ülkelerin siyasal ve kültürel rejimlerine uygun yurttaş yetiştirme mekanizması olarak tüm yurda yayılması dünyanın hemen her yerinde gözlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin ilanından kısa bir süre sonra Dewey’in Atatürk’ün davetiyle ayrıntılı bir eğitim raporu hazırlaması Cumhuriyetin kuruluş vizyonunu da yansıtan örneklerden biridir. Ulus inşaatme düşüncesi, birbirlerine benzer düşünce ve becerilere sahip yurttaşları yetiştirmede eğitimi birinci sraya koymuştur. Tevhid-i Tedrisat Yasasının (Öğretim Birliği Yasası-3 Mart 1924) Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra çıkarılması, farklı okul türlerinin toplumda ayrılmış algı ve ilgiler yaratacağı, bunun da ulus inşa etmeye engel olacağını farkındalığını gösterir bir örnektir. Yine harf devrimi, okuma yazma seferberliği, Üniversite Reformu ve Köy Enstitüleri ile



modern bir ulus inşa etme vizyonunun zirvesi gerçekleşmiştir. Köy Enstitülerine kısa bir parantez açmakta fayda var.

1940'ların başında nüfusun yaklaşık dörtte üçü köy ve kasabalarda yaşamakta idi. Cumhuriyet geleneksel bir tarım ekonomisi ve kültür yaşamı üzerine kurulmuştu. Modern bir ulus inşasında referans alınan bilgi ve bilimin topluma ulaşması ancak eğitim ile olabilirdi. Köy Enstitüleri aslında modern cumhuriyetin tüm yurttaşlara anlatılması, benimsetilmesi ve uygun niteliklerle donatılmasının yolunun eğitimden geçtiği düşüncesinin uygulamalarından biridir.

1950'lerden itibaren dünyada yeni bir liberalizasyon dönemiyle birlikte serbestlik ve kültürel kimlik çeşitliliğinin artması ile insan, çevre, hayvan hakları konusunda gelişmeler olmuştur. Sonraları sermayenin kar oranlarının azalmasıyla birlikte dünyada özgürlükçü ve eşitlikçi siyasal söylemler yerine sermaye yanlısı muhafazakâr otoriter yaklaşımlara dönüş hızlanmıştır. Bu bakımdan sermaye sahipleri ekonomik kaynakları paylaşmamak üzere hegemonyayı derinleştirirken, halk kesimlerinin hegemonyaya karşı direniş olanakları sınırlı kalmıştır. Ekonomik, siyasal ve kültürel çeşitlilik, değişim ve yeniliklerin hızıyla birleşince olup biteni kavramada ciddi bir kafa karışıklığı ortaya çıkmıştır.

Özellikle teknolojik gelişmelerin hegemonyayı derinleştirmede kullanılması bilgi ve bilimi bir kez daha siyasal tartışmaların gündemine getirmiştir. Yakın zamanda yapılan ABD seçimlerinde, dünyanın en büyük teknoloji sermayedarlarının, farklılıklar ve kültürel çeşitlilik konusundaki tartışmaları gereksiz gören, ekonomik çıkarların her şeyin önünde geldiğini dile getiren Cumhuriyetçi aday Trump'ı desteklemeleri gelecekte hegemonyanın daha derinleşirken, hak mücadelesi yapanların üzerindeki baskının artacağına işaretlerini de vermektedir. Elon Musk'ın Afrika ve Avrupa'da milliyetçi ve muhafazakâr partileri ziyaret edeceğini belirtmesi, dünyada milliyetçi ve muhafazakâr rüzgârın artacağını göstermektedir.

Bu gelişmelerin eğitim açısından neyi vaat ettiğini Türkiye'deki milliyetçi ve muhafazakâr politikarlardan gözlemleyebiliyoruz. Bir yandan tüm kamusal gücü belirli kişilerde toplamayı amaçlayan "başkanlık" sistemi öne çıkarken, eğitim hakkı, sağlık hakkı, kadın hakları, çocuk hakları, hayvan hakları, çevre hakları konusundaki muhalefetin baskı altına alınmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Tüm bunları eğitime bağlarsak siyasal gücün, eğitimde maneviyatçı

ve milliyetçi bir programla desteklenmeye çalışıldığı görülmektedir. Din derslerinin sayısının ve saatlerinin artırılmasının yanında diğer derslerde de bu yönde içeriklerin kitaplarda yer alması, ÇEDES gibi projelerle Diyanet İşleri Başkanlığı'na okullara müdahil olma imkânının verilmesi, yine çeşitli vakıflar ile MEB arasındaki ayrıcalıklı protokolleri sayabiliriz. Burada belki de en önemli nokta bu hegemonyaya nasıl karşı konulabileceği, doğanın, kadınların, çocukların, emekçilerin, hayvanların, denizlerin, derelerin, ağaçların, akarsuların nasıl korunabileceği, yaşam alanlarının nasıl genişletilebileceği meselesidir. Bu çerçevede eğitime düşen görev ne olmalıdır? Daha önce başka yazılarda da daha geniş olarak çerçevesini tartıştığım "ekolojik vatandaşlık eğitimini" öneriyorum.

Ekoloji düşüncesi milyonlarca yılda tüm canlıların ve cansızların denge içinde var olabildiğini göstermektedir. Ekolojik sistemde iklim, yeraltı ve yeryüzü tüm canlı ve cansızlar ile bir denge içinde var olmuştur. Her ne kadar ekonomik ve siyasal elitler ekolojideki farklılıklara, canlılar ve cansızlar arasında bir üstünlük hiyerarşisi çerçevesinde baksalar da bu kendi ayrıcalıklı konumlarını meşrulaştırmaya dönük maksatlı bir okumadır. Yanardağların patlaması veya depremlerin olması gibi doğa olayları insanlara ne mesaj verebilir? Doğanın insan göre tartışmasız üstünlüğü, insanların ise itaat etmekten başka seçeneği olmadığı gibi kompleksli bir yorum yerine, doğanın bilgi ve bilim ile keşfedilecek özelliklerine uygun bir yaşam inşa etme düşüncesi. Doğaya hükmettiğini! gösterircesine inşa edilen devasa yapılar ve "mega" projelerle ekolojik döngüye yapılan her müdahale, tüm canlıların yaşam koşullarını riske atmaktadır.

Ekolojik döngünün devam edebilmesi çeşitlilik içindeki etkileşimin sürmesine bağlıdır. Ekolojik döngüdeki her bir bileşen diğerinin varoluş koşullarını yarattığından hiçbir bileşen diğerinden daha önemli değildir. Virüsler ve bakterilerden en karmaşık canlı yapılara kadar tüm organik sistemlerin yanında doğadaki her bir inorganik bileşen ekolojik döngünün devamında bir işlev üstlenir. Görece değersiz veya zararlı gibi bir gözle bakılan virüsler ve bakteriler organik yaşamın temel öznesidirler. Canlı yaşamın devamı virüs ve bakterilere gereksinim duyarken virüs ve bakterilerde canlı organizmalara gereksinim duyarlar. Kısaca şunu vurgulamak istiyorum, bir canlının varoluşu bir diğerine rağmen mümkün olabildiği, yani canlılar arasında varoluşsal bir rekabet olduğu



yönündeki yaygın inanışın aksine ekolojideki her bir bileşenin varlığı bir diğerinin varlığını destekleyen bir bağ ile bağlıdır. Burada önemli olan “denge” halidir. Bir bileşen denge halinden daha fazla veya daha az bir etki düzeyine geçtiğinde bir diğerini de olumsuz etkiler.

Ekoloji düşüncesini toplumsal yaşama uyarladığımızda toplumsal yaşamdaki her bir etnik, inançsal, kültürel veya biyolojik özellik tarihsel süreç içinde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla hiçbir insani nitelik bir diğerinden daha üstün veya aşağıda değildir. İnsanlar arasındaki farklılıklar ayrıcalıklı veya yoksun yaşam sürmenin gerekçesi olamaz. Bir insanın sesinin güzel olması veya sportif becerisinin yüksek olması veya sayısal ve sözel zihinsel kapasitesinin yüksek olması yalnızca bir farklılıktır, ayrıcalık gerekçesi olamaz. Toplumsal yaşam bütün çeşitliliği ile bir denge arayışındadır. Bu da hak ve adalet temelinde organize edilmiş, tüm bileşenlerin katılımına imkân veren demokratik ve eşitlikçi bir toplumsal yapılanma sayesinde olabilir.

İnsanların bir var olma veya yok olma ikilemi üzerinden konuya yaklaşmak yerine bu ekolojik düzenin sürdürülmesinden yana bir yaşam inşa etmelidirler. Bu da insanların eğitim yoluyla, sınırlı gereksinim temelinde bilgi ve bilimin yol göstericiliğinde mütevazı bir yaşam düşüncesine ikna edilmesi ile olabilir. Modern kapitalizmin “ekonomiyi büyüt, sorunları küçült” ilkesinin gerçekleşmediğini birkaç yüzyıldır yaşayarak görüyoruz. En fazla ekonomik varlığa sahip olanların tatmin olamadıkları gibi daha fazlasına sahip olma motivasyonunu görüyoruz. Hemen herkes evlerin büyümesinin, yiyecek miktarının artmasının, daha fazla giyeceğe sahip olmanın veya en son teknolojilere sahip olmanın insanları doyum sağladıkları bir yaşama götüremediğini kendisinden veya çevresinden rahatlıkla gözlemleyebilir. Kültürün, sanatın, bilimin, felsefenin gereksinim temelinde insanlarca kendiliğinden geliştirildiği bir tarihsel dönemden, tüm bunların devasa bir ekonomizm rüyası ile gerçekleştirilmesine gelindi. Ekolojik vatandaşlık eğitimi çocuklarımızı daha büyük ekonomi, daha iyi yaşam rüyasından uyandırarak dünyanın yaşanılabilir bir yer olarak kalmasını sağlayacak farkındalık ve duyarlılık kazandırmalıdır. Değerli eğitim düşünürü Paulo Freire’nin dediği gibi yaşamın insana tanıdığı tek seçenek “öğrencilik”tir. O nedenle bunu sonsuz güç peşinde koşanlara uyarlayacak olursak doğa hiçbir parçasına sonsuz bir güç vermez. Çünkü bir par-

çanın sahip olacak güç arttıkça diğer parçanın gücü azalacaktır.

İnsanlar açısından bu dengenin sağlanması ancak adaletle olabilir. Tüm farklılıklara yaşam özelliklerine var olabilme hakkının tanındığı bir toplumsal düzen kurma ile olabilir. Bunun bir modeli yok, ancak seçilmiş güçlü liderlerin bunu yapabileceklerini beklemek yerin, tüm insanların kolektif katılımı ile var olabileceği bir yaşam biçimi inşa ederek olabilir. Egemenler insanlara bu fırsatı verdiklerinde, ekolojideki gibi tüm canlıların kendi yaşam koşullarını yaratma kapasitesinin olduğunu görebiliriz.

* Prof. Dr. Binali TUNÇ-Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü

ŞAHİN TAŞ

EN KÖTÜSÜ, BİR KEDİSİ...

-sıcağım, kolum;
ağacım, yaprağım
kımıldamıyor!

en kötüsü, bir kedisi...

-durgunum;
çürüyorum
sazca, kemişçe

en kötüsü, bir kedisi...

oysa yol bulup
akmalı insan
şırıl şırıl, bilgece

ne diyordu bir usta,
yana yakıla:
Ölsem ayıptır, sussam tehlikeli
Çok sevmeli öyleyse, çok söylemeli*

evet evet,
en kötüsü, bir kedisi...

*Metin Altıok



İLK 'DERGİ'M

Duran AYDIN

1976'da 16. yaşımdayken bir yaz ikindisi gittiğim, Adana'nın İnönü Caddesi'ndeki bir film şirketinin 3. kattaki yazıhanesi, aynı zamanda, o yıllarda yörede yayımlanan "KOZA" adlı edebiyat dergisinin bürosuydu da...

Merdivenleri heyecanla tırmanmaktaki, bıyıkları henüz "üçer üçer maçı yapan" şair çocuk; dergiyi yayımlayan Salih Bolat, Ahmet Fazıl Göktaş ve Ali Sönmez gibi abilerine "yazdığı" şiir ve öykülerini utana sıkıla gösterecek ve mümkünse, olabilirse, bir dergide adı ve "ürünlerini" ilk kez matbaa harfleriyle basılı görecekti...

"KOZA" dergisi; yayın yaşamı bir kelebeğinkinden çok uzun olmasa da, o yıllardan bugüne tanıyıp dostluklarından onur duyduğum arkadaşlar edinmemi sağladı.

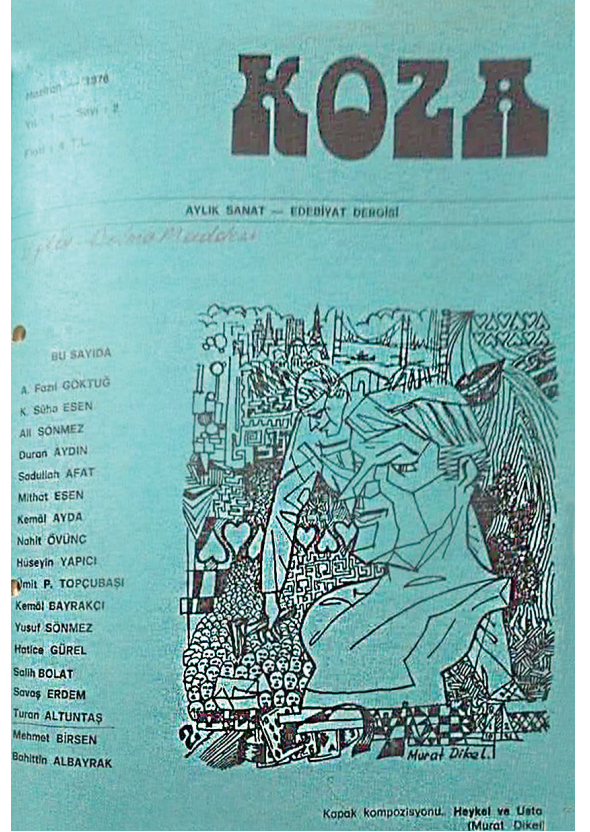
Daha ilk günler, orada sezinlediğim şuydu: Yazar-çizen bu insanların sokakta gördüğümüz "diğer"lerine göre oldukça değişik, "fazladan" dertleri var ve toplum içindeki çoğul yalnızlıklarından sıyrılıp şiir, öykü, edebiyat denilen "şey"e sığınmışlardı!

"KOZA" sonrasında bugüne kadar bütün aşamalarında (kavgaları, ayrılıkları, küslükleri, mutlulukları dahil) içinde, mutfağında yer aldığım DÜŞÜN, AKDENİZ, SÖYLEM, TURUNÇ, ÇAĞDAŞ YAŞAM, YAŞAM SANAT dergilerinde [SARMAL-ÇEVİRİM'i bunların dışında sayarım]; yüküne omuz verdiğim arkadaşlarımdan (başta ben olmak üzere) tamamına yakını işsiz, parasız ve kişisel geleceklerini belirli bir temele oturtmamış, ama edebiyat, şiir, öykü, tiyatro ve sinemaya âşıktılar...

Kimi zamanlar bir çay, yemek; aralıklı da olsa oturuşan salaş bir meyhanede içki parasını bile zar zor denkleştirebilirken nasıl oluyordu da geri dönüşü olanaksız, oldukça yüklü paraları edebiyat aşkına rüzgâra savurabiliyorduk; şaşarım!

Anadolu'yu pek de ayrı düşürmeden söylemeliyim ki Türkiye'de bu dergicilik işleri her yerde böyledir! Seveniniz kadar sevmeyeniniz olacaktır; bu da doğaldır! Alıştık artık; derginize gönderdiği şiir, öykü, deneme...yi yayımlamaz, bir nedenden dolayı biraz geciktirerek ya da olabildiğince ön sayfalarda yayımlamazsanız vay halinize! Bu noktada editör-yönetmene biraz zaman tanıyıp gönderilen ürünlerin aynı zamanda "yayın kurulu"na değerlendirilip

yayımına karar verilirse uygun zamanda yayımlanacağını unutmamak gerekir.



Özellikle taşra çıkışlı dergilerde kavga, gürültü, patırtı, üçkağıt, çelme, kalp kırma, bilerek küstürmenin altında; hep kıskançlık, hep çekememe vardır... Durup dinedeği de yoktur!

Arkadaşlardan birilerinin denge unsuru olabildiği bu kaçınılmaz durumlarda; edebiyatın atar damarı, laboratuvarı sayılan dergilerde unutulmaz anıların ve dostlukların öylesi kavgalardan, çekişmelerden süzüldüğünü söylesem, biliyorum ki yeni bir söz etmiş olmayacağım. Ortalık durulup yıllar sonra söz konusu dergiler ve arkadaşlıklar anlatılırken, yaşananlar güzellikleriyle anımsanır.

Şimdiki teknolojik olanakların düşü bile kurulamazken; dizgiciden basımevine, kurşuna dökülmüş yazı ve şiirleri bisikletimin sepetliğinde taşıdığımı; klişe yaptırarak fazladan paramız olmadığı için de fotoğraf, resim yayımlamayı "lüks"ten sayıp caydığımızı örneğin, nasıl unutturum?



KIRGIZİSTAN GEZİSİYLE "GÖNÜL SEYAHATI " YOLCULUĞUMUZU TAMAMLADIK

Coşkun KARABULUT

Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan ve son olarak Kırgızistan Bışkek gezimizle 'Gönül Seyahati' yolculuğumuz sona erdi. Azerbaycanlı değerli dostum Nazile Gültaş'la 2018 yılında başlattığımız bu projenin amacı Türk Dünyası Ülkelerinin Şair ve Yazarlarıyla iletişim kurmak, onlarla edebiyat alanında birlikte çalışmak, ortak değerlerimizi tanımak, karşılıklı ziyaretler yaparak dostluğumuzu, kardeşliğimizi pekiştirmek ve elbette ki

yaşadığımız coğrafyayı tanımak, geziler düzenleyerek güzellikleri paylaşmaktır.

Ortalama 10 / 15 arkadaş olarak gittiğimiz gezilere, bu yıl 30 civarında katılım olunca biraz zorlandık ama neyse ki sorunsuz, sağ salim gidip geldik. Türk Dünyası Ülkelerinin Şair ve Yazarları Bükreş buluşmasına, Özbekistan' dan Hasiyet Rüstem ve Muhabbat Safayeva, Azerbaycan ' dan



Yazar ve Şairler Buluşması-Flarmony Meydanı Tanrı Dağları-Ala Arça Milli Parkı-Bışkek
(Foto: Bolat Ünsal-25 Mayıs 2025)

Nazile Gültaş dostlarım da onca yolun çilesini çekerek aramıza katıldılar ve bizi çok mutlu ettiler. Kırgızistan ' dan da Ömür Bubu Begaliyeva' nın katılımıyla, Bışkek Buluşması tam bir Türk Dünyası şölenine dönüştü. dört ülkenin katılımıyla hem uluslararası bir boyut kazandı hem de ilk kez dört Türk Dünyasının şairlerinin buluşmasıyla tarihi bir nitelik kazandı.

Daha önceleri gittiğimiz soydaş ülkelerden yeni kazanımlara ve güzel paylaşımlara sahip olarak hep mutlu döndük. Hiç "Neden geldim?" gibi pişmanlık duymadık. Hatta tam tersine herkes yaşadıkları güzellikleri eşine dostuna anlatarak imrendirdi ve son gezimizde katılımcı sayısı 30' a ulaştı.

Bışkek gezimizde bize Kırgızistan eski



Yazar ve Şairler Buluşması-Flarmony Meydanı Bişkek
25 Mayıs 2025 (Foto:Bolat Ünsal)

Kültür Bakanı Kayrat İmanaliyev'in rehberliğimizi üstlenmesiyle, gezi inanılmaz bir boyut kazandı. En üst seviyede ağırlandık. Bütün kapılar bizlere açıldı. Operadan tiyatroya, müzelerden Cengiz Aytmatov Yerleşkesi'ne kadar doya doya gezdik, iki oyun seyrettik, en ünlü opera ve ses sanatçıları onurumuza konserler verdiler. Öyle ki geceleri bile yoğun geçiyordu. Kısacası mest olduk. Ala Arça Milli Parkında Tanrı Dağları eteklerinde gezdik dolaştık. İnanılmaz manzara karşısında büyüledik.

Manas Üniversitesi ve Devlet Üniversitesi 'inde düzenlenen şiir dinletileri ne katıldık. Şiirler okuduk. Hocalar ve öğrencilerle sohbet ettik. Devlet Opera ve Balesi salonunda Kırgızistan 'ın tanınmış şairleriyle buluştuk. Birlikte şiirler okuduk.

Bu projenin ilk hedefleri Edebiyat Grubumuzdan her arkadaşın 3 / 5 şiiri ya da beş sayfayı geçmeyecek öykü, masal, deneme gibi ürünlerini Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan dillerine o ülkelerdeki usta tercümanlara çevirttirdik. Her ne kadar bu dillere yapılan çevirilere "lehçelerine uygunlaştırma" deseler de

basbayağı çeviriydi bence. Sonra, hangi ülkeye gitmeye karar verdisek, Muğla Bölgemizin ulusal yayınevi 'Günce Yayınları'nca kitaplaştırıldı. Gittiğimiz her ülkeye o ülkenin diline çevrilmiş kitaplarımızla gittik. İmza günleri, dinletiler sohbetler yaptık, üniversitelerde konferanslar verdik. Soydaşlarımızın yaşayış biçimlerini, ortak Türk kültürünü, örf, adet ve geleneklerini yerinde görerek bozulmamış kültürümüzü tanıdık ve de Ata topraklarını gezdik, gördük, geldik.

Bu gezileri Fethiye Edebiyat Grubu önderliğinde yaptık. Mersin MEŞYAD Başkan ve üyeleri sonuna kadar bizimle oldu, destek verdi. Böylece Fethiye, Mersin, Antalya, Adana, Tarsus, Hatay, Kahramanmaraş olmak üzere çok geniş bir yelpazede yaşayan şair ve yazarlarla Kırgızistan' a olan son gezimizi de yaparak ve heybelerimizi birbirinden güzel anılarla doldurarak yurda döndük.

Gezilerimizin son derece başarılı ve verimli geçmesinde katkı veren tüm dostlara sonsuz teşekkürler ediyorum, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.



ORHAN ÖZDEMİR'İN “ARZU İLE KAMBER” KİTABI ÜZERİNE

Himi DULKADİR

Kitap Adı: ARZU İLE KAMBER
Anlatan: Gülper Özdemir
Hazırlayan: Orhan Özdemir
Yayınevi: Akademisyen Yayınevi
Basım Yılı: 2025
Sayfa Sayısı: Kapak + 46 sayfa
ISBN: 978-625-375-496-9

Eserin Akademik Değeri ve İçeriği

Orhan Özdemir'in titiz çalışmasıyla kitaba dönüşen "Arzu ile Kamber", Adana'nın Tufanbeyli ilçesine bağlı Yeşilova (eski adıyla Kazıklı) köyünde, 1933 doğumlu Gülper Özdemir'in dilinden kaydedilmiş eşsiz bir halk anlatısını sunmaktadır. Eser, bilinen bir halk hikayesinin yeni bir versiyonunu aktarmakla kalmayıp, sözlü kültür geleneğinin dinamiklerini, toplumsal cinsiyetin anlatıcılık pratiklerindeki rolünü ve endüstriyel dönüşümün gölgesinde kalan insan hikayelerini akademik bir perspektifle yorumlama potansiyeli taşımaktadır.

Sözlü Geleneğin Canlı Tanığı: Gülper Özdemir'in Anlatıcı Kimliği

Kitap, Yeşilova köyünün 1960'lı yıllardaki sosyal dokusunu, harmanlarda, düğünlerde ve "partala" adı verilen kahve sohbetlerindeki zengin hikaye anlatıcılığı geleneğini gözler önüne sererek birincil sözlü kültür ortamına ışık tutmaktadır. Dede Korkut destanları, Battal Gazi cenkleri ve Ahmediye'den dini hikayelerle beslenen bu ortamda, Gülper Hanım'ın "Arzu ile Kamber" hikayesini barbunya tarlalarında çapa yaparken diğer kadınlara anlatması, geleneksel öğrenme ve aktarım süreçlerinin doğal bir parçası olarak belgelenmektedir. Okul eğitimi almamış olmasına rağmen, Artvin göçmeni Ahıska Türklerinin sözlü kültür mirasını taşıyan Gülper Hanım, anlatısına kişisel dokunuşlar ekleyerek (örneğin, "Hacı Behram" yerine "Yörüklerin unuttuğu bir bebek" motifiyle) hikâyeyi kendi deneyimleriyle harmanlamıştır. Bu durum, her anlatıcının hikâyeye kattığı "güzelliği" Yaşar Kemal'in ifadesiyle doğ-

ulamakta, Gülper Hanım'ın anlatımını "female storytelling" (kadın anlatıcılık) araştırmaları için önemli bir vaka çalışması haline getirmektedir. Kadınların, cazı (ara bozucu) karakteri dinlerken gösterdikleri duygusal tepkiler ve "Allah belasını versin, tıpkı benim kaynanam gibi!" haykırıışları, hikâyenin dinleyici üzerinde yarattığı güçlü duygusal bağı ve toplumsal işlevini (duygusal boşalım, ortak dertleri paylaşma) açıkça göstermektedir.

Sözden Yazıya: Kültürel Mirasın Belgelenmesi

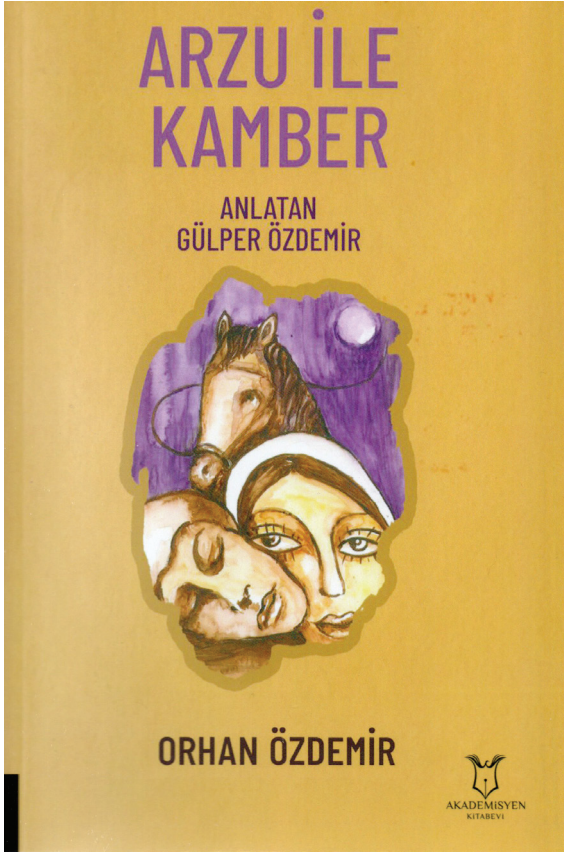
Walter Ong'un "sözü mekâna bağlayan sistem" olarak tanımladığı yazı ve birincil sözlü kültürlerdeki öğrenmenin ezber ve tekrarlarla kuşaktan kuşağa aktarıldığı tespiti (Ong, 2014), Gülper Özdemir'in anlatısının akademik bağlamdaki değerini pekiştirmektedir. Bu eser, sözlü geleneğin yazıya geçirilmesi çabasının somut bir örneğidir.

Hikâyenin 1980'lerde kasetlere kaydedilmesi ve Orhan Özdemir'in annesinin anlatısındaki "atladığı" yerleri kardeşinin kayıtlarıyla tamamlaması, bir oğulun annesine duyduğu derin saygının ve özlemin yanı sıra, bir kültürel mirasın titizlikle belgelenmesi çabası olarak da okunmalıdır. Kitaba eklenen 8 siyah-beyaz stili-ze peyzaj çizimi, anlatının duygusal derinliğini görselleştirmekte ve metnin akademik niteliğine sanatsal bir boyut katmaktadır. Orhan Özdemir'in "Annemin anlattığı 'Arzu ile Kamber'in kitaplaşması, köyümüze çam sakızı çoban armağanıdır," ifadesi, eserin yerel kültüre duyulan vefa borcunun bir yansımasıdır.

Eserin Çok Katmanlı Katkıları ve Uluslararası Potansiyeli

Bu kitap, sadece bir halkbilim çalışması iddiası taşımamakla birlikte, sözlü kültürün kimlik inşasındaki rolünü, bir Anadolu köy kadınının dilinden yansıtması yönüyle oldukça önemlidir. Gülper Hanım'ın anlatısı, yazarın ifadesiyle "toplumun varlığını yarınlara taşıyan bir nehir" gibi-

dir ve "bir toplumun anlatacak hikâyesi yoksa, yarınlara kalması mümkün değildir." (s.10) prensibini somutlaştırmaktadır.



Eserin değeri üç ana katmanda derinleşmektedir:

Sözlü Kültürün Yazıyla Buluşma Çabası: Birincil sözlü geleneğin yazılı kayıt altına alınması, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından önem arz etmektedir.

Anadolu Kadınının Görünmeyen Entelektüel Mirası: Gülper Hanım gibi okuma yazma bilmeyen ancak olağanüstü bir anlatıcı geleneğine sahip kadınların, toplumun sözlü belleğindeki rolünü vurgulamaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve kadınların kültürel aktarımdaki önemine dair literatüre değerli bir katkı sunar.

Endüstriyel Tarımın Gölgede Bıraktığı İnsan Hikâyeleri İçin Köprü: Modernleşme ve endüstriyel tarımın getirdiği değişimle birlikte kaybolmaya yüz tutan kırsal yaşamın ve insan hikayelerinin belgelenmesi, kültürel antropoloji ve sosyoloji açısından anlamlıdır.

Uluslararası Boyut ve Küresel Önemi:

"Arzu ile Kamber", Türk halk anlatıları

arasında Pertev Naili Boratav (Paris Üniv.), İlhan Başgöz (Indiana Üniv.) ve Ursula Reinhard (Berlin) gibi önde gelen akademisyenler tarafından incelenmiş, akademik çevrelerde tanınan bir eserdir. Kitap, bu akademik referansların yanı sıra "Folktales of Turkey" (1953) gibi Batı literatüründe de yer almış ve UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras listelerine dolaylı atıflarla gönderme yapabilecek bir potansiyele sahiptir.

Özellikle Gülper Özdemir versiyonunun küresel potansiyeli aşağıdaki hususlarla güçlenmektedir:

Etnopoetik Değer:

1980'lerde kasetle kaydedilmiş otantik anlatım performansı, sözlü geleneğin icrasını belgeleyerek etnopoetik çalışmalara zemin sunmaktadır.

Diaspora Bağlantısı: Ahıska Türkleri kültürüyle harmanlanmış olması, göç ve kültürel karşılaşmaların anlatıya etkilerini inceleme fırsatı vermektedir.

Toplumsal Cinsiyet:

Geleneksel halk anlatıcılığında erkek âşıkların ön planda olduğu bir alanda, Gülper Özdemir'in tarla performansı kadın anlatıcıların ihmal edilen mirasının somutlaşması, bu alandaki araştırmalar için benzersiz bir kaynak teşkil etmektedir.

Sonuç

"Arzu ile Kamber", geleneksel bir aşk hikayesi olarak değil; tarlalarda çapa sallarken dirilen hayallerin, kolektif hafızanın ve kültürel direncin bir manifestosudur. Bir toplumun anlatacak hikâyesi varsa, yarınlara kalması mümkündür ve bu kitap, toprağın sesinden evrensele ulaşan bu güçlü anlatıyı gelecek nesillere taşımaktadır. Bu eser, köy kökenli okuyucuların satırlarda büyükannelerinin sesini duyacağı, Batı'nın ise Doğu'nun "egzotik" sandığı aşk hikayelerinde insanlığın ortak trajedisini bulacağı çok değerli bir kültürel belgedir. Halkbilim, edebiyat, antropoloji, sosyoloji ve kültürel çalışmalar alanındaki araştırmacılar için vazgeçilmez bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Kaynakça: Ong, J. W. (2014). Sözlü ve Yazılı Kültür. (S. P. Banon, Çev.) Metis Yayınları.



PARÇALAR ÇAĞINDAN YENİ YAMALAR

Remzi KARABULUT

1./

Yazdığım da sen yoktun. Sen yazdığımı okuduğunda ben yok olacağım. Hiçbir şey yapmadan o muazzam boşluğa bakmak şahane bir duyguydu. Kısa sürdü ince bel muhabbeti. Gördüğün o turuncu resim bitmek üzere. Dedim ya, sonrasını Annie bile bilmez. Bilmez. Hemingway korkuyor tüfekten. Ölümünden de. Talaş kokusu yayılıyor dağınık yataktan. Testimariversatilesor. İncecik bir şey. O. Dokunsam kırılacak. Dokunuyorum yine de. Seviniyorum tabii kırılmadığına. Günlerdir tartışılan konu bir sonuca vardırılmadı bir türlü. Caddelerde kıvırdığı günler geride kalınca, başkalarına dağıttı bütün ökçeli ayak-kabıllarını. Kapatalım şu pis kokulu kapıyı. Ve diğerlerini de. Yazmak tehlikeli. Yazmamak da. Konuşmak tehlikeli. Susmak da.

2./

Eli tutmaz oldu kadın kundekarının. Metalik bir yorgan çekiyor üstüne. Barış Sarıbaş'ın balonları geçiyor pencerenin önünden. Kar yağışı durmadı. Ketenci Orhan Gencebay'ı dinliyor. Başka türlü de anlatamadık. Görüş günü yok bugün. Boşluğun kurbanıyız, dedi Aia. Dondurma yedik. Şarap içtik. Kustuk. Bir avuç karla çalkaladık ağzımızı. Aia. Ah Aia. Bir derleme, bir resim, bir metin. Adından kurtulamadı. Mürekkep. Keklik boşuna bekledi güneşi. Dururken. Dururken. Emili Vasrati. Harf torbasını indirdi sırtından. Bütün organları hareket etti. Bütün organları. Kaderini inşa eden kasık sabırsızlığı. Sürtükler. Tat almayan dil ucu. Orada. Çıplak duygu. Erin tutkusu. Nerede olduğunu unuttu. Eski zaman, yeni duygu. Atamarsilastika. Yola çıktık. Gittik. Yattık. Mesajlarını başkalarının kitaplarına yazıyorsun.

3./

Tavgın ve itretirka. Bir büyük halsizlik.



Pamuk tıkadı irinin ağzına. Uçurum insanları diye bir liste yaptı. Ağlayan bebeklerin korusu yine sahnede. Gözlerimi kapatınca karanlık oluyor, acaba niye doktor bey, diye sordu. Kafanı kesip atarsan, hiçbir şeyin kalmaz, dedi doktor da. Onlar sustu, başkaları güldü. Seksen yaşında parti kurdu. Slow Erkekler Partisi. İki üyesi var şimdilik, biri karısı. Nasıl iktidar olabiliyorum, diye soruyor her gördüğüne. Cevabımı biliyor aslında. Yine de soruyor işte.





ŞADYA (CAE UMMİ!)

Halime KUŞ

Küçük kolları ile babasını kavramaya çalışıyordu ama sadece ceketine sıkıca tutunabilmişti. Motorsiklet durduğunda ıslak gözlerle babasına baktı. Babası ‘‘hadi kızım geldik’’ dedi. Omuzlarını kaldırdı, yüzünü eğdi. Boncuk boncuk yaşlar aktı mavi gözlerinden. Babası kucaklayarak indirdi motordan. Kocaman bir bahçesi olan rengârenk bir okulun kapısının önündelerdi.

Daha önce okula kaydını yengesi yapmıştı. Bugün ilk günü olduğu için babası getirmişti. Okul kapısından girip bahçesinde yol alırken etrafına bakmak şöyle dursun daha da bir babasının eline yapışmıştı. Gözleri yerde zoraki yürüyordu. Okuldan bir görevli ile sınıfın kapısına geldiler. Görevli eli ile kapıyı birkaç kez vurdu. Sınıftan gelen çocuk sesleri kapının sesinin duyulmayacağı hissini veriyordu. Öğretmen güler bir yüzle kapıyı açtı. Şadya iyice gizlendi babasının bacaklarının arkasına. Baba, bacağına yapışmış Şadya’yı nerdeyse sürükleyerek birkaç adım da sınıfa girebildi. Sınıftaki çocuklar susmuştu. Hepsi ona bakıyordu. Ya da Şadya öyle sanıyordu. O gün öğretmeninde isteği üzerine babası sınıfın kapısından ayrılmadı.

Sonra ki günlerde Şadya okula yengesi olduğunu söyleyen; ince uzun yapılı, genç bir kadın tarafından getiriliyordu. Şadya her gün sırtından çantasını indirmeden sınıf kapısına yakın bir yerde ayakta duruyor ve korku dolu gözlerle etrafına bakınıp ağlıyordu. Öğretmeni onunla iletişim kurmakta çok zorlanıyordu. Türkçe anlamadığı için onun dilini anlayan başka bir öğretmeninden yardım da istemişti. Ancak bir türlü başarılı olamamıştı. Bir hafta, iki hafta böyle sürüp gitti. Sınıfta diğer çocuklar ‘‘O konuşamıyor mu? O Suriyeli mi? Kimi de ‘‘onun annesi yok öğretmenim’’ diyordu.

Öğretmen sabrı ve gayreti ile adım adım

sandalyesini diğer arkadaşlarının bulunduğu masaya yaklaştırarak bir nebze de olsa ağlamadan sınıfta durmasını başarmıştı. Ama hâlâ çok mutsuz görünüyordu. Öğretmen Şadya’nın yengesine annesi ile görüşmek istediğini defalarca söyledi. Yenge ‘‘O evden çıkmıyor, gelemez’’ diyordu. Çalıştığı için baba da her zaman gelemiyordu. Aynı talebi babasına söylediğinde de benzer cümleler kurup annenin gelemeyeceğini söylüyordu. Artık öğretmen de Şadya’nın bir annesi olup olmadığı konusunda şüpheye düşmüştü.

Zaman içerisinde masada oturmaya başladı ancak iletişim kurmuyor öylece oturuyordu.

Bir gün oyun saatinde öğretmenin ısrarı ile evcilik oynayan arkadaşlarının yanına oturdu. Öğretmen; ‘‘Çocuklar Şadya da sizinle oynamak istiyor. Eminim hepiniz onunla oyuncaklarınızı paylaşırsınız’’ dedi. Kızlardan biri elindeki bebeği Şadya’ya uzattı. Başka biri ise hışımla elinden bebeği çekti ‘‘hayır, oynamasın! O Suriyeli, onlar gitsin buradan. Annem bana onlarla oynama dedi.’’ Diğer bir erkek çocuk ‘‘benim babam da onlar çok pis dedi öğretmenim.’’

Şadya ayağa kalktı. Denilenleri anlamıyordu ama onu istemediklerinin farkındaydı. Masasına gitmek için bir adım atmıştı ki erkek çocuklardan birinin yerde oynadığı arabasına bastı. Çocuk hışımla Şadya’yı itti. Şadya sert bir şekilde yere düştü. Öğretmen çılgına koştı. Yerden kaldırdığında Şadya’nın eli kanıyordu. Yerdeki oyuncaklardan biri elini yaralamıştı. Çok büyük bir kesik değildi ama çok korkmuştu ve avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. Öğretmen onu kucaklayıp sınıftan çıkardı. Biraz sakinleştirdikten sonra eline pansuman yaptı. Sonra kucağında sınıksı sarıldı. Korkma Şadya’cığım ben buradayım dedi. Şadya sakinledi ve mavi boncuk gözleri ile ilk defa öğretmenin yüzüne baktı. Sonra



başını öğretmeninin göğsüne yasladı. Bir müddet öylece kaldılar.

Öğretmen Şadya ile tekrar sınıfa döndüğünde çocuklar oyuncakları toplamış sandalyelerini alıp oturmuşlardı. Şadya'yı iten ve oyuncakları alan çocuklar ise korkmuş, suçlu bir ifade ile öğretmenleri onlara kızacak diye bekliyorlardı.

Öğretmen "Olanları bana hanginiz anlatacak? Birlikte oynamanız için ben arkadaşınızı yanınıza getirdim. Peki, ne oldu?"

Erkek çocuk ağlamaklı: "Oyuncağıma bastı." dedi.

Öğretmen: "Onu nazikçe uyarabilirdin."

Çocuk; "Ama o bizi anlamıyor ki, konuşmıyor."

Kız çocuk atladı hemen "O Suriyeli öğretmenim. Annem onunla oynama." dedi.

Diğer bir çocuk: "Onlar pismiş babam söyledi."

Öğretmen: "Gördünüz mü? Arkadaşınızın eli kanadı. Daha da kötü yaralanabilirdi. Bu çok üzücü bir şey... Siz de üzüldünüz değil mi? dedi. 'Eveet üzüldük.' dediler hep bir ağızdan. Erkek çocuk, "Ama öğretmenim o..." cümlesini tamamlamadan öğretmen eli ile işaret ederek "Hayır!" dedi. "O, tıpkı sizin gibi; sizin yaşlarınızda bir çocuk... Hepiniz de benim öğrencilerimsiniz ve ben hepinizi çok seviyorum. Bazen sizde beni duymuyor, anlamıyorsunuz ama ben sizi yine de seviyorum." Öğretmen, insanların farklı ülkelerden şehirlerden ve ailelerden olduğunu bu nedenle farklılıklarımızın olduğunu bu farklılıkların kötü bir şey olmadığını aksine farklı arkadaşlıkların çok eğlenceli olabileceğini uzun uzun anlattı. Sonra bir oyun oynadılar. Bu bir empati oyunuydu. Günün sonunda Şadya'dan özür dilediler. Şadya iyi bir şeyler olduğunu anlamıştı sanki. Bir öğretmenine baktı sonra diğer çocuklara ve hafiften tebessüm etti.

O günden sonra daha az ağlıyordu. An-

cak yeni bir alışkanlık edinmişti. Öğretmeninden ayrılmıyor, nereye giderse o da yakınında duruyordu. Sınıftan çıksa kapının ağzında öğretmeni bekliyordu. Öğretmen bu kez de Şadya'yı bu durumdan vazgeçirmek için uğraşmaya başladı. Anne ile hala görüşülemedi. Ne zaman sorsa yine aynı cevap: "O gelemmez, dışarı çıkmaz." Öğretmen son kez okuldaki psikolojik danışman ile birlikte baba ile görüştü ve onu annesinin okula getirmesinin önemini anlatılar. Baba bir şey söylemeden başını öne eğip düşünceli bir halde

"Tamam hocam." dedi.

Aradan birkaç gün geçmişti.

O sabah farklı bir gün olacağının habercisi gibi güneş bulutların arasından göz kırptıyordu. Şadya için bambaşka bir gün olacaktı. Heyecanla kalkmış, annesi onun saçlarını taramış ve en sevdiği çiçekli tokalarını takmıştı. Okulda öğrenciler sınıflarına çoktan girmişlerdi. Biraz gecikmişlerdi ama olsun, Şadya için çok önemli, çok güzel bir gündü.

Öğretmen çocuklara kahvaltayı bahçede yapacaklarına dair söz vermişti. "Hadi bakalım beslenme çantalarımızı alıp sakince bahçeye çıkalım." dedi. Çocuklar sevinçle beslenme çantalarını alıp girişteki holde sıra oldular. O sırada okulun kapısında birileri belirdi. Önde, Şadya sekererek yürüyordu. Hayır, hayır yürümüyor sanki dans ediyordu. Herkes o yöne baktı. "Aaaa Şadya geldii." Şadya'nın arkasında iki kişi belirdi. Biri babasıydı. Baba bir tekerlekli sandalyeyi iterek kapı eşiğinden atlattı. Bir an herkes sustu ve o yöne baktı. Tam bir sessizlik hali oldu. Tekerlekli sandalyede bembeyaz tenli gözleri tıpkı Şadya'nın gözleri gibi bir kadın oturuyordu. Yüzünde hem hüznün hem de bir mahcubiyet vardı. Herkesin gözü istemsiz olarak tekerlekli sandalyeden aşağı doğru uzanan tek bir ayağa kaymıştı. Her şey olduğu yerde kalmış zaman kısa bir anlığına durmuştu sanki.

Ta ki Şadya coşkuyla "Cae Ummiyy!" diyene kadar.



İLYAS HALİL'İN ARDINDAN

Nihat TANER

İlyas Halil 1930 yılında Adana'da dünyaya geldi. Annesi Virjin Hanım, babası eczacı İskender Beydir. Halil ailesi 1930'ların ortalarında Mersin'e taşındı. Evleri sonraki yıllarda öykülerinde sıkça anılacak olan 177. sokaktaydı. İlyas Gazi Paşa İlk Mektebi'nden 1942'de mezun oldu. Ardından Kayseri, Talas'taki Amerikan Ortaokulu'na gitti.

Ay Eylül. Yıl 1941, yaşıam on bir. Sokağımız savaş yıllarını yaşıyor... Kim aşıladi fikri bilmiyorum. Annem beni Talas'a yatılıya göndermeyi düşünüyor. Babamın aklı Galatasaray'da... Temmuz geldi. Okul hazırlığına başladık. Bana uzun pantolon kışlık palto alınacak... Eylül geldi. Kuzu ben. Kurbanlık ben. Boynumda ip istasyona gittik. Gar kalabalık. Peronda üç vagon. Biri Ulukışla aktarmalı Kayseri'ye gidecek (1).

1946 Haziran'ında Talas'tan mezun oldu ve Eylül ayında liseye Tarsus Amerikan Koleji'nde başladı.

.... Aradan elli beş yıl geçti. Bütün ayrıntılarıyla anımsıyorum, o çarşambayı. İlk bir sonbahar sabahı. Hava ıgde kokuyor. Güneşte üç beş öğrenci; Besim Akbaş, Yılmaz Poda, İsmet Hallaç okul bahçesinde kümeleşmiş konuşuyoruz. İsmet, Gabriel fen koluna ayrılmışlar, tıbbiye gidecekler. Besim önemli bir gazeteci olacak, Yılmaz iş kuracaktı. Ben aklıma estikçe şiirler karalıyorum kara tahtaya. Salkım söğüdüün yapraklarında rüzgâr hışırıyor uzakta. Kulağım zilde. Şadiye hanımın felsefe dersine gireceğiz (2).



İlyas Halil-TAC 1947 Yıllığı



Kolej'de bir "çentilmen"

İlyas kör kütük aşıktı. Akli derslerde değil sevgilisindeydi.

Aylardan Haziran, vakit öğle üstü. Güneş tepede sarı şapka. Güzel İrina'nın özlediğim gamzeleri gölge. İlik kestane. Eteği kebek kanadı, titriyor içimde. Rüzgârdan. Okul bitmek üzereydi. Mersin-Tarsus tren yolculuğu uzun olacaktı. Sınavlara hazırlanmak için hafta sonu okulda kalmıştık. Tarsus Belediye Parkında havuzun kıyısında ders çalışıyorduk. Hava, çağla bahar. Dal araları, yeşil başlı kuşlar. Kulağımda cıvıltılar. Seslerden, kokulardan sarhoş. Bahar heyecanını nefesimde duyuyorum İrina'yı parkta bulamayınca.

Gabriel Muruve, Ahmet Öztep, Yüksel Erdil, Arif Nihat Asya'nın şiirlerini gözden geçiriyorlar. Öten kuşlara kulak tıkamış, Hoca'nın "Bayrak" şiirini ezberliyorlar. Sınavlara boş vermiş, İrina'ya yazdığım şiiri bitirmeye çabalıyordum (3).

Annesini göğüs kanserinden kaybettiğinde 17 yaşındaydı. Kendinden 8 yaş küçük kız kardeşi Lillian ve 10 yaş küçük olan Bişara'nın sorumlulukları genç omuzlarına yüklenmişti.



Sutku Tarancı, Atilla İlhan'ın imzalarına rastlandı. Bugün büyük bir üne kavuşmuş şairlerin hemen hepsi Kaynak'ta yazdı.

İlyas Halil adlı genç bir şair de bunların arasındaydı. Sadece şiirler yazmaz, İngilizce bildiği için genç şairlerin şiirlerini İngilizceye çevirirdi. Benim de çevrilmiş bir iki şiirim vardı. İlyas Halil gençlik yıllarımızda birkaç şiir ve öykü kitabı yayımladı. Gençliğimizin sıcak günlerinde bütün umudumuz şiir ve öykülere dayanmıştı. Yıllar böyle geçti. Şiiri, öyküyü sürdürenler de oldu, yarı yoldan dönenlerde...

Şimdi düşünüyorum da şiire, öyküye, sanata ne kadar çok bel bağlamışız. İlyas Halil de bunlardan biriydi. Önce Kanada'ya göç etmiş İlyas Halil, sonra Körfez'de, Abu Dhabi'de bankacı olmuştu. Amatörce şiir ve öykü kitapları çıkarıyordu, ama asıl işi bankacılıktı. Körfez olayları çıkınca geçende telefonda konuştuk. Sıcak ve tehlikeli olay onların ta yanı başlarının daydı ama hiçbir etkisi yokmuş.

"Sizin oralara uzanmaz mı?"

"Şimdilik uzanmıyor."

Telefondaki sesi bizden daha korkusuz çıkıyordu. Petrol bu, kiminin başına bela olur, kiminin tüyü bile kıpırdamaz... Şairlik günlerimizi kısa kestikten sonra "Bak sana bir hikâye anlatacağım" dedi. Bir gün Kanadalı bir dostu İlyas Halil'e uğramış. "Sen oraları bilirsin, ben Bodrum'a gitmek istiyorum. Bana yardımcı olacak bir adres verebilir misin?" İlyas Halil'in de aklına İlhan Berk gelmiş. Şair İlhan Berk yıllardır Bodrum'da oturuyor... Orada evi, barı, ticareti var. Yaz kış oturduğu için de tanıdığı çok. "Yaz" demiş, "İlhan Berk."

"O kadar mı, başka bir şeyi yok mu?"

"Başka bir şey söylemeye gerek yok. Arkadaşım şairdir, İlhan Berk deyince hemen herkes tanır. Ama sen ilk gördüğün polise sorarsan onu daha kolay bulabilirsin." Kanadalı kalker Bodrum'a gelir. Kahvede otururken birkaç polis görür. Hemen onlara İlhan Berk'i sorar. Polisler:

"Şimdi buradaydı, kahvaltı etti. Peynir, zeytin yedi, çay içti. Her sabah burada kahvaltı eder. Şimdi şu kıyadaki kahveye gitmiştir. Oraya gider ve kahveciden sorarsanız, size hemen gösterirler." Kanadalı kalker, söylenen kahveye gider ve İlhan Berk'i sorar, gösterirler. Kanadalı kendini tanıtır, hoş beşten sonra İlyas Halil'in selamlarını iletir. Kanadalı tatil boyunca güzel günler geçirir. Bu arada da Bodrumlu polislerin şairlere ne denli değer verdiklerine tanık olur. Şair mi, hemen herkes tanıyor. Tatil biter, Kana-

da'ya döner. İlyas'la karşılaştığında,

"Yahu" der, "Senin şair arkadaş ne denli ünlü, ne denli değerli, onu polislerden kime sorsam biliyor, gösteriyor. Böyle bir arkadaş tanıdığım için çok övünürüm."

Kanadalı, bizde şairleri polislerin izlediğini, polislerin şair izi sürdüğünü nereden bilecek! İlyas hiç oralı olmaz, "Bizde şairlere çok değer verilir. Şairleri çok severler" der. (8).

Mehmed Kemal anlatıyor: İngilizce bilen bir arkadaşımız vardı, İlyas Halil. Çoğumuzun şiirini İngilizceye çevirir, çeviriler de dergide yayımlanırdı. İlyas Halil'den biraz söz etmek isterim. Birkaç ay önce "Doyumsuz Göz" adıyla öykülerini bir kitapta topladı, yayımladı. Eleştirmenlerin pek ilgisini çekmedi ama herhalde çekecektir. İlyas Halil de, Avni Dökme- ci gibi geçen yılların tozlanmış rafları arasında kalmıştı (9).

POLİTİKA VE ÖTESİ MEHMET KEMAL

Kaynak Dergisi

Eski yapıtları meraklı bir dostum geçende sordu: "Sende Kaynak dergisi çıktı mı?" diyor. Vardı ama, kırık ev derdi, kenti değıştirme, ev aramaları, yer değıği insanı koleksiyonculuk yapmaktan bezdiriyor. Kimbilir kime vermişim, ya da ne- lere almış, nerelerde unutmuşum? Söz gelimi, sonuğu s- rın arkadaşına, "Vat" dedim. "Kaç para veriyorsun?" Meraklı a, kadeş hemen cıddıyla aldı:

"Sende varsa, kolay" dedi. "300-400 bin lira veriyorsun. Eger tamamsa..."

Hey gidi Kaynak dergisi, demek nice yıllar sonra aramız olmuş, ciltleri 300-400 bin lira ediyormuş. Hemşehrim, şair Avni Dökme- ci'yi düşünüyordum. Anadolular Caddesi'nde, Adıyörün kar- şısında, babadan kalma apartmanın bodrum katında el dizi- si bir baskımeri kurmuştu. Apartmana kapıdan girince, önde, küçük bir odası da büro yapmış. Pedal baskı makinesi, kasa kasa harfler. Burada küçük boy Kaynak dergisini çıkarmaya ça- lıyordu. Yıl, sanıyorum ellilerden önceydi. Ellilerden sonra der- giyi ıyca belirgin olmuştu. Dergi amatörce kırık dokuk çıktı ama, meraklanınca arandı. Başka illere de göndermiş miyd- i bilmiyorum. Fakat kentin belli başlı dağıtıcılarında, arandığı- nda, bulunurdu.

Şair Avni Dökme- ci bu dergiyi belli şairliğini kandırırdı. Ad- ına kavuşmuş, çoğu şair ve yazar bu dergide bannırdı o yıllar. Ne kadar şair yayınladım bilmiyorum. Epeyce şiirim çıkmış ola- cak. Dergi Nurullah Aşkın'da ilgisini çekirdi. Hemen hemen her sayısından söz ederdi. Hatta bazı yazarlarla tartışmaya bi- le tutulurdu. Sanıyorum öylesine etkiliydi. Avni Dökme- ci ça- lırdığı şiirlerden bezmiş olacak ki, Amerikalı şair Walt Whit- man gibi, dergiyi kendi dize, pedala kend i basardı. Şiir, o y- ıllarda buharlı buharlı uvarların bir uğraşı.

Şair Avni Dökme- ci bu dergiyi belli şairliğini kandırırdı. Ad- ına kavuşmuş, çoğu şair ve yazar bu dergide bannırdı o yıllar. Ne kadar şair yayınladım bilmiyorum. Epeyce şiirim çıkmış ola- cak. Dergi Nurullah Aşkın'da ilgisini çekirdi. Hemen hemen her sayısından söz ederdi. Hatta bazı yazarlarla tartışmaya bi- le tutulurdu. Sanıyorum öylesine etkiliydi. Avni Dökme- ci ça- lırdığı şiirlerden bezmiş olacak ki, Amerikalı şair Walt Whit- man gibi, dergiyi kendi dize, pedala kend i basardı. Şiir, o y- ıllarda buharlı buharlı uvarların bir uğraşı.

Avni Dökme- ci, birçok şiirini el diziği, pedal baskı kitap ola- rak ortaya koymuştu. Bazı yakınlarının şiir kitaplarını basmıştı. O yıllarda derginin çevresinde toplanmış Kaynakçılar diye bir akım vardı. Akım cesirler, takım desirler, her neyse öbe- klenmiş gençler topları bir hevesle. Sanki Servet-i Fânî, başka türü gençlerin mi bir araya geliyordu? Bugün adları odtü- yünün önünde bulunan gençlerin bu hareketi Servet-i Fânî dan daha etkiliydi. Eleştirel tarihçe pek eğilimimiz üzeri- ne. Beldi bundan sonra eğilecektir.

İngilizce bilen bir arkadaşımız vardı, İlyas Halil. Çoğumuzun şiirini İngilizceye çevirir, çeviriler de dergide yayımlanırdı. İlyas Halil'den biraz söz etmek isterim. Birkaç ay önce "Doyumsuz Göz" adıyla öykülerini bir kitapta topladı, yayımladı. Eleştirmen- lerin pek ilgisini çekmedi ama, herhalde çekecektir. İlyas Ha- li de, Avni Dökme- ci gibi, geçen yılların tozlanmış rafları a- rında kalmıştı.

Kaynak dergisi, Avni Dökme- ci çoktan unutuldu. Avni, Denizli'de bir kitapçı dükkânı açmış. Oranın da işledigini sanıyordum, o süre sonra kapandı. O küçük apartmanı, ti- careti yakın kardeşi -o da şair yazardı- taklisi mal satan bir dükkân çevirdi. Epeyce para bu zahid oldu. Adını son gün- lere hayır derneklerinin yönetim kurulu üyeleri arasında gö- rüyordum. Anılsak, içimizde biraz neşeste. Demek yökünü epey- ce tutmuş olacak ki, kendisi hayır cemakelerine vermiş.

Yirmi yıl aşkın bir süredir Avni Dökme- ci'yi görmüyordum, ne yazık ki, ne eder, bilmiyorum. Azda burada "Bank Düşün K'ya rastladığımız Avni Dökme- ci den söz ederiz. Bunk şair ve ya- zarı küçük dergisiyle iye kavuşurken Avni Dökme- ci tuhaş bir yazardır. iminifeli, gili. Oysa ünlü yazar ve coğrafyama adarı- nı ilk duyduğuktan bu dergi üstüne anlamlı yazımlar, Kaynak ad- ını çıkırdı. Avni Dökme- ci bu yazımı okursa, Kaynak der- gisine ait anlamları birkaç sarıya yazmış çok sevmişti. Kaynak dergisi çıktıkten çok durulacak anılar akları. Bugün araması, parasal bunca değer vermesi de tarih içinde bi- yen bulundurmış kanıtlar. Ne gizlenmiş yarıyıcı da, unutulmuş muz değdik yılları... Unutulmuş, bir zamanlar bir Kaynak der- gisi vardı. Edebiyat tarihimize gene de, yıllar sonrası, kaynak lık edilecektir.

1964 yılında Halil ailesi Kanada'ya göç etti. Sınıf arkadaşı ve bacanağı Gabriel Muruve Türki- ye'de tıp eğitimini tamamlamış, ihtisasını Kanada'da yapmıştı. Halil ailesi önce Muruvelerin oturduğu Winnipeg'e yerleştiler. Ardından Montréal'e geçtiler. İlyas bankacılık kariyerinde yükselmeye başladı. Ka- nada'nın soğuk ve karanlık kışları onu etkilemedi. O hep Akdeniz'in güneşini ve mavisini, zeytin ve naren- ciye ağaçlarının yeşil ve turuncusunu, bahar çiçekleri- nin kollarını yaşıyordu yüreğinde. 1979'da Birleşik Arap Emirliklerine taşındılar. Yatırım bankacılığında önemli bir uzman olmuştu. Yirmi yıla yakın Birleşik Arap Emirlikleri'nde çalıştıktan sonra emekli oldu. Bundan sonra yaşamını Montréal'de sürdürecekti.



Gabriel ve Noella Muruve, Michelle Preston, İlyas Halil, oturanlar Bişara Halil ve eşi Nelly



Kanada'da üç TAC'li: Bişara Halil ('59), Gabriel Muruve ('49) ve İlyas Halil ('49)

İlyas Halil yaşama çok bağlıydı. Ölümü öykülerine mizahi bir şekilde taşıymıştı:

Dün "Vatandaş Hayat Uzatım Genel Müdürlüğü"ne gittim. Orada öteden beri çalışan bir dostumu gördüm. Onun yardımı ile dosyayı inceledim. 2030 yılına kadar yaşamama izin çıkmış. Örnek ülkedaş olduğum için yaşam günümü üç yıl uzatmışlar. Sevinçler içinde eve döndüm... Evde karıma belirttim bu sevincimi. Ondan hiç beklemezdim bunu doğrusu. Benimle birlikte sevineceğine, "Ben ne zamana kadar yaşayacağım?" demez mi?... Gördünüz mü sevgili eşimi? (10).

Bir Şükran Borcu başlıklı yazısından:

Öksürdüğüm için doktora telefon ettiğimi duyan torunum "Grapayas, bugün ölecek misin?" diye



Kraliçesi ve prensesleri ile



sordu bana...

"Bilmem" dedim. "Kimse bana bir şey söylemedi. Bugün pek vaktim yok. İşlerimi bile zor bitireceğim." ... Dört kalem şükran borcum olduğunu gördüm. Borçlarım çok eski yıllarda başlamış... İlk alacaklım ressam Nuri Abaç'tır. 1954 yılından bu yana, geceleri parklardan çaldığımız renkleri onunla paylaştık. O, renkleri tuvaline serdi, ben öykülerime...

Sonra gurbet başladı. Bilmediğim bir yerdeydim, Montréal'de. Kışları acı, renkleri soluktu buranın. New York'ta Talat Halman'ı bulunca, bazı öykülerimde yazdığım gibi, mutfağıma Mersin'le, şirle döşedim. Yatak odamda Akdeniz. Günü gelince telefonun öbür ucunda Türkçe konuşacak, akıl danışacak biri vardı. Beni Türkiye'ye getirdi.

Sonra kitap faslı başladı. Dost Remzi İnanc editörüm oldu. Son yirmi beş yılda sayısını unuttuğum kitaplarımı yayımladı, bana yol gösterdi. Bir bakıma yitirdiğim Avmi Dökmeci okulunu geri getirdi. Sonra emeklilik yılları... Yaşamın en zor devresi başladı. Çok eski bir dost hızır gibi yetişti. Yıl farkını unutursam, Talas'tan, Tarsus'tan dostum Mete Akyol bana Bütün Dünya'nın sayfalarını açtı.

Bu dört aziz dosttan başka borçlu olduğum çok insan var. Şimdilik bu yakınlarla şükran borcumu iletmek isterim. Nuri, Talat, Remzi ve Mete dostlar sağ olun. Uzun bir yolu kısa yaptınız. Güç bir yolu yürünür kıldınız. Taşınmaz sanılan Anadolu'yu okyanusların sonuna getirmeme yardım ettiniz (11).

İlyas Halil'in öykülerinde Mersin sevgisi ve hasreti sıkça vurgulanır: Kekik otları, Ağustos güneşi, böcek çığırıyordu, nemli toprak tütsü yakmış, Bahar geliyordu katar katar turunçla Mersin'e... Şimdi Uray caddesi güneşli, turunçlu, martı dolu olmalı, yoksa böyle değil mi? (12)

Fransız kolonyal stili, ortası gökyüzüne açık, Mersin'in eski Adliye yapısı, 1953 yılının yazında, her sabah yüzyirmi boz kumru, onyediyarış, üç düzine kara giysili avukat ve köylülerle dolar boşalırdı. Öğleden sonraları, gölgeler uzayıp yapıdan el etek çekilince, Yusufçuk kuşlarının sesleri boşlukta yankılanır; ortalığı hüznün kaplardı. O günlerde, ak yüzlü, yeşil pancurlu bir yapının önündeki Ziraat Bankası'nın daracık sokağından, denizen küçük bir kesimi görülür; gündüzleri bellerine kadar suya batmış mavnalar; gebe inekler gibi sallanarak açıkta duran vapurlara pamuk, tahıl taşırıldardı. Geceleri ise deniz, sütli bir

göle dönerdi. Salkım söğütlerin gölgelediği hapishane yönü dilekçe yazıcılarıyla çevrilmişti. Yapının içi, köylüklerden gelenler; mahkemeye işi düşenler; hapishane ziyaretçileri ile dolar taşar; arı kovana gibi uğuldardı... Bir alt sokakta, Osmanlı Bankası'nın yasemin kaplı yapısının karşısında, Abaç'ın atölyesini ziyaret ettiğim günlerde Yusuf'u tanıdım (13).

Şimdi Mersin'de Pompeiopolis'te, Viran Şehrindeyim. Traşım uzamış, sıcaktan terden boynum kaşınıyor. Ya Temmuz ya Ağustos ayındayız. Dik, beyaz taş kolonlar, ufak kum tepeleri, yığınla kurumuş ot, çalı. Uzakta mavi Akdeniz'in hışırtısı (14).

Ben de İlyas Halil'i öykülerinden tanıdım. Yeğeni, arkadaşım Jozef Atat kitaplarının basımını takip ediyor, yorulmadan dağıtımını yapıyordu. Ardından yazışmaya başladık İlyas ağabeyle. Hafta içinde çalıştığımı bildiğinden genelde Cumartesi günleri öğleden sonra telefon ederdi. 514 kodunu görünce Montréal'den arandığımı anlardım. Birinde heyecanlı bir sesle "Yahu sen Mahmut'la tanışıyor muysun?" dedi. Benden az önce Mahmut Makal öğretmeni aramış, onunla dostluğumuz bahis konusu olmuş. Bazen küçük ricaları olurdu. Kitaplarından bir veya bir kaçını göndermek üzere isim ve adres verirdi. Özellikle TAC'deki edebiyat öğretmenimiz Haydar Hoca'yı sorardı.

İlyas ağabeyin Montréal'i anlattığı öyküleri zevkle takip ederdim. 1973-76 arasında doktora çalışmam sırasında, 1980-81'de akademisyen olarak oralarda bulunmuştum. Parc Avenue sonundaki Kadıköylü Ermeni dostların işlettiği Patisserie Atlas, pastırma ve sucuklarıyla ünlü Kayserili Yervant usta, Türk konserveleleri, reçelleri satan bakkal Nazar, St. Laurent Bulvarında Lübnanlı bakkallar ve akşam üzeri piyasaya çıkan kaldırım çiçekleri...

Bana yazdıklarına bakıyorum. Bu mektubu Abu Dhabi'den göndermiş, otuz yıl önce.





Aziz Kardeşim Nihat Taner

Mektubun, ve dergiler bilmezsin nasıl hoşnut etti beni. İyi niyet dileklerine teşekkür ederim. Son ziyaretimde Mersin'i bir hayli değişmiş bulmuştum. Yalnız geride bıraktığım genç kadınlar değil, kentin sokakları ve evleri bile yaşlanmıştı. Bana öyle geliyor ki, mersinden ayrıldığım zaman kuşlar daha dinç, kelekler daha renkli, genç kızların yanakları daha elma soyluydu. Doğaya bir halt mı oldu ne oldu. Ortalık karıştı, düzen bozuldu. Eski dostlarımla bir çoğumu mezarlıkta keyif çatar buldum. Hepsine Allah rahmet eylesin. Bir mezarında vallahi bu dertten bir tuldük duyorduk. Bir başkası çeliler dey mi diye söylüyorlardı. Mersin mantık dünyasının dışında cehennem, Hamalından dilencisine kadar herkes milyoner kesilmiş, üstelik hepsi aç çıplak.

Ama sen yine bu yazdıklarına pek kulak asma. Şimdi fırsat düşse, yarin koynuna koşar gibi, seve seve dönerim Mersin'e.

Mari Dudu öyküsünü ben de severim. Mari uzun yıllar Ste. Catherine caddesinde kalem satmıştı. Aksi, inatçı bir Anadolu yüzü vardı. Nevşehirliydi. Ancak Nevşehir'i bilmediğim için kadını ister istemez Talaslı yaptım.

İçel Sanat Kulübü dergisi ilginç bir teşebbüs. Tebrik ederim. Mersinli sanatçılara forum yaratma bakımından faydalı olacak. Yıllar önce Nuri Abaç'ın bürosu bize aynı forumu sağlamıştı. İlk şiir münakaşaları, resim kavgaları, felsefe çekişmeleri Nuri'nin bürosunda başlamıştı.

Yıllar önce Nuri Abaçın Bürosu bize aynı Forumu sağlamıştı. Mersin'de sanatçıların buluştuğu sanatçıların havasının doğmasını sağlamıştı.

İlk şiir münakaşaları, resim kavgaları felsefe çekişmeleri Nuri'nin bürosunda başlamıştı.

Nuri o günlerde sabah saat sekiz ile altıya kadar bıçak keskin iş adamı idi. Ama beşi bir gece Nuri kadife ruhlu şair ressam olundu. Sonra aşık Nuriye dönerdi. Hani o zamanların Mersin kızları da kızı hani. Baharda turunc çiçeklerine güzleri ayva ağaçlarına dönerlerdi. Sabahları deniz genç kız gibi çıplak uyanır, akşamları aile bahçesinin altında aşk türküleri mırıldanırdı. Sanat dövüşmeleri çok sonra, Akkahvenin en güzel yanı ak boşluğu, ak ışıkları idi. Denize bakan kapısından ara sıra mavi bir ışık dolardı. İşte böyle aziz dost. Mektup ve dergilerin eski bir duyguyu canlandırdı. Sağlıklı kal, sevgilerimle.

İlyas

ğunu mezarlıkta keyif çatar buldum. Hepsine Allah rahmet eylesin. Biri mezarında "vallahi bu dertten kurtulduk" diyordu. Bir başkası "çekilir şey mi" diye söyleniyordu. Mersin mantık dünyasının dışına çıkmış, Hamalından dilencisine kadar herkes milyoner kesilmiş, üstelik hepsi aç çıplak.

Ama sen yine bu yazdıklarına pek kulak asma. Şimdi fırsat düşse, yarin koynuna koşar gibi, seve seve dönerim Mersin'e.

Mari Dudu öyküsünü ben de severim. Mari uzun yıllar Ste. Catherine caddesinde kalem satmıştı. Aksi, inatçı bir Anadolu yüzü vardı. Nevşehirliydi. Ancak Nevşehir'i bilmediğim için kadını ister istemez Talaslı yaptım.

İçel Sanat Kulübü dergisi ilginç bir teşebbüs. Tebrik ederim. Mersinli sanatçılara forum yaratma bakımından faydalı olacak. Yıllar önce Nuri Abaç'ın bürosu bize aynı forumu sağlamıştı. İlk şiir münakaşaları, resim kavgaları, felsefe çekişmeleri Nuri'nin bürosunda başlamıştı. Nuri o günlerde sabah saat sekizden akşamın beşine kadar bıçak keskin iş adamı idi. Ama beşi bir gece Nuri kadife ruhlu şair ressam olurdu. Sonra âşık Nuri'ye dönerdi. Hani o zamanların Mersin kızları da kızı hani. Baharda turunc çiçeklerine güzleri ayva ağaçlarına dönerlerdi. Sabahları deniz genç kız gibi çıplak uyanır, akşamları aile bahçesinin altında aşk türküleri mırıldanırdı. Sanat dövüşmeleri çok sonra Akkahveye, Öğretmenler Derneğine atladı.

Akkahvenin en güzel yanı ak boşluğu, ak ışıkları idi. Denize bakan kapısından ara sıra mavi bir ışık dolardı.

İşte böyle aziz dost. Mektup ve dergilerin eski bir duyguyu canlandırdı. Sağlıklı kal, sevgilerimle.

İlyas.

Muhterem İlyas ağabey, 31 Mayıs 2007

Zarfın üzerindeki çıkış damgası 1 Nisan 1995 tarihli.

Aziz kardeşim Nihat Taner

Mektubun ve dergiler bilmezsin nasıl hoşnut etti beni. İyi niyet dileklerine teşekkür ederim. Son ziyaretimde Mersin'i bir hayli değişmiş bulmuştum. Yalnız geride bıraktığım genç kadınlar değil, kentin sokakları ve evleri bile yaşlanmıştı. Bana öyle geliyor ki Mersin'den ayrıldığım zaman kuşlar daha dinç, kelekler daha renkli, genç kızların yanakları daha elma soyluydu. Doğaya bir halt mı oldu ne oldu. Ortalık karıştı, düzen bozuldu. Eski dostlarımla bir ço-

Neslihan hanımla nihayet irtibat kurabildik ve kitaplarınızı bugün kendisine yolladım. Sanatın gücü ve evrenselliği Montréal'den Anadolu'daki köy mektebine uzanıyor – muhteşem! İçel Sanat Kulübü bülteninin yeni sayısında ekli yazı çıktı, zevkle okudum ve sizinle paylaşmak istedim. Bekir bey merhum anne tarafımdan akrabamız olurdu.

İçten saygılarımla,
Nihat



Aziz dost Nihat Taner 1 Haziran 2007 Cuma

Dost eline bin teşekkür. Hızır yetiştin. Neslihan hanıma e-mail göndermiştim. Herhalde varmadı. Neslihan hanıma benim e-adresimi verirsen memnun olurum. Dergisini sevdim. Yazı gerekirse göndermeye hazırım.

Aziz dost, Bekir Uluğ beyi Mersin’de tanımıştım. Besim Akbaş sevdiğim sınıf ve mahalle arkadaşımıydı. Evleri Yanık Mektebe bakardı. Bekir bey iyi bir şairdi. Köşede kıyıda kalmıştı. Kötü dünya ile arası kötü, güzel içki ile arası iyi idi. Rakı o günler 20 kuruştı. Bekir Uluğ’un günlerine ait öyküyü bitirince sana göndereceğim. Mersin’de dergiye verirsen sevinirim. Bu mektubun kopyası Jozef’e de gidiyor.

Sevgi ile kucaklarım.

İlyas Halil

Talat Halman’ı 1971 yılında tanımıştım. Kültür Bakanıydı ve mezunu olduğu Robert Kolej’in Kırmızı Salon’unda biz öğrencilerle bir sohbet toplantısı yapmıştı. 2013 güzünde İlyas ağabeyin Mersin’e geleceği günlerde, New York’ta bulunan Talat Bey’e mesaj göndermiş ve kendisinden bir yazı rica etmiştim. Yanıtı geldi.

Sayın Nihat Taner,

İlyas Halil özlü şiirlerle yoğun öykülerin virtüözüdür. Türk edebiyatında en başarılı minimalist örmeklerin birçoğu, yirmi beş yıldır onun kaleminden çıkıyor. Üç beş mısradan oluşan şiirlerinde özdeyişlerin damıtılmış gücü var. Bazıları gönül okşayıcı Türkçe haikular... Kimisi de berceste akıl parıltıları...

İlyas Halil öykücüklerin ustası... Geniş bir insanlık coğrafyasına yayılan bu mücevherler, evrensel değer taşıyor. Yüreke parçalayanları da var, tebesüm ilham edenleri de, kahkahadan kırıp geçirenleri de... Bu kadar kısa şiirler ve öykülerle koskoca bir beşeri panorama yaratan kaç şair-yazar düşünülebilir herhangi bir dilde?

Türkçe ve Türkiye İlyas Halil’in değerini bilmezse büyük bir edebi haksızlık yapmış olur. Yetişkin hayatının üçte ikisini yabancı ülkelerde geçirmiş olmasaydı ülkemizde dillere destan bir paratıcı olacaktı. Yine de, hepimiz minnettarız bu olağanüstü şiir ve öykü ustamızın eserleri için.

Ömrü bol olsun.

Sayın Taner,

İlyas Halil hakkında istediğiniz kısa yazıyı

sunuyorum. Beğenirseniz kullanınız.

Saygı ve sevgilerimle...

Talat S. Halman

İlyas Halil ve Abdullah Kasapçı çocukluk arkadaşı idiler Mersin’de. 1940’lı yıllar İkinci Dünya Savaşının sıkıntı ve yokluk yıllarıydı. İlkokulu yeni bitirmiş, evden uzak, gurbette, Talas Amerikan Ortaokulunda okumaya başlamışlardı. Geceleri soğuk yatakhane evlerinin, annelerinin özlemiyle yorgana başlarına çeker, sessizce ağlardı ikisi de. Talas’tan sonra Tarsus Amerikan Kolejine geldiler. İlyas 1949, Abdullah 1950 senesinde mezun oldu. O yıllarda başlayan kardeşlik duyguları güçlenerek yaşam boyu sürdü...

Tarih 21 Ekim 2013. İki dost uzun bir aradan sonra bir araya geldiler, yılların hasretini gidermek üzere kucaklaştılar. İçel Sanat Kulübündeki toplantıda yanlarında TAC 1963 mezunu diplomat Ergül Bakay, TAC 1968 mezunu Nihat Taner, İçel Sanat Kulübü başkanı Fatih Alkar ve İçel Sanat Kulübünün vazgeçilmez Siren Yılmaz vardı.



İlyas Halil, İçel Sanat Kulübü’nde



İlyas ağabey aşağıdaki e-posta mesajını Sayın Remzi İnanç ve bana ortak göndermişti.

kimeyen sevdası Mersin'ine kavuştu.

Hiç kimse Mersin'i onun kadar sevmemişti...

*Aziz dostlar Nihat Taner ve Remzi İnanç
Bundan bir süre önce Mersin Üniversitesinden sayın Prof. Nurseren Hanım'dan aşağıdaki e-maili aldım. Montréal'de ikamet ettiğim için telefon numarasını rica ettim. Cevap alamadım. Mersinde 1954-1960 yılları arasında Nuri Abaç ve şürekâsının sanat çalışmaları ile ilgili iki üç yazı tasarlıyordum.*

Haşmet Akal ile ilgili birinci yazı ektedir. Sayın Nurseren Tor Hanım o günlerin sanat havasını bilmek isterse yazı emrine amadedir. Öteki yazılar hazır olunca arz ederim. İkinci yazıda Nuri'nin korkunc pentüründen söz edeceğim.

Nuri o resimlerde güzel insanın iç çirkinliğini göstermek istiyordu. Yıllar sonra Winnipeg, Montréal, Abu Dhabi'de Nuri Abaç'ı tanıtmak için çabalarken Nuri ile çok çekişmemiz oldu. Resimleri sergilemek, satmak mümkün değildi. "Nuri, resimde insanlar sevinmek isterler, korkmak değil" dedim anlatamadım. Nihayet pazar Nuri'yi ikna etti. Pazar gerçeğine aklı yattı. Halkını resmetti.

Nuri'nin son çalışmaları ise insanın çocuk yanı idi. Bu devre için ilginç yazışmalarımız oldu, zamanla değinmek isterim.

Remzi dost, bu yazıyı Nihat dostumuz Mersin'de kullanmak istiyorsa Nihat dostumun emrine amadedir. Ama her halükârda dosyaya almanı rica ederim.

Nihat Taner dost, yazıyı Prof. Sayın Nurseren Hanım'a iletmeni rica ederim. Ötekiler yazıyı görmek isterse memnuniyetle gönderirim.

Aziz Dostlar yeni başlayan yılın hepimize hayırlı olmasını dilerim.

*Sevgi ve dostlukla,
İlyas*

İlyas Halil en çok Nisan ayını severdi. Akdeniz daha mavi, Toroslar daha yeşil, Mersin'in kızları daha çekici, havada narenciye çiçeklerinin kokusu daha yoğun olurdu o zaman. 2025'in 22 Nisan günü Mersin'de ilginç bir canlılık başladı. Ayakkabı boyacısı Ramazan, sinema afişlerinin reklamını yapan kovboy Boro, Çardak mahallesi sakinleri, Akkahve'nin ilk müdavimleri aramızdaydılar yeniden.

Eski bir dostlarını karşılamaya hazırlanıyorlardı. İlyas Halil dostlarını daha fazla bekletmedi, es-



Jorj ve Lilian Atat, İlyas Halil ve Josef Atat



İlyas Halil ve Hanri Atat



Irene Halil'in notu: Oturanlar İlyas'la çok değer verdiğimiz ve çok kıymetli, ailemizin bilge insanları, İlyas'ın çocukluk arkadaşı George Aburus ve eşi Marthe Muruve Aburus, Etraflarında ailemizden ufak bir grup.



Çekirdek aile. İren ve İlyas, kızları Monica, Karen, Katya, Marissa. Damatlar Olof Lövblad, Robert Mechanic, Cian O. Suilleabhain, Duncan Mackenzie. Torunlar Isabelle, Eric, Madeline, James, Lyla, Julien.



İlyas Halil'in Daktilosu



Bişara ve Lilian

Kaynakça:

1. Körler Bahçesi (Ekim 2004). Ay Eylül (s. 39-43).
2. Körler Bahçesi (Ekim 2004). Şadiye Hoca (s. 83-87).
3. Plaza Dona Elvira (Ekim 2009). Arif Nihat Hoca, (s. 24-30).
4. Mürdüm Dalı (Şubat 2007). Virgini (s. 56).
5. Kiralık Mabet (Ekim 1993). Theodor Katz (s. 27-30).
6. Kiralık Mabet (Ekim 1993). Odunlarımı Ver Hakim Bey (s. 107-110).
7. İskambil Evler (Mart 1991). İren'in İskarpinleri (s. 86-87).
8. Şairin Adresi..., Mehmed Kemal, Cumhuriyet 6 Şubat 1991.
9. Kaynak Dergisi, Mehmed Kemal, Cumhuriyet 7 Temmuz 1983.
10. Çıplak Yula (Temmuz 1985). Çiğ Süt (s. 97-98).
11. Gavur Aşevi (Eylül 2007). Bir Şükran Borcu (s. 9-10).
12. Çıplak Yula (Temmuz 1985). Canı Yanmayan Çabuk Yaşlanır (s. 100-101).
13. Boyansın Ramazan (Nisan 1989). Yusufçuk Kuşları (s. 77).
14. Çıplak Yula (Temmuz 1985). Uçan Kuşlar (s. 114).



TARSUS AMERİKAN KOLEJİ (TAC) 1949 MEZUNU DEĞERLİ AĞABEYİMİZ İLYAS HALİL'İN AZİZ HATIRASINA

Ergül BAKAY*

2004 yılı Ekim ayında Kanada'nın Montreal kentinde bulunan Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) nezdindeki Daimî Temsilciliğimizde Elçi Müsteşar Daimî Temsil Yardımcısı olarak göreve başladım.

Yine TAC mezunu Daimî Temsilcimiz Büyükelçi Sadi Çalışlar'ın konutunda verdiği kokteylde kendisini tanıdım. TAC 48 mezunu Dr. Aydın Yurtçu da orada idi. Her ikisi ile dostluğumuz o andan itibaren sürdü gitti. İlyas ve Aydın ağabeyleri sevgi, saygı ve rahmetle anıyorum.

Bankacı, yazar, şair niteliklerinin yanı sıra ve her şeyden önce İlyas Halil gerçek bir dost insanıdır. Gerek benim evimde gerek kendi evinde, yemeklerde çok kez bir araya geldik. Okulu, Türkiye'yi, dünyayı konuşur, karşılıklı görüşlerimizi dile getirirdik. Beni dikkatle dinler, "bak dinle" diyerek Ortadoğu'daki siyasi gelişmeleri, bunun petrol fiyatlarına olası etkilerini sorardı. Benim bilgi dağarcığımı över, "sen iyi diplomatsın" derdi. Sohbetlerimizi özlüyorum.

Mersin'e yerleştikten sonra kendine Sanat Kulübü'nce verilen ödül törenine ve Hilton Otelindeki kokteyle katılmış, bu vesile ile TAC dergisinde onunla ilgili yazıyı ve ödül töreni tanıtım broşürünü daha sonra kendisine yollamıştım. Mersin'de yaşadığı mahallede bir sokağa verilen isim plaketinin fotoğrafını çekerek çerçeveletmiş ve 2019 yılında Kanada'ya gittiğimde kendisine sunmuştum. Çok duygulanmıştı. Dış işlerinde 40 yılını doldurduğum 2008 yılında düzenlenen kokteylde ve başka vesilelerle bana yazdığı kartlardaki seslenişlerinin birkaçını aşağıda naklediyorum:

"Mülkiyeli aziz Dost,

40 yıl Mülkiyeli olmak güzel şeydir. Osmanlılar Viyana'ya hilal ve kahveleri getirdiler. Viyana'yı Viyana yapan kahveyi, "croissant"ı bıraktılar. Hoş bir seda bırakıp yurtlarına döndüler."



Ergül Bakay (TAC '63), Dr. Aydın Yurtçu (TAC '48), TC Fahri Konsolosu Emin Battika, İlyas Halil

2010 yılındaki Montreal ziyaretimde VIP otomobil gönderip beni havaalanından aldırması, Queen Elizabeth otelinde birlikte yemek yemiştik. Yemekte kendisine hitaben otel amblemlili kâğıda yazdığım teşekkür yazıma cevaben kâğıdın arka yüzüne şunları yazmıştı;

"Aziz Dost Ergül,

Yağmur yağıp ıslanmayınca dostlukları tam anlayamıyorsun. Anlayınca da biraz geç kaldım diyorsun. Giden trenin raylarda bıraktığı sesi duyuyorsun. Bu notu sana geri veriyorum. Unutmayacağımı bilmeni isterim. Sevgilerimle. İlyas"

Bir dosta vefa ve sevgi seslenişi ancak İlyas Halil'in kaleminden bu şekilde çıkabilirdi. Değerli dost ve ağabeyim İlyas Halil unutulmaz bir seda ve kitaplarını bırakarak bu dünyaya veda etti. Değerli eşi İren Hanımefendiye tekrar başsağlığı dileklerini iletıyorum, Huzur içinde uyusun. Unutmayacağız.

*Ergül BAKAY ; E. Diplomat
TAC-63 Mezunu



İLYAS HALİL'İN MERSİN'İ

Dr. Orhan ÖZDEMİR

İlyas Halil'in adını duymuştum ama hakkında pek bir bilgim yoktu. 1994'te Mersin'e geldiğim zaman, İçel Sanat Kulübü çevresinde adından sıkça söz ediliyordu. İçel Sanat Kulübü Bülteni'nde zaman zaman yazıları da yayımlanıyordu. Ne var ki kitaplarını tanımam; emekli öğretmen, araştırmacı yazar Gündüz Artan aracılığıyla oldu. "Yelken – Aylık Kültür Sanat Dergisi"ni çıkardığımız zamanlardaydı. Bir uğrayışında bana İlyas Halil'in çok sayıda şiir ve öykülerini getirmişti.

Kitaplarını okudukça bir Çukurova sıcaklığı vuruyordu yüzüme. Eski yayıncısı Remzi İnanç'ın dediği gibi İlyas Halil ne yapsa yolu Çukurova'dan, Mersin'den geçiyordu. Arı duru Türkçeyle yazılmış şiir ve öyküleri kısa zamanda insanı kendine çekiyor, nasıl başarıyorsa zorlama cümlelerden uzak duruyordu. Şiir ve öykülerinde kullandığı imgeler çarpıcı bir biçimde insanı sevginin, dostluğun, düzeyli eleştirinin, ötekileştirmeye karşı çıkmanın ve de hüznün içine çekiyordu. Bu her zaman böyledir: Sanat insanlarını tanımak için onların yüzünü görmek gerekmiyordu illa ki. Yapıtlarını okuyunca İlyas Halil'i tanımış oldum.

Geçmişten günümüze Mersinli şair ve yazarlara bakıldığında, neredeyse hiçbiri İlyas Halil kadar Mersin sevdalısı değildir. O gittiği her yere Mersin'i de yanında götürür. Göçüp gittiği Kanada'da Mersin'deki bağlarından kopmaz. Ressam Nuri Abaç'la kalınca bir kitap oluşturan mektuplarında¹ baştan sona Mersin'deki değişimlerden, sanat ve edebiyat etkinliklerinden söz edilmektedir. Öykü ve şiirlerinin çoğuna narenciye kokusu sinmiştir. Narenciye kokusu sokak aralarından yayılıp evlerin pencerelerinden evlere sokulur. Pencerelerden bakan, sokakta dolaşan kadınların tümü narenciye kokuludur. Kimi zaman öykülerinin kahramanı Osman Özeren, Bedii Demirsiren, Doğan Akça, Ahmet Yeşil ve Nuri Abaç gibi Mersin'de iz bırakmış olabilmektedir. Bu kişilerle Karaduvar'dan Mersin kent merkezine kadar Mersin'in eski günlerinin izini sürer.

Öykülerinin önemli bir bölümünde öteki-
¹ Bakınız, Orhan Özdemir (2016), İlyas Halil ve Nuri Abaç'ın Kanada Mektupları, Kanguru Yayınları, Ankara.

leştirilenleri konu edinir. Sanki yurttaş değillermiş gibi sorgusuz sualsiz oturmakta oldukları mahalleden uzaklaştırılan Çingenelerin yerlerinden edilişine tepkilidir ve bu tepkiye okurlarını da ortak etmektedir. Bunu demokrasinin bir gereği olarak önümüze koymaktadır. Varlık vergisini ödemekte zorluk çektiği için yurt dışına göçmek zorunda kalanlar da öykülerinde yer bulmaktadır. Öykülerinde bu verginin kimseyi zora sokmadan da düzenlenebileceğine vurgu yapmaktadır. Kendisiyle yaptığımız bir telefon görüşmesinde varlık vergisini şöyle somutlaştırıyordu: "Hitler, Yahudilere zulmederek, onları yerinden yurdundan ederek bir yandan da onlara büyük bir iyilik yapmış oldu." deyince şaşkınlığımı gizleyemeyip:

"Nasıl olur?" diye sordum.

"Almanya'dan kaçan Yahudiler, ABD'de büyük bir güç oldular. Şimdi ABD onların elinde... Dünyaya hükmediyorlar. Almanya'da kalmış olsalardı, Almanya güçlü olacaktı." dedi.

Keşke mübadeleler, keşke varlık vergisi olmasaydı demek geçiyor içimden. Ne var ki toplumsal dönüşümler ve savaşlar sırasında her zaman sarsıntılar, kırılmalar kaçınılmaz olmaktadır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı bütün insanlığa kan kusturmuştur. İmparatorluklar yıkılıp yerini ulus devletlere bırakmıştır. Bu karmaşık ve sancılı süreci bir bütün olarak kendi dönemleri içinde değerlendirmek gerektiği kanısındayım. Ama edebiyatın her koşulda insanı yüceltmek gibi bir sorumluluğu vardır. Bir edebiyat insanı olan İlyas Halil, ötekileştirmeye tepki göstererek bu sorumluluğunu yerine getirme çabası içinde olmuştur. Ülkemizde yaşayan herkesin eşit yurttaş olarak görülmesi gerekir.

İlyas Halil'in "Baharını Yitirdiğim Bahçe" (2015) adlı öykü kitabındaki öykülerin çoğunda bir Mersin panoraması göze çarpar:

"... Fransızca bilenler çarşıda pazarda yüksek sesle dedikodu yapıyordu. Gâvuru, Arap'ı ve Giritlisi güzel Mersin'in çocuklarıydı artık. Dillere ve dinlere sanki demokrasi gelmişti. Mersin giderek varlıklı bir kasaba olma yoluna girmişti. Altmış yıl önce yirmi bin kişinin yaşadığı kasabanın yollarında, şimdi bir milyon insanın yürümekte olduğunu kim düşünebilirdi (s.18)."



“İlyas Halil ve Nuri Abaç’ın Mersin’i” Söyleşisi
Orhan Özdemir-Erkan Özaydın-Sokak Kitabevi 23 Nisan 2025

“Mersin Başka İdi” (49) başlıklı öykü de şöyle diyor: “1942-1943 kışı zor geçmişti. İnsafsız soğuk kasabayı vurmıştu. Sular donmuş, bahçelerde portakal ağaçları yanmış, çarşılarda 20 portakal 5 kuruşa gidiyordu (s. 50).” ...

“Ve böyle oldu, 1945 geldi geçti. Savaş bitti. Toplar sustu. Mezar kazıcılar işsiz kaldı. ...(s. 51)”

“Demokrasi falan pek önemli değildi. Gerçeklerin en güzeli, ben yine Mersin’de idim. Komşum Viktoria da benim gibi yirmi yaşında. Herhalde 20 yaşında Mersin’de olmak yaşların en güzelini yaşamaktı (52).”

“Mihrican’dan İdigül” (53) adlı öyküde yine Mersin: “O Akşam Mersinli bir dostun evinde Mihrican yaylasından İdigül Hanım’ı tanıdım. Yüzü temmuzdan yasemin dalı... Dudakları yarılmış nar. İki alevdi göğsü (53).”

“Sihirbaz Nuri’nin Paletinde Biz” (82) öyküsünde Nuri Abaç, Celal Çumralı, Haşmet Akal ve Osman Özeren’e yer vermektedir. Şair/yazar İlyas Halil 1954’te şiir dünyasını Ankara’da bırakıp Mersin’e döndüğüne, ilk gençliğinin Mersin’de geçtiğine deindikten sonra, aynı zamanda bir dönemin Akkavhe sanatçılarından da söz etmektedir.

“Nuri’yi bir yaz akşamı, Celal ile ortak kullandığı yazıhanede tanıdım. Haşmet Akal da, solcu olduğu için Mersin’e sürülmüştü. Ben ise işsizlikten Mersin’e dönmüştüm. Osman Özeren, Deniz Astsabay Okulu’nda Fransızca öğretmeniydi (s. 82).”

Mersin’in geçtiği öyküler o kadar çok ki,

Mersin’le ilgili alıntılara daha fazla yer vermeye gerek olmadığı düşüncesindeyim. Nereye giderse gitsin, bir insana yaşadığı ilk kültür ortamı damgasını vurur. Aslında onun kitaplarındaki dil de narenciye kokmaktadır.

İlyas Halil, başlangıçta mizahi öyküler yazmayı dener. İlk öykülerinde bu tutum belirgindir. Öykülerinde toplumcu gerçekçi çizgiye yakındır. Ancak şiirlerinde romantik yanının ağır bastığı görülür. Kültür ve Edebiyat insanı Talat Sait Halman, İlyas Halil’in şiirleriyle ilgili aşağıdaki saptamaları yapmaktadır.²

“İlyas Halil “kendine özgü öz şiir”in virtüözü. Üçer beşer mısralık yaratılarını ilk 1960’lı yıllarda okuduğumda, bende böyle bir izlenim doğmuştu. O izlenim, şimdi kafamda ve yüreğimde derinleşti. İlyas Halil, şiirin bir mucize ânını ele geçirerek bir anıt yaratıyor ondan.

“En yoğun ve yalın yönleriyle özümsemediği gerçeklerde ve görüntülerde hep bir tazelik, bir dramatik güç, bir şaşırtıcı özgünlük var. Kısacık “öz şiir”lerinin kimisi, derin bir duygunun ya da bir coşkunun taşması... Kimisinde, bambaşka bir zekâ, daha önce hiç işitmediğimiz bir yaşantıyı öyle revnaklı sunuyor ki yadırgıyorsunuz, bir çırpıda içinize sindiriyorsunuz

² Talat Sait Halman, (2008). İçinde: İlyas Halil, 65 Yıl Beklemek Gerek – Şiir. Ürün Yayınları, Ankara.

nuz. Kimisi bir eski Uzak Doğu resmi gibi dingin ama çarpıcı...Kimisi, ancak bir görkemli iç gözün erişebileceği bir izlenim.”

“Ay Şiirleri” adlı kitabından seçtiğim “Halku”larından birkaç örnek:

Limon

Nisan dalında

Annesini

Andırır

*

Toros etekleri

Hep limon

Hep portakaldı

Bir zamanlar

*

Mayıs rüzgârıyla

Yurtlarına dönen

Limon kokuları

Şimdi avare döner

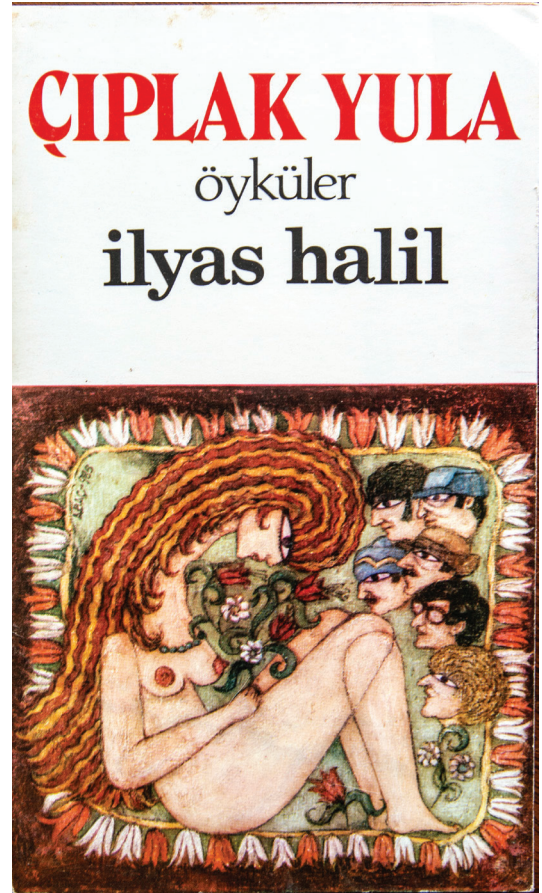
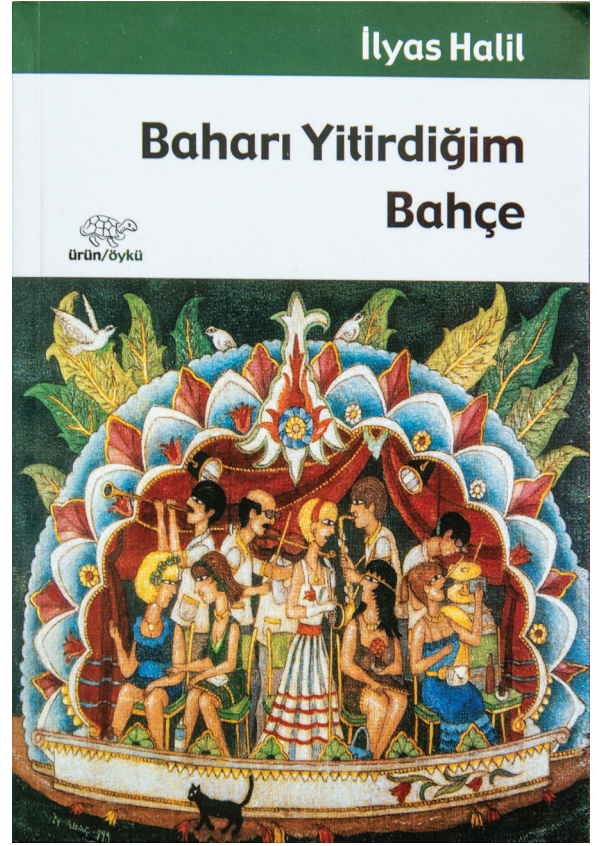
Dolaşır

Çiçeksiz ovada

İlyas Halil'in Mersin'i böyle dergi sayfalarında anlatmakla bitecek gibi değil. Onun Mersin'ini daha iyi tanımak için kitaplarını edinip okumak gerekiyor. Kendisini Sokak Kitabevinde “İlyas Halil ve Nuri Abaç'ın Mersin'i” konulu bir söyleşi toplantısı düzenlediğimiz akşam (23 Nisan 2025 günü) kaybettiğimizi öğrendik. Hüzünlü bir buluşma oldu. Mersin sanat ve edebiyat camiasının önemli bir kaybıydı İlyas Halil. Mersin Sanat Edebiyat dergisi olarak uzun zamandır adına öykü yarışmaları düzenliyorduk. Bundan sonra adına çeşitli sanatsal etkinliklerin düzenleneceği bir “İlyas Halil Kültür ve Sanat Evi” açılmasını ve İlyas Halil'in şiir ve öyküleriyle Mersin'de yaşamasını ümit ediyorum.



‘İlyas Halil’ - Desen: Ömer Özgen





İLYAS HALİL'LE MERSİN'İ GEZMEK

Erkan ÖZAYDIN

İlyas Halil (1930-23 Nisan 2023), öykülerinde kentin sokaklarını, mahallelerini, parklarını hatırlatır. Anlattığı yerleri sırayla görmek; bir çeşit ‘Mersin Kent Gezisi’, bir kültür turu olacaktır.

“Mersin, doğuda Nusratiye Mahallesi, tren istasyonundan başlar; Müftü Köprüsü’nde sona ererdi. İstasyonun doğusu gelincik papatya ovası idi.”¹

Müftü Köprüsü

“Batıda ‘Müftü Köprüsü’nden güneşin battığı yere kadar bahçelik. Pozcu Evi’ne giden toprakta insana pek rastlanmaz...”

Bahçe Mahallesi

Kasabanın kuzeye bakan ‘Bahçe Mahallesi’nde yer, gök, dağ hep deniz yeşili... Sabah Toroslara sırtını kar akı sis kaplardı. ...Akdeniz’in en güzel yeşili, mavisi Bahçe Mahallesinde, bahçelerde idi. Çoğu portakal, limon ekili. Yeşil ağaçlar hep portakal lekeli. Dağların zirvesi biraz sisli, mavi dumanlı. Baharda rüzgâr limon kokardı.” Dağlar, ovalar sabahları Türk yeşili.² Akşam üzeri Türk mavisi olurdu. Kent bu renge turkuvaz derdi... Müftü köprüsünden öte yine hep bahçe, hep narenciye ve hep çiçektir. Güneşin battığı yere kadar koku ve renk cenneti.”³

Mersin Tepesi

Günümüzde Yumuktepe dediğimiz, arkeolojik kazı yapılan höyüktür. Günümüzden kesintisiz 9000 yıl önceye giden kültür katmanlarıyla kentin en derin belleğidir. Neolitik ve Kalkolitik Çağlardan 1918’de Fransız işgal karakolunun izlerine kadar gelir. Tunç Çağı, Hitit Çağı, Demir Çağı, Orta Çağ ve İslami Dönemden buluntularla günyüzüne çıkarılmıştır.

Hâl

Metropol’ün (Gökdelen) hemen kuzeyindeydi. Dinçlerin fırını bu çevrede imiş.

Soğuksu Caddesi

Müftü Deresi (Efrenk) ya da Soğuksu Deresi önceleri Yumuktepe’nin doğusundan, Balıkçı Barınağı’nın içine akarmış. Sonra yatağı batıya dönmüş., Orduevi’nin doğusunda Akdeniz’le birleşir. Eski ya-

1 İlyas Halil, Baharı Yitirdiğim Bahçe 2015

2 Türk yeşili; Türklerin mavi ile yeşili:turkuvaz

3 a.g.y.

tağında Soğuksu Caddesi vardır.

Dondurmacı Haydar’ın 31. Sokak’ta olduğunu okuyoruz. Günümüzde Ulu Cami yanında sanırım.

Yoğurt Pazarı

Gümrük meydanı ve Taş İskeleye yakın bir alanda yörüklerin yoğurt ve peynir sattıkları meydana.

Nüzhetiye Mahallesi

“Nüzhetiye Mahallesi’nin adı Lazkiye idi. Mahmudiye, Nüzhetiye, Osmaniye, İhsaniye, Mesudiye’de yaşayanların çoğu Arapça konuşurdu...”⁴

Sahil

“Sahil her saat değişen bir mavi. Dağların yamacı yeşil yeşil yosundu. Mersin dört mevsimde, yaz; kızları gülünce...Kış; yağmurunda kızların kırıpkırları ıslanınca...Güzün yaprak dökümü ayvadan sarılar, nardan kızılar saçlarına sıçrayıp yanaklarına bulaşınca Mersin hep Nisandı. Kışı ve güzüyle Mersin⁵ kızı, delikanlısının yanında yanan ocaktı... Kuzeyde dağ tepeleri, uzakta sisli bir masal,...Sevince yanarsın, yakınsak ateş içindesin. Öyle yürürsün. Sonra anısı yakar seni...”⁶

Mersin, nisanda limon ve çiçek kokularında, mayısta sebze bahçelerinden domates ve biber renklerinden kasaba değil masal köyü idi. Nisan hep portakal kokardı Ramazanda, Lazkiye Mahallesinde...”

“Akkahve’deyiz. Mavi, iki karış ötemizde. İçi, altı, üstü su. Akdeniz bu. Yanıbaşımızda...”⁷

Akkahve

Günümüzde ‘Taş Bina’ adıyla bilinen, Mersin Kent Müzesi olmak üzere bakım onarımı süren binadır. 1900’lü yılların başında yapılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. Son kez Mersin Büyük Şehir Belediyesi’ydi. Kent müzesi olarak hazırlanmaktadır.

Akkahve, Tefrik Sırrı Gür, Mersin’e vali olarak atanınca ilk icraatlarından birisi olarak Büyükşe-

4 a.g.y.

5 Mersin; şehrin demir atılabilecek uygun liman anlamına gelen önceki adı.

6 a.g.y.

7 a.g.y.



hir Belediye Binasının (Taş Bina) alt katını tuz deposu olmaktan kurtarıp ‘Akkahve’ adı ile modern bir lokal haline getirtmiş. Yazar, şairler ve ressamlar burada bir araya gelirlermiş. Vali Tevfik Sırrı Gür, burada piyano ile devamlı müzik yapılmasını sağlamış. Akkahve’yi ‘Hasan Baba’ (Hasan Taşayır) çalıştırmış. Eşi de piyano çalıyormuş.

Doğan Akça, ‘Akkahve’nin devamlılarını saymıştır. Bir masada; Ressam Nuri Abaç, Hikâyecî İlyas Halil, Şair Celal Çumralı, Aysel Payaslı, Bedii Demirseren otururken Doğan Akça, Ergun Evren, Salo Koen, Yüksel Arcan kendi masalarından onları izlemektedirler. Kentin kültür sanat dokusuna etkisi olan bir aile ‘Abaç’ ailesidir. İlk sanat etkinlikleri, Calal Abaç (1904-1962) 1928 yılında ailesiyle İstanbul’dan gelip Mersin’e yerleşmesiyle başlamış gibidir. Zamanın Belediye Başkanı Mithat Toroğlu, destek vermiştir. 1930 yılında Şehir Bandosu, ardından Tiyatro Bölümü kurulur. Özel İdare’nin yerinde olan ‘Büyük Kilise’, belediye tarafından onarılarak salonu ‘Halkevi’ olarak açılmış ve ilk temsillerini burada vermiştir. Tevfik Sırrı Gür tarafından Halkevi 1934 civarında (şimdi Mersin Kültür Merkezi) yapımına başlanmıştır.

Nuri Abaç; Akkahve’yi anlatırken kuşak sınıflandırması yapmamış, Cumhuriyet’in başından 1996 yılına kadar uzayıp gelen kıymetli bir zincirin halkaları olarak görmüştür. Akkahve’yi yöneten Hasan Baba’dan söz etmiştir. Akkahve nasıl bir yerdi, nasıl yönetiliyordu? Akkahve ne idi? Eski bir pamuk deposundan kalan tonozlu yapı gazino muydu? Kahvehane miydi? Yoksa lokanta mıydı? Bunların her birinden biraz özellik alan bir yermiş. Akkahve, Avrupa’dan örnek alınan bir yermiş. Akkahve’den önce sanatçıların, yazar ve şairlerin gittikleri mekânlar; gündüzleri çalıştığı büro, geceleri Adana Lokantası, Belediye Gazinosu’nun kuytu bir köşesi, ya da meşhur kebabçı Ahmet Usta’nın yeriyymiş.

Akkahve’yi Rusya’da eziyet görmüş, birtakım işkencelerden sonra Türkiye’ye kaçmış bir Kazan Türkü imiş. Asla ağzını açmamış. Hakkındaki bilgiler söylentilerden ibaretmiş. Herkesten kuşkulan, iyi yürekli olmasına karşın pek aksi bir yapıda, dost edinmesi, edinilmesi zor, içine dönük bir adammış. Geniş ve nadir bir pul koleksiyonu olan, orta yaşın üzerindeki oğlu, çok zeki ama arada sırada kendini kaybeden, düzensiz bir kişiymiş. Akkahve’de garsonluk yapıyormuş. Bir de her ikisini dengeleyen karısı varmış. Bu üçlü Akkahve’yi bildikleri gibi yö-

netirler ya da yönetir görünürlermiş.

Açıldığı günden itibaren Akkahve’ye yerli müşteri pek gelmezmiş. Yakın kentlerden gelen az sayıdaki kişilere de özel servis, bedeli biraz yüksek hizmet verilirmiş.

Hasan Baba müşteri kaçırmanın ustasıymış. Huylandığı ya da tipini beğenmediği müşteriyi, genellikle gençleri bir taktikle kaçırtmış. Ama hatırlı müşterilerine basit ama lezzetli yemekler ikram eder-miş.

İlk günlerde Nuri Abaç ve arkadaşları da Hasan Baba’dan nasiplerini almışlar. Uzun bir sürede orada tutunabilmişler. Yaptığı yemeklere uzun övgüler dizerek, Yargıç Celal Çumralı gibi devlet otoritesi simgeleyen kişiler bulunması Murat Sevim’in bol bahşış vererek hesabı ödemesi, belki de Vali Tevfik Okyayüz’ün birkaç kez yanlarına gelip bir süre söyleşilerine katılması. Akkahve’nin Atatürk Caddesi’ne açılan masalarına, bir de deniz tarafındaki masalara da gençlerin oturmalarını sevmezmiş. Tüm zorluklara rağmen grupları zamanla kabul görmüş, bir tür dokunulmazlık kazanmış.

Arada sırada masalarına gençler de katılmış. Bunlar ortaokul ve lise öğrencileriymiş. Bunlar o dönemin sanat ilgi duyan ortaokul ve liseli gençleriymiş. Nurer Uğurlu, Doğan Akça başı çekiyormuş. Zamanla çevreleri genişlemiş, bilinçlenmiş, tartışmalar daha ilerici, söyleşiler daha özgürce düzenlenmeye başlamış. Zamanla eskiler tek tek çekilmiş. Yaşam yollarında yürüyüp kaybolmuşlar. Akkahve’yi gençlere terk etmişler. Onlar da daha gençlere bırakmışlar.

Giderek önceki sanatçıları aşabilen gençleri içeren, her halkası ayrı özellikler taşıyan altın bir zincir gibi günümüze (1996) kadar uzayan ve sonunda geniş bir yelpazeyi oluşturan İçel Sanat Kulübü olgusunda noktalanan bir oluşumun çizgisiymiş. 1950’lere kadar pamuk balyalarına depo olarak hizmet veren kara duvarlar, kavisli tonozlar Hasan Baba’dan başlayan Haşmet Akal, Celal Çumralı, Ergun Evren, Ziya Arman, Oğuz Turan’lara uzayıp giden bir uzun ve tükenmez bir öyküymüş.

Belgelerde yer alan Akkahveliler;
Ziya Arıkan (1915 Yumurtalık -1979 İstanbul),
Abidin Subaşı ((1931 Tarsus),
Ercan Belen (1934 Gülnar),
Teoman Karahun (1932 Akşehir),
Vedat Fuat Belli (1933 Mersin),



Desen: Nuri ABAÇ

Ziya Arman (1932 Mersin)
Ekrem Genç (1933 Mersin),
Oktay Baloğlu (1934 Anamur),
Ali Püsküllüoğlu (1935 Kadirli),
Şahinkaya Dil (1931 Çorum-1933),
Turhan Oğuzbaş (1933 Mersin),
Nurettin Önel (1933 Mersin),
Mustafa Canpolat (1936)
Nermin Tok,
Nurer Uğurlu (1940 Adana),
Güngör Yerdeş (1933 Silifke),
Ahmet Nadir Caner (1925 Tarsus-1977 İstanbul),
Necati Darendelioğlu,
Sami Aşar (1932),
Karikatürcü Oğuz Turan (1928 İstanbul),
Ressam Etem Çalışkan (1928 Tarsus-2025 Adana),
Suna Merze (Tanaltay) (1933 Mersin),
Ressam Güngör Danışman (Arıbal) (1934 Manisa),
Ümit Yaşar Oğuzcan (1926-1984),
Ressam Duran Karaca,
 Mete Akyol,
Tuncer Karamustafa,
Engin Ünsal,
Ergun Evren (1936 Manisa),
Özdemir İnce (1936 Mersin),
Mansur Akyıl,
Rehber Aydın,
Halil Uysal, (1939 Anamur),
Doğan Akça (1936 Mersin),
Suphi Tekniker (1940 Mersin),
İsmet Barlas (1939 Silifke-1992 Mersin),

Sami Aşar,
Oktay Baloğlu,
İlyas Halil (1930 Adana-23 Nisan 2025 Ottawa),
Celal Çumralı (1916 Konya-1990 Mersin),
Bedii Demirseren (1925 Beyrut),
Aysel Payaşı (1936 Mersin- 1975 Mersin)
Osman Özeren,
Ressam Nuri Abaç (1926 Mersin-2008 Ankara)
(Hayatta olmayan Akkahvelilerin ne zaman aramız-
dan ayrıldığı gelecek sayılarımızda güncellenecektir.)

Halkevi ve Akkahve dönemlerinden sonra durgunlaşan kültür sanat ortamı 80’li yılların sonuna doğru yeniden canlanmıştı. Birdenbire edebiyat, coş-
kulu yıllara özlem, çevreye, doğaya, tarihe, arkeoloji-
ye, mitolojiye büyük bir ilgi olmuştur. Kurumlaşma hızlanmıştır. Mersin Lisesi mezunları ‘Evlerinin Önü Mersin’ kitabını yayımlamışlardır. Hilmi Dulkadir ta-
rafından 1987 yılından itibaren ‘İçel Kültürü’ dergisi de yayınlanmaya başlamıştır. Halkbilimi araştırmala-
rı kadar, şair ve öykücülere sayfalarını açmıştır. Halk Eğitimi Merkezi iki kez “İçel Kültür Sempozyumu” (1997, 1998) ve (1992- 1995) “Şiir Akşamları” (1992 ve 1995’te) önemli etkinlikler olmuştur.

Halkevi 1982 yılında restore edilmeye baş-
lanmıştır. 1986 yılında İFAD (İçel Fotoğraf Amatör-
leri Derneği) kurulmuştur. İçel Sanat Kulübü, Sudi Abaç’ın bürosunda yapılan toplantılarda düşünü-lüp 1989 yılında kurulmuştur.

(Not: Gezimiz gelecek sayımızda sürecek...)



KUŞLAR KIZIM VE YAŞAM

Ramazan ESMER

Kuş sesleri altında kitap okumaktan daha güzel bir şey varsa o da okumanın kuşlar nedeniyle bölünmesidir. O anda bırakırsın kitabı, düşünmeyi, memleketin halini ve başlarsın kuşları seyretmeye.

Mayısın tatlı bir bahar sabahında kuşların melodileri altında kitap okurken yakınımaya gelme lütfunda bulunan serçelere takıldı gözlerim. Yeri incitmeden sekmelerini, bir ani hareketle bozmak için kıpırdamadan durdum. Oradan oraya gidip gelmelerini, yerde yiyecek bir şeyler ararken gagalarını çer çöpe vurmalarını, gri tonlardaki göğüslerini şişirip kaşınmalarını seyrettim. Tırnakları uzun ayakları incecikti. Boncuk gözleri, kahverengi gri karışımı kanatları ve ahenkli kuyruğuyla doğanın çizdiği bir resimdi.

İlk kez görmüyordum serçeleri, ilk kez tanık olmuyordum onların hareketlerine. Ancak iş güç arasında, bir şeylere yetişme telaşında, yaşamı görmezden geldiğimizi ya da gerçekten görmediğimizi fark ettim. “Kazanmaya odaklı” hayatlarımızda yaşam zevkini kaybettiğimizi anladım. Sonra aklıma Andre Gide’nin günlüğünden şu sözleri geldi: “Dün akşam gün batımı, hiç görmediğim bir güzellikteydi. Pembe turuncu, bir buğu vardı gökte. Hele mavnaların geçtiği Seine üzerinde gök öyle bir göründü ki Grenelle köprüsünde ürperdim. Tramvayda baktım, kimse ama hiç kimse görmüyor bu güzelliği. Farkında olan, kendinden geçen, tedirgin olan bir yüz yok... Ama diye düşündüm, güzelliği bulmak için yolculuğa kalkar, uzaklara giderler. Güzelliği bile satın almaya alışmışlar, parasız oldu mu görmüyorlar.”

Gide’ye göre güzellik gökyüzüydü o gün, bugünse benim için kuşlar. Akıp giden yaşama davet ediyorlar insanı. Sınırlı olan zamanın eşsiz anlarına bir çağrılar oluyor. Kimi tellerde kimi ağaçlarda, kimi yiyecek arayışında kimi gezinmekte... Hepsi şen şakrak, hepsi hayat dolu...

Kızım geliyor yanıma. Onu kuşlara benzetiyorum. Kuşlar gibi renkli, canlı, coşkulu... Kuşlar gibi yerinde duramayan, heyecanlı... Söylediği şarkılar kuşların cıvıltıları gibi insanda umut çiçekleri açtırıyor. Onlar gibi yaşamın mavisi, pembesi, beyazı... Aralarında bu kadar yakınlık görünce elimdeki simidin yarısını kızıma yarısını kuşlara veriyorum. Bu paylaşımından her iki taraf da memnun... Kuşlar önce birer ikişer sonra dörder beşer yere iniyor ve çabuk çabuk, ürkek ürkek paylarını alıp havalanıyorlar. Kızımın “Acaba ellerime konarlar mı?” düşüncesi yüzünde bir gülümseme olarak kalıyor.

Kızıma ve kuşlara bakarken Sait Faik geliyor aklıma. Ne diyordu? “Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak.” Biz de gördük sevgili Sait Faik, biz de gördük. Darısı sonrakilerin başına...

KIRMIZI

Diken batıyor ellerime
Acıtan, sancıtan, kanatan
Çekemiyorum ellerimi,
Gülüşlerini ekıyorum günlerime
Gülüyorum, gülüyorsun, gülüyoruz.
Kırmızıya çalıyor tüm renkler
Gül kadar güzel,
Kan kadar koyu
Damla damla birikiyor bir kova kırmızı
Boyanıyorum, boyanıyorsun, boyanıyoruz.

Ramazan ESMER



DENETİM ALTINA ALINMIŞ DÜNYADA HÂLÂ ETİK'E İHTİYAÇ VAR MI?

Prof. Dr. Faik KANATLI

Etîge ilişkin yüzlerce kitap ve binlerce makale yazılmıştır. Dünyada iz bırakan tüm filozofların yolları bu alanda keşişmiştir. Bunu dert ediniş konulaştırmayan yok gibi. Neredeyse etik kurulu olmayan kurum kalmadı. Etik onay almadan bir anket yapamazsınız. Makinenin etik denetiminden geçmeyen bir yüksek lisans veya doktora tezini savunamazsınız. Herhangi bir bilimsel projeye başlamak için etik onay gerekli. Edebiyat, müzik, tiyatro, sinema, resim, heykel, televizyon gibi alanlardaki sanatsal yapıtların çoğunun üzerinde etiğin gölgesi vardır. Gündelik hayatta, “Senin bu yaptığın, tutumun, davranışın, söylemin, eylemin, tepkin, gülüşün, girişin etik değıl!” uyarılarıyla karşılaşmayan var mı? Köylü-kentli, var-sil-yoksul, eğitimli-eğitimsiz, doğulu-batılı, kadın-erkek, genç-yaşlı ayrımı yapmaksızın her dilden, kültürden ve inançtan insanın söyleminde etikten geçilmiyor. Etiksiz dünyada etikle kuşatılmışız sanki.

Bu yazının amacı, etiğin ne olduğunu bütün yönleriyle belirlemek ya da bu kurama katkı sunmak değildir. Birincil arayışım, okumalarımda öne çıkan “ilişki”, “hareket alanı” ve “karar verme süreci” açısından denetim altına alınmış dünyada halen etik tutumun olanaklı ve hatta gerekli olup olmadığını tartışmaya açmak ve üzerinde düşünmeye davet etmektir. Elbette etiğe ve denetim altına alınmış dünyaya ilişkin birkaç sözüm olacak.

Türkçede etik, hem sıfat hem de isim olarak kullanılıyor. Ancak kullanım alanlarına bakıldığında daha çok ahlaki, ahlaksal, etiğe özgü, etikle ilgili, etik açıdan, etik bakımından, etiğı gözetken, etikçe anlamına gelen sıfat tercih ediliyor. Bu da kuramsal alana değıl, uygulama alanlarına odaklandığımızı gösteriyor. Başka bir anlatımla, kurallaşan ve ahlaka dönüşen ilkelere göre karşıdakiinin tutumunu değıerlendiriyor, hatta yargılıyor. Oysa kimi zaman kurallarının dışına çıkmak da, etiğe içkindir, çünkü bütün bağlamlara iyi gelen herhangi bir norm henüz geliştirilememiştir! Ebbette bütün bu olanakları ve değıerlendirmeleri insan eylemlerini sorgulayan felsefe dalı olarak etik sunuyor. İsim olarak kullanıldığında, herkes için iyiyi, güzeli, doğruyu talep ediyor ve bunun yaşama biçimine dönüşmesini hedefliyor. Ancak el altındaki iyi, güzel

ve doğrıyla çalışmıyor; her defasında bunları eleştirel süzgeçten geçirerek yeniden üretiyor. Başka bir söyleyişle etik, kendi koyduğu kurallara mesafe koyuyor. Zaten ahlak felsefesi olarak var oluş nedeni, ahlaki ilkeleri sorgulamak ve aksayan yanlarını saptayarak aşılmasına katkı sunmak değıil midir? Böylece kimi zaman bir şeyi yapmak; kimi zaman da yapmamak etik olabiliyor, dolayısıyla burada sadece yaptıklarımızdan değıil, yapmadıklarımızdan da sorumlu tutulabiliyoruz. Yazının kapsamı gereğı, Heribert Nider-schlag’ın 2015 yılında kaleme aldığı “Etik nedir?” yazısında öne çıkan bir saptamasını vermekle yetineceğim: Etik olan teknik olarak mümkün olan değıil, insani olarak mümkün olan, dayanışmayı, barışı, kendisiyle ve birbiriyle uyumu geliştirebilen ve insanlar arasında adaleti ve mutluluğı teşvik eden şeydir.

Bu yazının başlığını esinlendiğim “yönetilen dünya” (verwaltete Welt) Adorno’ya dayandırılır. Birkaç yıl sonra aynı kavramı Karl Korn, eleştirel dil çözümlemelerinin başlığı olarak kullandı. Sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemiyle Türkçeye “yönetilen dünya” olarak çevrildi. İngilizcede de yönetilen dünya (Administered World) olarak geçiyor. Ancak okumalarımın Adorno’yu tanıdığım kadarıyla bu kavramla sadece yönetilen dünyayı kastetmiş olamaz, çünkü düz anlamda dünyanın yönetildiğini zaten herkes biliyor. Ayrıca herkesin bildiğı bir kavramı Korn niye eleştirel dil çözümlemelerinin başlığı olarak koysun ki? Ama daha önce bir yerde okuduğumu anımsadığım denetim altına alınmış dünya vurgusu, kendi içinde bir eleştiriyi ve geleceğe dönük kaygıyı çağrıştıran bir öngörüü barındırıyor. 1956 yılında kullanılan bu tamlamada, teknolojinin bütün dünyayı kuşatacağı ve insanın özgür hareket alanlarının daralacağı öngörüsünü seziyorum. Bugün artık denetim araçlarının bizi kuşattığını söylemek, hiç kimse için şaşırtıcı değıil. Kameralarla neredeyse tüm yaşam alanlarının gözetlendiğı bir dünyada yaşamıyor muyuz? Artık “başlık-taki sorumuza “ilişki”, “hareket alanı” ve “karar verme süreci” açısından yanıt arayabiliriz.

Toplumda yaşayan her birey kendini bir ilişkiler ağında bulur. Anne-baba-çocuk ilişkisi, kardeşler arasındaki ilişkiler, komşularla ilişkiler, kurumsal ilişkiler,



kadın-erkek ilişkisi, öğrenci-öğretmen ilişkisi, arkadaşlar arasındaki ilişki, akrabalık ilişkileri, doğayla ve diğer canlılarla olan ilişkiler, oyun ilişkileri, iş ilişkileri; akla gelen ilk ilişki türleridir. Kişi tek başına yaşayıp kendine yetebilseydi, belki de etik bir tutma gereksinim olmayacaktı, dolayısıyla etiğin odağında ilişki ve de başka vardır. Başkayla kurulan ilişki, başkayı gözetmeyi gerektirdiğinden başkayı hesaba katmayan her tutum etik dışı olarak nitelendirilebilir. Herkes başkasının başkası, ötekinin ötekisi olduğuna göre, başkayı gözetmek kendini de gözetmektir. O halde ilişkinin olduğu her yerde etiğe ihtiyaç duyulabileceğini varsayabiliriz. Ama her ilişkiye iyi gelen bir ilke geliştirilemeyeceğine göre, her ilişki etik önceliklerini belirleyebilmelidir, çünkü etik her türlü genellemeye direnir. Standartlar, kimilerinin düzeyini yükseltir, kimilerinin düzeyini düşürür, bu yüzden bu alanda standartlara da mesafeli durulur.

Ancak özgürce şekillendirebilecek hareket alanı olanların etik tutumundan söz edilebilir. Hangi işi veya mesleği yaparsak yapalım yasaların belirlemediği bir hareket alanı ya da inisiyatif alanı kalır bize. İşte bu hareket alanını nasıl biçimlendirdiğimiz, bizim etik alanımızdır, dolayısıyla her şeyin en küçük ayrıntısına kadar yasalarda belirtilmesi, kişilerin hareket alanını daraltacağı için etiği geliştirmez, geriletir. Etik dışı denetimi değil, iç denetimi talep eder. Denetim altına alınmış dünyada kişi kendini denetlemeye gereksinim duymaz, dış denetimi atlatmaya çalışır. Dış denetimi atlatmak, çoğu kez iç denetimi atlatmaktan daha kolaydır. Etik bilinç dışı denetimle değil, iç denetimle gelişir. Örneğin, trafikte insanların birbirinin haklarını gözetmesi, dış denetim sıklığıyla değil, duygudaşlığın geliştirilmesiyle sağlanabilir. Bu bağlamda, cezaların artması bir süreliğine suçu azaltabilir, ama suç işlememe bilincini geliştirmez. Sorumluluk, ancak hareket alanının olduğu yerde vardır.

Karar verme süreci ile hareket alanı iç içedir. Hem din hem de hukuk, insanın karar verebilme yetisine, özerkliğine sahip olduğunu ve kararlarının sonucundan sorumlu olabileceğini varsayar. Zaten aksi olsaydı kişi yaptıklarından veya yapmadıklarından sorumlu tutulamazdı. Karar verme sürecine yanlış karar da dâhildir. Kişiyi karar verme süreçlerinden ne kadar uzak tutarsak, etikten o kadar uzaklaştırmış oluruz. Karar verme ve sonuçlarına katlanma sancısı, bu alanın en verimli zeminidir. Bunu; Clint Eastwood, Hilary Swank ve Morgen Freeman'ın başrollerini paylaştığı 2004 yapımı Milyon Dolarlık Bebek (Mil-

lion Dolar Baby) filmiyle somutlaştırmak istiyorum. Film amaç doğrultusunda kısaca şöyle özetlemek istiyorum: Taşralı genç bir kadın, boxta yetenekli olduğunu yaşlı antrenöre kabul ettirir. Neredeyse çıktığı bütün maçları nakavtla kazanır. Antrenörü istemesine rağmen çıktığı dünya şampiyonluk maçında gonk sesinden sonra rakibinin saldırısına uğrar. Arkadan boynuna aldığı darbeye felç olur. Artık yerinden kımıldayamamakta ve sadece konuşabilmektedir. Kısa denebilecek sürede dipten zirveye yükselmiş ve zirveden en dibe çakılmıştır. Hiçbir iyileşme umudu yok ve çok acı çekiyor. Acı çektiği için antrenöründen hayatını sonlandırmasını talep eder. Doğal bir insani refleksle antrenör kadının talebini şiddetle ret eder. Ancak onu tekrar ziyarete geldiğinde genç kadının ısrarlı talebine yeniden maruz kalır. Çok acı çektiğini ve bu acılardan kurtulmak için onun yardımına muhtaç olduğunu haykırır. Antrenör, onu çektiği acılardan kurtarması gerektiği düşüncesinden kutulamaz. Bunu din temsilcisiyle paylaşır. Rahibin vereceği kurumsal cevap bellidir: Aman yapma, cehenneme gidersin. Hayatını mahvetme. Bırak tanrıdan yardım dilesin. Antrenör ilginç bir tepki gösterir: Tanrıdan değil, benden yardım istiyor! Başka hiç kimseye sormadan en acısız şekilde genç kadının hayatını nasıl sonlandırabileceğini araştırır ve gereğini yapar.

Antrenör genç kadının hayatını sonlandırmayı düşündüğü andan itibaren ahlak ve hukuk alanından ayrılmış, etik alana girmiştir. Kararının hangi yönde olduğu durumu değiştirmez, çünkü burada sonuçtan çok, süreç önemlidir. Kadının hayatını sonlandırması yönündeki kararı da etik, tersi de. İnsanın insanlaşması süreci, özgürce karar verme sürecini yaşantılamasıyla olanaklıdır sanki.

İnsanın çatışkılı bir varlık olması, olanaklar varlığı olmasından gelir. Bu bakımdan etiğin özünü oluşturan insani çatışmalar, sorunsuz ve sonsuz biçimde çözülmezler. Ama insanlar neyin iyi neyin kötü olduğunda tümüyle uzlaşmasalar da, bunlar üzerine düşünmek gerektiğinde uzlaşırlar.

Sanırım bu düşünsel yolculuktan, insan olma arzusunun en iyi dışı vuran etiğin geliştirilmesi için dış denetimi değil, iç denetimi özendirmek gerektiği sonucunu çıkarmak yanlış olmaz. Bu da ancak insanların karar verme hareket alanlarının genişletilmesiyle olanaklıdır. Etiğin temelini oluşturan ilişki, hareket alanı ve karar verme süreci saç ayaklarının her birinde sorunlar olduğu gözden kaçmıyor, değil mi?



“GECENİN EŞİĞİNDE SEN”

Gözlerinle kararan her sokakta
 bir yıldız eksilir içimden,
 gökyüzü seni özler.
 Adını anmasam bile
 rüyalar hep senin sesinde başlar.
 Ve bilirim...
 bir şiir gibi dokunursun karanlığa,
 sessiz,
 yalnız,
 ama dipdiri.

Gece seni fısıldar duvarlara,
 yastığa başını koyduğunda
 ben, bir kelime gibi düşerim içinden.
 Yaralı harflerinle sar beni bu gece.
 Çünkü hiçbir şair
 senin kadar içinden ağlayamaz bir dizeye.

Unutma...
 Her gece,
 bir şiirin yasını tutar.
 Ama bazı şiirler,
 yalnız sen uyurken yazılır.

PATRICK PÉREZ SÉCHRET

Türkçesi: Ali DEMİR

NÂZIM HİKMET'E BİRİNCİ MEKTUP

Bursa'ya geliyorum sıklıkla
 Mavi bir kilimde uyuyorum
 Konya sokaklarını arşınıyorum sonra
 Semazenlerin dansıyla
 Şarkı söylüyorum
 Side antik tiyatrosunda
 Ve seni düşünüyorum Nâzım
 İpeksi şiirlerin dilimde
 Senin ülkeni sevdalandım
 Yirmi yaşın çılgınlığıyla
 Bir Roma gömütünde uyudum
 Afrodiziyas gecesinde
 Apaydınlık suyunda yıkandım
 Pamukkale travertenlerinde
 Güzel düşler kurdum hep
 Şairler dünyasında
 Kırmızı bayraklar çektik seninle
 Dünyanın ezilmişleri adına
 Onur hakkı için yürüdük birlikte
 Belli bir ideoloji uğruna
 Teslim olmadık hiç
 Ülis'in deniz kızlarına
 Geriye de düşmedik asla
 Hep açık kalsa da gözlerimiz
 Ve şimdi
 Biraz yaşlanmış olsak da
 Kardeşlik savaşımında
 Ölüm kaçınılmaz olsa da
 Ayaktayız hâlâ
 Birçok masayı devirebilir yine
 Başkaldıran yakıcı şiirlerimiz...

MUSTAFA EMRE

ÇİÇEKÇE

Elbet seni anlardı
 Dile gelseydi çiçekler
 Ama sen anladın onları
 Söyler mi bunu gerçekler

Onların izindedir yaşam
 Renkleri ile tüter
 Şiirin deminden geçerken
 Yeni günün doğuşunu tutar

Eşlik ederken kuşlar
 İmbikten süzülür emekler



TİLKİ İBRAHİM EFE

Turgay DEĞİRMENCİ

Şeref'in annesi ölmüştü. Selvinaz halanın defni için gittiğimiz Düğer Mezarlığı'nda defin işleri yapılırken birkaç kürek toprak da ben atıp elimdeki küreği sıradaki köylüme verdikten sonra etrafıma bakınıyordum ki: yirmi metre ötede farklı bir mezar gördüm. Mezarın farkı, uzunluğuydu. Merakla gidip mezar taşını okudum. Mezar taşında İbrahim Doğan yazıyordu. Bizim köyde Doğan soyadında kimse yoktu. Şaşkınlık içindeyken Kasım Dayım yaklaştı yanıma.

'Niye şaşıyorsun, Tilki'nin mezarı bu' deyip tüm duyduklarını bir çırpıda anlattı. Anlatıklarını ilginç bulup ben bu Tilki İbrahim Efe'nin öyküsünü yazacağım deyince; 'Senden önce yazmayı düşünen çok oldu, ancak hiçbiri çıkıp yazmadı. Bahçe Mahallesi'nden Barış, yüksek lisans tezinde bu olayı çalıştığını ekledi. Hemen oracıkta karar verdim, Barış'ın yüksek lisans çalışmasını getirecek, köyün yaşlıları Yayla Dayı ve Melahat Yengemle konuşup yazacaktım.

Aylar sonra Almanya'dan bir dostumun armağan ettiği gazeteci teybini alıp gittim Karaköy'e.

Karaköy'ün dağın dibinde bir yerleşim yeri olması kaçakların da ilgisini çekiyordu. Dağa yakındı, saklanacak çok yeri vardı. Köylülerin anlattığına göre Denizli'de işlediği bir cinayetten aranan İbrahim Doğan'ın yolu da Karaköy'e düşmüştü. Köyde kimileri İbrahim Efe derken pek çok kimse ona Düğer Mahallesi'nin etrafındaki taşlarda saklanmasından dolayı Tilki diyordu. Tilki'nin köyle irtibatını Karaların Yusuf sağlıyordu. Düğer'in altındaki değirmeninde Tilki'nin ihtiyaçlarını karşılayan Yusuf, çevre köyleri iyi tanıdığı için zaman zaman hangi evin soyulacağı konusunda Tilki'ye destek oluyordu. Tilki ise evlerde ne buluyorsa alıyordu; para, silah, yeni gelinlerin çeyiz bohçası... Tilki evlere kimseyi uyandırmadan girip çıkıyor, zaman za-

man da silah zoruyla istediğini alıyordu. Yusuf yardımlarının karşılığını fazlasıyla görürken; karısı Fatı Hala'nın giydiği çeşit çeşit oyalı basmalar bir yamalığa muhtaç köylünün dilindeydi. Tilki'nin köylüye bir zararı yoktu, köydekilerle iyi geçinirdi.

İbrahim'in dağa çıkıp efe oluşunun nede-nini bilen yoktu. Yayla Dayı, hatırladığı kadarıyla "İbrahim haklı bunda, dayısı adamın karısına çullanmış. O da çekmiş vurmuş" derken Seyhan Yiğiter, babasından duyduklarını aktarıyordu. "İbrahim, Aydın Cezaevi'ne giderken hanımını dayısına emanet etmiş, cezaevinden çıktıktan sonra olayları duyunca, dayısını evinden kaldırıp Acıpayam yakınında bir çukura indirip "Dayı abdestini al, namazını kıl!" deyip namazını kıldırıttıktan sonra silahını ateşleyip oracıkta vurmuş.

Genellikle gündüzleri gözlerden uzak olan, harekete geçmek için havanın kararmasını bekleyen Tilki'yi, Feden Yenge çocukken görmüştü:

"Biz Düvenkaya'da gece arpa yoluyorduk. Tilki geldi "Selamün aleyküm" dedi. "Aleyküm selam" dedi babam. "Çalışıyor musunuz?" dedi. Düvenkaya taşının oraya geçiverdi. Orada yatarlarmış. Şali Usta var, Karaların Ömer var, yukarıda tarlaları var. Eski adamlar. "Gencimiz var, kocamız var, sabahleyin köyü bulalım." "Bundan sonra sabahları gelelim, arpamızı yola-lım. Yatmak yok bundan sonra." "Efeler geziyor". Orada yatmadık artık. Korktuk, yatmadık. Köy içinde gezmezlerdi. Akşam gezerlerdi, gece gezerlerdi." dediler.

Tilki, hırsızlıklarına devam ederken komşu köylerin rahatsızlığı artıyordu. Evi soyulan zengin köy ağalarının şikâyetleri karakol komutanını bıktırmıştı. Komutan hiçbir eşkıyanın



köyden desteği olmadan dağda barınamayacağını biliyor ve bu işlerin Yusuf'tan habersiz yapılamayacağını düşünüyordu. Yusuf hapisle tehdit edilince istemeye istemeye Tilki'yi teslim etmeyi kabul etti.

Tilki'nin ekmeğini bir torbaya koyarak değirmenin dışına astı. Kendisi de değirmeni uzaktan gören bir tepeye çıkıp beklemeye başladı. Hava henüz kararmamıştı ki Tilki görüldü. Yusuf'u göremeyince torbayı alıp döndü. Yusuf, Tilki'nin çayda yıkanmasını, ardından da iki tepenin arasında kaybolmasını izledi. Köylülerin sonradan "Tilki'nin İni" olarak adlandırdığı bu yeri ona Yusuf; "Sana öyle bir ev buldum ki burada seni kimse bulamaz" diyerek göstermişti. Sel sularının kayanın altındaki toprağı götürmesiyle oluşan bu yerin ne aşağıdan ne yukarıdan görünmesi mümkündü. Yusuf, Tilki'nin buraya girdiğinden emin olunca muhtar Ahmet Onbaşı'ya seslenip bekçilerini almasını, silahlanıp göstereceği yerde Tilki'yi beklemelerini, dışarı çıkması halinde de vurmalarını söyleyip kendisi de karakolun yolunu tuttu. Ömer Öğretmen, o yıl sekiz yaşındaydı. Olayın zamanını ayvaların olgunlaşmasından hatırlıyordu:

"Bunu hatırlayışım şöyle! Güz devresi. Ayvalar güzün erer biliyorsun. Bizim Şababların dereye inen tarafında ayvalar vardır, öbür tarafta da güz elması vardır. Birleşirler orada. Köyün yolu da yine aynı yerden geliyor. Tefenni'den Çavdır'a dolaşılıyor, oradan Karaköy'e çıkıyor. İki kamyon geldi. O zaman kamyonun köye çıkabilmesi mesele; fakat bir kamyon dolusu jandarma nereden çıkabilirdiye çıktı geldi."

Askerler Yusuf'un gösterdiği yerde Tilki'nin etrafını çevirip dışarı çıkmasını istediler. Tilki "Teslim ol!" çağrılarına herhangi bir cevap vermedi. Tilki'nin saklandığı yer hiçbir yerden görünmüyordu.. Komutan için Tilki'nin olduğu noktaya asker göndermek büyük riskti, bu yüzden bekleyiş uzun sürdü. Köylülerden saman dökülüp yakılması, dumandan etkilenen Tilki'nin böylece dışarı çıkmak zorunda kalacağını söyleyenler oluyordu. Kimileri de "Saman değil yorgan yakalım, hem duman hem koku daha etkili olur" diye bağırp duruyordu.. Komutan ise Til-

ki'ye sesini duyurabilmek için yüksek sesle bağıyordu: "İbrahim tüfeğini, harbini at, çık dışarı, sana zarar vermeyeceğiz."

Sonunda Tilki dışarı çıkıp aşağıdan tüfeğinin ucunu komutana uzattı ve çıkar çıkmaz Jandarma Komutanına sarıldı. Melahat yengem ise tüfeğini Yusuf'a uzatarak çıktığını ve çıkar çıkmaz jandarmaların vurmasından korktuğu için Yusuf'a sarıldığını söylüyor. Elleri bağlı olarak Düğer'e getirilen Tilki büyük bir ceviz ağacının altına oturtuldu. Askerler kendileri için çıkarılan yemeği yerken o önüne konulan yemekten bir lokma bile almadı. Tilki'nin yakalanıp Düğer'e getirildiğini duyan köylüler, kadın erkek, çoluk çocuk herkes ona bakmaya gidiyordu. Askerler köylüleri uyarıp Tilki'nin yanına çocuklar hariç kimseyi yaklaştırmıyorlardı. Ömer de merakla, asker kıyafetli, omzu kalabalık jandarma komutanının izliyor ve olanı biteni anlamaya çalışıyordu:

"Çünkü biz çocuğuz, ne yapıyor, ne diyor diye çokaşyoruz. Asker, bu çocuk diye bir şey demiyor. Köylüler bahçede oturuyorlar ayvaların, elmaların altında jandarmalar ne yapıyor diye bakacaklar. Jandarmalardan biri "Yaklaşmayın" dedi. Niye onu götürüyorsunuz diye, ayaklanabilir diye düşündü herhalde."

Askerler yemeği bitirince, komutan Düğer'den yürüyerek Tilki'yi Tefenni'ye götürmelerini emretti. İki asker önde, iki asker arkada, ortalarında Tilki, henüz elli metre bile gitmemişken komutan arkalarından bağırdı: "Dediğim gibi tamam mı? Sağlam teslim edin. Yoksa siz de gelmeyin". Asker: "Emredersiniz komutanım!" diye cevapladı. Derelinin Halil de oradaki çocuklardan biriydi. Tilki'nin götürülüşünü o da hatırlıyordu:

"Yemek bitti. Gitme zamanı geldi. Dört asker aldı bunu harımdan inerken, bunun çarığının birinin sicimi boşandı. Gösterdi eliyle bağlayıverin diye. Bir asker bağladı. Devam ettiler. Komutanın biri dedi ki. "Onbaşı dediğim gibi Tefenni'ye teslim edin. Kaçırırsanız gözünüzü oyarım. Güzel götürün."



Tilki ve jandarmalar tepeyi aşır gözden kaybolmuş, köylü de Düğer'den çıkıp köyün yolunu tutmuştu. Bir kısım jandarma bahçede bekliyor, komutan ise oralarda gezeleyerek vakit geçiriyordu. Derken tepenin ardında arka arkaya silahlar patladı. Dönüş yolundaki köylüler heyecanla geri geldi. Bir süre sonra askerler Tilki'nin cesedini getirdi. Köylülerden bazıları Tilki'nin kaçmaya çalıştığını, bu yüzden askerın vurduğunu söylüyor; bazıları ise "Eli bağı adam nereye kaçabilir? Asker onu bilerek vurdu" diyordu.. Yusuf'un komutanla pazarlık yaptığını ve öldürmelerini istediğini; yoksa kendi kellesinin torbada olduğunu söylediğini duyan da vardı, "Asker öldürmeyecek olsa niye yürüyerek götürsün? Kamyonla götürürdü" diyenler de. "Komutan bunun yaptığı baş olmaz. Biz bunu götürsek hapis-haneden kaçır, yine yapar demiş." diyen de oldu.

Köyün imamı Ahmet Çavuş, Düğer Pınarı'nda soğuk suyla yıkadı cenazeyi, sonra da cenaze namazını kıldırdı. Denizlili İbrahim Efe'yi Düğer Mezarlığına gömdüler. Bir iki parça eşyasını ve çoğu kanlı elbiselerini bir çuvala koyup sakladı Ahmet Çavuş. İki yıl kadar sonra oğulları geldi aldı babalarının emanetini. İbrahim Efe yetmiş yıl yattı Düğer mezarlığında mezar taşı olmadan, ta ki torunları onun boyuna göre uzun bir mezar yaptırana kadar...

Osmanlı'da oyun çoktur derler ya: jandarma korkusu çökmüştü bütün ülkeye. Sus gelmişti Karaköy'e de. Bu yüzden dile getirilemedi jandarma komutanının şifreli bir şekilde öldürün emri verışı ve bir yokuşun başında bir askerın iteklemesiyle öne çıkan ve yokuş aşağı duramayan İbrahim Efe'nin ardından bir manga askerın tüfeğinden çıkan mermilerle vücudunun delik deşik edilişi. Ta ki birileri çıkıp Tilki İbrahim Efe'ye türküyakana kadar.

*Gine de yeşillendi Acıpayam yolları
Her tarafı kan ediyor
Tilki İbrahim'ın kanları
Bize de meskân olucek Aydın damları*

*Ağlama güzelim ağlama ben gine gelirim
Doğan aylar gibi de güzelim parlar gelirim*

ÂŞIK BEÇARE¹

ESKİ MERSİN

Portakal çiçeği kokarda
Derelerden su akardı
Herkes gıptayla bakardı
Hayal oldu eski Mersin

Neptun, Girne ve Akdeniz
Plajlar vardı tertemiz
Her yer kumsal her yer deniz
Hayal oldu eski Mersin

Denizleri doldurdular
Bitkileri soldurdular
Portakalı kaldırdılar
Hayal oldu eski Mersin

Akın akın göçler geldi
Sahilleri bina doldu
Kumsal plaj yalan oldu
Hayal oldu eski Mersin

Sevgi saygı hürmet bitti
Eski insanlıklar gitti
Limonları beton yuttu
Hayal oldu eski Mersin

Yollarında yürünmüyor
Mandalına görünmüyor
Greyfurt mu bilinmiyor
Hayal oldu eski Mersin

Gürültü dağları aştı
Trafikler doldu taşı
Şehir ovaya ulaştı
Hayal oldu eski Mersin

Beçare'yim eski günler
Milyon oldu yüzler binler
Kimler geldi geçti kimler
Hayal oldu eski Mersin

¹ Tamer AÇIKALIN



KAFAM KARIŞIK LEYLA

Ahmet Zeki YEŞİL

Kafam karışık Leyla! Fena halde delirmek geliyor içimden. Bir günlüğüne izin ver, serseri mayın gibi dolanayım etrafında. Sözüm söz, şiir mayasında sözler söylerim. Odunun biriyim ama Mecnun gibi sadece sana yanarım. Küresel ısınma, ozon tabakasında yırtılma, falan filan... Söylemesi ayıptır leş gibi sen kokuyorum. Sensiz hayatımı, boş baklavaya benzetiyorum. Bir dudak payı hatıra bıraktım bardağımda, her yudumda beni hatırla.

Olmaz böyle Leyla! Adaletin yerini bulması lazım. Bir kez olsun, gönüllülük esasına dayalı olarak demokratik bir ortamda öpüşemedik seninle. Bir nevi, sevişmeye eksik teşebbüstü bizimki. Kafam karışıktır ama özgürlüğüme düşkünüm. Gidiyorum buralardan, bensiz kalsın bu şehir. Herkes anlasın Hanya'yı Konya'yı. İnternette site site gezerken, Tanzanya'da burun karıştırma özgürlüğünün olduğunu öğrendim. Ah! şimdi orada olmak vardı. Ağlama, sen ağlarsın ben gözyaşlarından öperim.

“Yanımda kal” deme, “hadi, bana eyvalah!”

An itibariyle otogarda otobüs bekliyorum. Ver elini İstanbul, oradan da Tanzanya. Yolum uzun ömrüm kısa, yorulmuşum, gözüm bir bankta. Bir ucunda, koyu esmer bir adam oturuyor. Parlak kara gözlü, henüz otuzlu yaşlarında. Soluklanmak amacıyla, o tarafa yönelince göz göze geliyoruz. Bir anlık duraksamadan sonra beni sert bir şekilde uyarıyor:

“Oturma!”

“Neden?”

“Oraya ben uzanacağım...”

Allah tarafından bi cesaret geldi.

“Oturursam n’olcak lan!” dedim.

Sonra yaradana sığınıp orayı terk ettim.

Zaman kötü, kimin sapık kimin kaçık olduğu belli değil. Anladım ki, dünyayı yakarsa manyaklar yakacak. Nerede o eski insanlar? Boş vakitlerinde, yaşadıkları mağaraların duvarlarına çöp adam resimleri çizerlermiş. Ne demek istediklerini gel de anla. Bir gün, güzel atlara binip arkalarına bakmadan gitmişler. Geri dönmediklerine göre, ya atlar sucuk oldu ya da oralarda iş bulup çoluk çocuğa karıştılar.

Leyla, boş mide sahibine durum bildirir. Boş beyinden ise hayır gelmez. Ne zaman karınım guruldasa, senfonik nağmeler gelir kulağıma. Önümde duran trafik levhasındaki “Yavaş” yazısını “Lavaş” olarak okumuşum. Düşün artık ne haldeyim. Daha fazla dayanamayıp gözüme ilişen ilk restorana girdim.

Onu yeme bunu yeme, ne bu be! Zaten, şunun şurasında ne kadar ömrümüz kaldı? Belki yarın, bir mağanda kurşununa kurban gideceğim. Gazetede okumuştum, dünyaca ünlü kalp cerrahı Mehmet şöyle söylemiş:

“Kahvaltı yapmayın.”

Karatay Diyeti’nin mucidi Profesör Canan, konuşmasa olmaz...

“Akşam yemeği yemeyin” diye eklemiş.

“Öğlen yemeği yemeyin” diyen biri çıkarsa, bil ki gebereceğiz.

Bunları düşünürken garson siparişlerle geldi. Gelmez olaydı! Çünkü daha ilk lokmada aşırı tuzdan tansiyonum yükseldi. Sinirimden garsonu çağırıp bi güzel haşladım:

“Leyla’nın boş tostı, sizin tuzlu yemeklerinizden daha güzel!”

“Haklısınız efendim, o yüzden masalar-



daki tuzlukları kaldırdık. AB kurallarına uygun lık verdi:
davranıyoruz” demez mi?

“Peki” dedim, “sütlacı kendiniz mi yapıyorsunuz? Bari sütlac yiyeyim.”

“Evet efendim, sütlacı kendimiz yaptırıyoruz...”

Karışık olan kafam arapsaçına döndü. Zengin kalkışı yapmak zorunda kaldım. Yemediğim yemeğin hesabını öderken, koyu esmer adam da oradaydı. Benim arkamdan o da kalkınca, takip edildiğimi düşünerek kaygılandım.

Pilavdan dönenin kaşığı kırılısın! Yeteri kadar zamanım olduğu için arabalı pilavcıdan tavuklu pilav yedim. Yediğim, gezen tavuk muydu yoksa yatan tavuk muydu sormadım. Ben buna değil de, pilav yiyenlerden birinin telefon konuşmasına takıldım.

“Leylacım şu anda iş görüşmesindeyim, sonra görüşelim” diyordu.

Kalbim temizdir benim. Yukarıda Allah var, ahenkli ses tonuyla söylenen bu cümlede adının geçmesinden şüphelenmedim.

“Dünya, bu güzel insanların yüzü suyu hürmetine dönüyor” dedim içimden.

Ne yapsın adam, sokağa dökülüp hakkını mı arasın? Ben şahsen, böyle konuşacak kadar yetenekli değilim. Çünkü seni ne zaman arasam, telefonu açana kadar geçen sürede dalıp gidiyorum. Sonra da sen aramışsın gibi, “Efendim sevgilim, buyur” diyorum. Hoş bir durum değil elbette. Bir keresinde “Müsait misin?” diyeceğime “Müstakil misin?” demiştim hatırlıyor musun?

Nihayet otobüs perona girdi... Yolcular, bavul ve çantalarını bagaja teslim ettikten sonra yerlerine oturdular. Rastlantıya bak, yanımdaki koltukta koyu esmer adam oturuyor. Tabii, soru sormaktan kendimi alıkoyamadım:

“Hemşerim sen kimsin? İn misin cin misin, beni neden takip ediyorsun?”

Koyu esmer adam, beni şaşırtan bir karşı-

“Ben Tanzanyalıyım, seni neden takip edeyim?”

İçimdeki ses bana, Tanzanyalının Allah tarafından gönderildiğini söyledi. Uzun zamandır ülkemizdeymiş, adını bile değiştirmiş. Bu nedenle anlaşmakta zorlanmadık. Yolun süresi, molası, çay ve mola anonsları derken arkadaş olduk. Tanzanyalı Tarık, yolculuk boyunca Tanzania’yı anlattı. Tanzania’da yaşayan Masai Kabilesi birbirleriyle tükürerek selamlaşıyor. Bu selamlaşma şekli, beni hem şaşırttı hem de düşündürdü.

“Abi” dedi, “senin kafan karışık, boş ver Tanzania’yı. Burun karıştırma özgürlüğünü kullanmak için o kadar yol çekilmez. Beyin göçüne karşı değilim ama, beyni olanın Tanzania’ya gitmesine karşıyım. Gel seninle ortak iş yapalım.”

Neden olmasın? Masai Kabilesi yüzünden Tanzania’ya gitmekten vaz geçtim. Çünkü tükürmek adetim değildir. Yerlere tükürenlere sinir oluyorum. Tükürecek olsam, burada yüzüne tükürülecek o kadar çok insan var ki...

İstanbul’a vardıkdan birkaç gün sonra planımızı uygulamaya koyduk. Birlikte, kol saati ve pantolon kemeri gibi şeyler satmaya başladık. Çok şükür çorbayı kaynatıyoruz.

Leyla, çok sevmek iyi değilmiş. Çok seversin üzerine titrersin, o seni tahrik oldu zanneder. Duyduğuma göre sen, hayal kurmayı bırakmışsın. Yani, öküzü öldürdün ortaklığı bozdun. Tavuklu pilav seven bir sevgili bulunca beni unuttun. Sağlık olsun, seni değil halet-i ruhiyeni affediyorum...



PARÇALANMIŞ GERÇEKLİKLER EDEBİYATI ANLATI TEKNİKLERİ, FELSEFİ BOYUT VE TÜRK EDEBİYATINDAKİ YANSIMALARI

Faik GÜÇLÜ

Giriş

Edebiyat, insan zihninin gerçeklik algısıyla doğrudan ilişkilidir. İnsan, çevresini algılayarak yalnızca nesnel bir dünyayı değil, aynı zamanda kendi içsel dünyasını, beklentilerini, korkularını ve arzularını da devreye sokar. Modern ve postmodern dönemlerde bu algı, edebi metinlerde farklı biçimlerde yansımalar bulmuştur. Gerçeklik artık yekpare, bütünlüklü bir yapı olmaktan çıkmış; parçalanmış, çok katmanlı ve çoğul bir yapı hâline gelmiştir.

Bu makale, parçalanmış gerçeklikler edebiyatı olarak tanımlanabilecek bu yaklaşımı, anlatı teknikleri, felsefi yönü ve özellikle çağdaş Türk edebiyatındaki örnekler üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Çoklu Anlatıcılar ve Çoğul Bakış Açıları

Parçalanmış gerçekliğin edebiyattaki en belirgin yansımalarından biri, çoklu anlatıcı kullanımıdır. Geleneksel roman anlayışı çoğunlukla tek bir bakış açısına, çoğunlukla da güvenilir bir anlatıcıya dayanır. Oysa modern ve postmodern metinler, bir olayın ya da bir karakterin birden fazla anlatıcıdan aktarılmasıyla, gerçekliğin parçalanmış ve göreceli doğasını vurgular.

Latife Tekin’in Sevgili Aşksız Ölüm adlı romanında, köy yaşamı, doğaüstü olaylar ve toplumsal dönüşüm, farklı karakterlerin perspektifinden sunulur. Okur, bu farklı bakışlar arasında dolaşırken, gerçeğin tek bir doğruya indirgenemeyeceğini sezer. Benzer şekilde Barış Bıçakçı’nın eserlerinde de karakterler arası sessiz gözlemler ve iç monologlar, anlatının çoğulcu yapısını güçlendirir.

Bu teknik, okurun farklı algılarla karşılaşmasını sağlayarak, metni tek boyutlu bir gerçeklikten uzaklaştırır. Roland Barthes’ın “yazarın ölümü” (1967) kavramıyla ifade ettiği üzere, anlam artık yalnızca yazarın elinde değil, okurun yorum ve katılımıyla şekillenir.

Metinlerarasılık ve Katmanlı Anlatılar

Parçalanmış gerçeklik anlayışında bir diğer önemli unsur, metinlerarasılık ve katmanlı anlatı yapılarıdır. Bu tür metinlerde okur, bir anlatının içinde başka bir anlatıya çekilir; hikâyeler iç içe geçer, metinler birbirine ayna tutar.

Oğuz Atay’ın Tutunamayanlar romanı, bu bağlamda dikkate değerdir. Roman, metinler arası oyunlar, parodi ve ironi ile kendi üzerine katlanır; okur ise zaman zaman neyin gerçek, neyin anlatı olduğunu ayırt etmekte zorlanır. Ferit Edgü’nün Hakkârî’de Bir Mevsim adlı eseri ise minimalist dili ve kesik kesik anlatımıyla, karakterin yalnızlığını ve çevresiyle kuramadığı ilişkiyi parçalı bir dille sunar. Edgü’nün metni, okurun olay örgüsünden çok, parçalı deneyimlerden bir bütün çıkarmasını gerektirir.

Dijital çağ, gerçeklik algısını hem gündelik yaşamda hem de edebiyat biçimlerinde dönüştürmüştür. Sosyal medya, algoritmalar ve yapay zeka destekli içerikler, bireyin gerçeklik algısını sürekli yeniden şekillendirmekte ve edebi üretimi de bu değişimden etkilemektedir.

Hakan Bıçakçı’nın Doğa Tarihi ve Boş Zaman gibi eserlerinde, şehir hayatının dijitalleşmiş ve yabancılaştırıcı doğası, karakterlerin algısını bozar. Bıçakçı’nın metinlerinde fiziksel dünya ile zihinsel dünya arasındaki sınırlar bulanıklaşır; okur bir noktada, karakterin gerçeklikten mi yoksa kurgu veya hayalden mi söz ettiğini sorgulamaya başlar.

Bu tür eserler, Jean Baudrillard’ın hipergerçeklik kavramıyla açıklanabilir. Baudrillard’a göre simülasyonlar ve imgeler, gerçekliğin yerini alır ve birey bir “gerçeklik fazlası” içinde yaşamaya başlar (Baudrillard, 1981).

Okurun Aktif Katılımı

Parçalanmış gerçeklikler edebiyatında okurun rolü, pasif bir izleyiciden aktif bir katılımcıya dönüşür. Okur, yalnızca sunulanı almaz; metni yorumlamak, boşlukları doldurmak ve anlamı kendince inşa etmek zorunda kalır.

Nazlı Karabıyıkoglu’nun öykü ve romanla-

rında, okurun metne katılımı belirgin şekilde hissedilir. Karabıyıkoglu, anlatılarında boşluklar bırakır, okura ipuçları sunar, her şeyi açıklamaz. Okur, bu bilinçli eksikliği kendi zihninde tamamlamakla yükümlüdür. Böylece edebi metin, tek taraflı bir aktarım olmaktan çıkar ve anlamın okurla birlikte yaratıldığı bir alana dönüşür.

Sonuç

Parçalanmış gerçeklikler edebiyatı, modern bireyin parçalı, karmaşık ve çoğul deneyimlerinin bir yansımasıdır. Teknolojik gelişmeler, post-truth çağın yarattığı bilgi karmaşası ve bireysel deneyimlerin çeşitliliği, edebi metinlerin de çok katmanlı, metinlerarası ve yorum gerektiren yapılar kazanmasına yol açmıştır.

Bu edebi yaklaşım, yalnızca yazarı değil, okuru da merkeze alır; okur, anlatının tamamlayıcısı ve yeniden yaratıcısıdır. Günümüz dünyasında edebiyatın en önemli işlevlerinden biri, parçalanmış gerçeklikler içinde okura anlam arama ve yaratma imkânı sunmaktır.

Kaynakça

- (1)-Roland Barthes, *Yazarın Ölümü*. 1967.
- (2)-Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*. 1981.
- (3)-Latife Tekin, *Sevgili Arsız Ölüm*.
- (4)-Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*.
- (5)-Ferit Edgü, *Hakkâri'de Bir Mevsim*.
- (6)-Hakan Bıçakcı, *Doğa Tarihi, Boş Zaman*.
- (7)-Nazlı Karabıyıkoglu, çeşitli eserler.

HIZIR İRFAN ÖNDER

AYAZDA

Gözlerin ümit
Saçların bahardı
Akşam kızarırdı yanaklarında
Donmuş vakitleri seyrederdim...

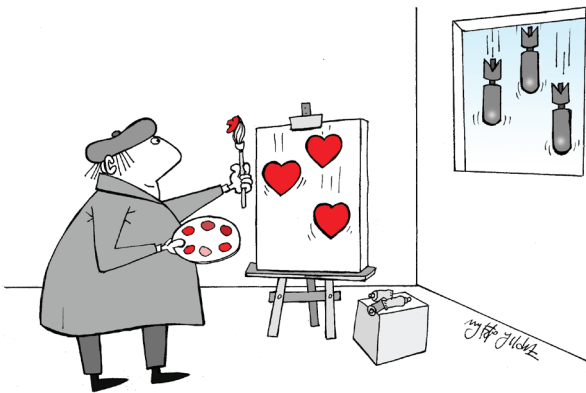
Düşlerim naftalin kokar
Hatıralar sandığında...
Saçlarını örüp duruyorum zamanın
Suskun gölgeme kızıyorum boyuna!..

İnsan, kendi karanlığını yaşıyor
Biliyorum, geceler de morarır ayazda...

Ürpertiyor devasa kentler
Taş duvarlar arasında büyüyor yalnızlığım
Ağlamak hafifletmiyor ki hüznümü
Umudum hasta!..

Bir yürek niye kanar ki?..

Dağlarım kar yağıyor dört mevsim
Ölüyor Zümrüdüanka'm!..



Karikatür: Mustafa YILDIZ

BEN KARA GÖZLERE BAKAMAM

Abdullah TOROSLU

1954 yılında, Kozak'ta öğretmen olarak göreve başlamıştım. Okul tarla ortasında üç odalı toprak bir ev. Birinci sınıflı okutuyorum. On beş öğrenci. Onlara okulu sevdirmek, okuma öğrenmelerini kolaylaştırmak için öğrendiğim metotları uyguluyorum. Zaman zaman bahçeye çıkarıyor, mandolinle müzikli oyunlar oynatıyorum.

Her gün öğrenciler sevinçle evlerine dönerken ben de büyük bir iş başarmış gibi mutlu oluyordum. Hafta sonuydu. Yine bahçede müzikli bir oyun öğretiyordum. Otuz, kırk adım ötede bir kız çocuğu dikkatimi çekti. Ne zaman öğrencileri bahçeye çıkarsam o kız çocuğu orada belirir, zil çalınca da gözden kaybolurdu. Öğrencilerden birini gönderip yanımıza çağırttım. Utana utana geldi. Lastik ayakkabısı yırtık, entarisi yamalıydı. Saçları dağınık, benzi uçuktu. Adını sordum: “Gülbahar” diye yanıtladı. “Okumak ister misin?” dedim. Başını kaldırıp yüzüme baktı. Bu gözler her zaman görülen gözlerden değildi. Bu bakış her çocuğun bakışı değildi. İçinde okuma özlemi, ıslıl ıslıl yanan iri kara gözler ve sevgi, ilgi bekleyen bir büyük bakıştı. Onu da öğrencilerin arasına aldım. Zil çalıp öğrenciler dağıldığında, Gülbahar'ın bir kuş gibi uçup gittiğini gördüm. Pazartesi günü ders zili çalmadan önce Gülbahar annesiyle geldi. Kadın korku ile utangaçlık arasında bir çekingenlikle yanıma yaklaştı:

“Muallim beg, bu kız her gün okula gidecem diye ağlıyor. Babası yok. Yoksuluz. Önlük, ayakkabı alamayız. Okula böyle gitse gelse olmaz mı?” dedi.

Gülbahar'ın buğulu kara gözlerine baktım. Yardım bekler gibiydi. “Gülbahar sınıfa gitsin. Sen üzülme, gerekeni yağarım ben” dedim. Zavallı anne hazine bağışlanmış gibi sevinçle, dua ederek gitti. Günleri haftalar kovaladı. Gülbahar üç ay içinde, herkesten önce okumayı yazmayı öğrendi. Çok çalışıyordu. Onu öz kızımmış gibi seviyordum. Her pazartesi dersten önce gelir elimi öper, derse öyle girerdi. Yılsonu geldi. Tatil başladı. Ertesi yıl ben yüksek öğrenim için Ankara'ya gittim. Gülbahar arada bir mektup yazıyordu. Bir de fotoğrafımı istedi gönderdim. Ne

oldu, nasıl oldu bilinmez, haberleşmemiz kesildi. Yirmi yıl birbirimizi unuttuk.

Aralık ayının soğuk bir günü, lösemi-li oğlumu Hacettepe Tıp Fakültesi'nin Çocuk Bölümü'ne yatırdım. Üç gün yatması gerektiği söylendi. Yapılacak bir şey yoktu. Dünyam kararmıştı. Hastaneden çıktım. Yürüye yürüye Anıtkabir'e gittim. Zaman geçirmek, geçmişini yeniden yaşamak için gidilecek en uygun yer bana göre burasıydı.

Atatürk'ün giyinişi ilgimi çekti. Bana yakışıp yakışmayacağını düşünmeden çizmelere ve pantolonlara özen duyardım. Şapkalı bir fotoğrafına bakıyordum. Bir ara beş-altı yaşlarında bir kız çocuğunun bana doğru gelmekte olduğunu farkettim.

Çocuk yanıma yaklaştı: “Affedersiniz amca, öğretmen misiniz?” diye sordu.

“Evet” dedim.

Küçük kız başını kaldırıp yü züme baktı. Yeniden sordu. “Adınız Abdullah mı?”

İçim cız etti. Düş görüyorum sandım. Bana soru soran kız Güloy'du Gülbahar'a ben “Gülo” derdim. İşte yıllardır görmediğim kara gözlü Gülo. Anılar hızla belleğimde geçit yapmaya başladı. Benim şaşkın durumumu çocuk anlamıştı. “Annem sor dedi” diye ekledi. Annesini gösterdi. Baktım, bana doğru geliyor. Oysa az önce ben onların yanından geçmiştim. İyice dalgınlaşmışım demek. Gülo yanıma yaklaştı. Gözlerindeki o ısıltı kalmamıştı. Elimini öpüp sarıldı bana. Ağladı...Ağladı. “Yapma, ağlama be Gülo. Beni de ağlatacaksın” dedim. Kendimi tutmak için çok çalıştım olmadı. Benim de gözlerimden yaşlar döküldü.

Bir süre öyle kaldık., yıllarca birbirini görmemiş baba kız gibi. Sonra bir kenara oturduk. Başından geçenleri uzun uzun anlattı Gülo. Politik isteklere uymadığı için üç kez il içinde yer değiştirilmişti. Oysa hiçbir veli şikâyetçi olmamıştı. Eşi aynı yerde olmadığı için önemli sıkıntılar yaşıyordu mutlaka. Yirmi yıl sonra hâlâ aynı yerde sayıyor olmamızbir daha üzdü beni. Çok şeyler konuştuk.



Neden Ankara'ya geldiğini sordum. Doktorlar lösemi hastası olabileceğini söylemişler. Tahlil sonuçları için iki gün bekle demişler. İçim bir daha yandı. Gülo'nun o ısıltı ısıltı yanan kara gözleri yoktu. Oğlum Ertuğrul'un da iri kara kara gözleri hastalığa yakalanınca sönmeye başlamıştı.

Gülo'yu uğurladım. Aradan bir yıl geçmeden Gülo'nun öldüğünü öğrendim. Bir süre sonra da oğlum öldü. İşte o zamandan beri ben kara gözlere bakamam. İçim yanar, yüreğim kanar. Acılar kor gibi yakar kavurur beni.

SERVET SÖYLEMEZ

VARINCA

Yoğrulduk masal diyarının mayasında
Doğum bedeninde ölüm kıyafetiyle

Yazıldık ürkek hayatların kısacık hikâyelerinde
Sürpriz sonlu aşkın sofrasına dek

Mahkûmduk kalemin dokunuşuyla kaderin yelpazesinde
Benli saltanatın sensiz yıkılışını izleyerek

Islandık sefilcik gözlerin duru yaşında
Başak veren filizlerde öze yeşererek

Yelkendik açılan his deryasının giz melteminde
Tutsak zihinlerin belleklerinde özgürce

Gölgeydik tutkuyla barışın ufkunda
Kırık kalplerin yetim düşlerince

Kalıntılardık ebedî yontuların edebî eserlerinde
Tarihin el sürmemiş sayfalarına varınca...



ÖLDÜĞÜNDEN DOLAYI

Mehmet Ali ELÇİN

Bir eski dostum öldüğünden dolayı vefat etmişti. Hem yoksuldu hem kimsesi yoktu. Zaten yoksulların kimsesi olmaz ki. Sizden iyi olmasın şeker gibi bir adamdı. İyi adam olması çevresinin olmasını sağlama-mamıştı. Hani derler ya melek gibi bir adam. Vallahi de öyleydi billahi de öyleydi.

İyi biliyorum biraz sonra sorgu sualden sonra onu direk cennete göndereceklerdir. Melek, meleği sorgular mı? Belki sırat köprüsünden geçirmezler bile.

‘Hadi sen direk cennete’ diyebilirler. Doğru ya köprünün sorgulayacağı bu adamın, günahkâr olup olmadığını köprü, meleklerden daha mı iyi bilecek? Ama yine de biz önlemlerimizi daha doğrusu görevimizi yerine getirelim, dedik.

Rahmetli, saftı, çocuk kalbiyle küçük kü-çük olmayı bilirdi. Şimdi o güzelim kalbinin durması nedeniyle bu dünyadan genç yaşta diğer tarafa geç-müştü. Kimsesi yoktu demiştim. Kefenini ben alayım bari, dedim. Bu da benden arkadaşına ufak bir hediye olsun. Hem ufak da olsa az bir parayla sevap kazanma fırsatı yakalamıştım. Damlaya damlaya göl olurmuş.

Gittim kefen almaya. Allah Allah! Kefen tek satılmıyormuş. Takım halinde satılıyormuş. Yani lifi, sabunu, havlusu, tası tarağı, gül suyu ve kefen.

İlk girdiğim dükkândan almadım. Çünkü çok paraydı. Enayi miyim ilk dükkândan alacak kadar? Cenaze levazımı satan başka bir dükkâna gittim. Ora-da da fiyat aynıydı. Başka yere gittim. Camdaki yazı beni cezbettti. “Kefen takımını bizden alana yanında hatim duasını bedavaya veriyoruz.” Dükkân dükân gezmemin faidesini görmüştüm.

Neyse kefen takımını aldım. Yanında naylon torba içerisine okunup üflenmiş hatim duasını da ver-diler. Bedava sözcüğünün anlamına uygun kullanıldı-ğı en gerçekçi yer burasıydı. Çünkü bedava; bedeli hava demekti. İçi hava dolu naylonu da patlatmadan cenaze evine götürdüm. O torbayı özenle evin mut-faktaki rafına koydum. İnşallah patlamaz.

Cenazenin yıkanmasına sıra gelmişti. Beni çağırdılar. Gittim. Adamın elinde su kabı... Su dökül-müyormuş. Allah Allah! dedim. Nasıl dökülmüyormuş bu su. Bir bahşış at dökülür, dediler. Ulan bunda

da mı bahşış var, dedim. Kefeni ben aldım diye di-ğer masraflar da üzerimde kaldı. Sponsor olmuştum. Neyse ayıp olmasın diye bir ellilik attım. Su dökülü-verdi.

Kefeni getirin, dediler. Götürdük. Aksilik üst üste geldi. Bu defa da makas kesmiyordu. Bir ellilik de ona attım. Makas bileyleniverdi.

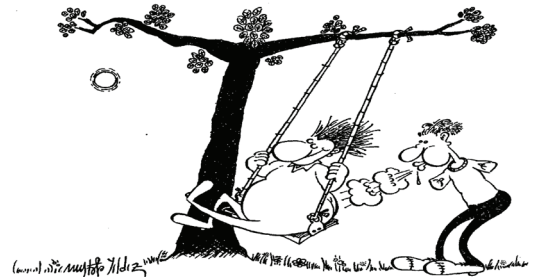
Mezara gittik. Okunmuş torbayı evde unut-muşum.

Mezar eşenlere de bahşişlerini verdik. Sevap-mış. Hakları geçmesin, dediler.

Sağ olsun hoca bey, cenazenin üzerine nasıl toprak atılacağını anlattı. Üç kürek toprak atılıp kü-rek yere bırakılacakmış ve bir başkası küreği alıp üç kürek toprak da o atacakmış. Sevap herkese kalma-lıymış. Adalet çok önemliymiş. İnsanlar her zorluğa katlanırmış ama adaletsizliğe katlanamazmış. Hatta devletin dini adaletmiş.

Oysa cenaze gömüldüğünde, geride daha top-rak atmayan bir sürü insan kalmıştı. Tabii ki dörder beşer kürek toprak atarsan böyle olur. Gözlerimle gördüm. Birisi üç kürek hakkını kullandıktan sonra küreği yere bıraktı. Sonra bir daha üç kürek attı. Ya-zık. Sevap çalınır mı yahu? Toprak atamayanların hakkını yemiş olmuyor mu? Sevap açgözlülüğü işte. Gözlerini toprak doyuruyor. O değil de ben bu işe şaş-tım kaldım.

Masrafları ben yaptım, ben bir kürek toprak atamadım. Hakkımı helâl etmiyorum.



Karikatür: Mustafa YILDIZ



“Walter Siehe’nin Hazin Hikâyesi”

ÇİÇEKÇİ ALMAN¹

Ali TAŞ

Yazar Ahmet Karataş, yalın bir biçim ve tarihsel derinlikle biyografik olarak kaleme aldığı Mersin odaklı Toroslar / Çukurova düzleminde ve Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyeti’nin yol ayrımındaki zaman düzleminde geçen “Çiçekçi Alman” Walter Siehe, botanik bir sevdâ uğruna geldiği Çukurova’da son nefesini vererek yaşamını noktalıyor.

Akademisyen, tarihçi Ahmet Karataş, Botanikçi Walter Siehe’nin Toroslar’da geçen (1895 / 1928) yaşamını yazdığı “Çiçekçi Alman” adlı roman, Walter Siehe’nin Mersin Limanı’na inmesiyle başlar. Tarsus Eyalet Valisi (İÖ 51 - 50) Romalı Hatip Cicero’yla kurduğu, Ovidius çağrışimli, tarih ötesi tinsel iletişimin köprü geçişi yaptığı roman; Fındıkpınarı’nda satın alınan ev, Toroslar ve Bolkarlar merkezli bir botanik üssü hâline getirilerek açılım kazanır. Tarsus’ta görevli Mari ile Berlinli Elizabeth arasındaki gönül ilişkisinin renk kattığı romanda Siehe; Adana’da gördüğü Mustafa Kemal Paşa ile Kurtuluş Savaşı’na karşı da sıcak hisler besler. Fransız işgaliyle uzun yıllar, Avrupa’nın botanik elçisi saygınlığıyla kaldığı bölgeden bir grup Almanla birlikte ayrılmak istediklerinde, Klikeya İşgal Kuvvetleri Komutanı ve Adana Valisi Albay Bremond tarafından izin verilmeyerek, hapsedilmelerinin ardından özgürlüğüne kavuşan Walter Siehe, Berlin’deki eşi ve çocuklarına kavuşmadan 1928 yılında hayatını kaybeder.

TOROSLAR’IN ÇİÇEKLERİ *

Farklı cephe ve kesitlerle birçok romana giren Toros Dağları, bu kez, bir ilk olarak, doğa merkezli içeriğiyle “Alman Çiçekçi”de yer alır. Somut betimleme ve benzetmelerle imgeselleşen Toroslar anlatımının dikkat çektiği kitapta; Yusuf İzzet (Seyhan Vilayet gazetesi - 1890’lı yıllar); yaşlı bir bilgenin naifliği içindeki Toroslar’la, yüreğinin ateşinden göğşe fışkıran bir sıcaklığı taşıyan Çukurova’nın şairane duruşuyla coşkulu ve

üretkenliğini bire bin vererek çoğalan harflerin, sözcüklerin dillerde şiirleşmesini, destanlaşmasını, öyküleşmesini (s.15) bereketli toprakların gücüne bağlarken; Ali Ekrem Bolayır, seçilmiş en güzel manzaraların üstünde; âlemlerin en yücesinden kopup gelip, sonsuz levhalar gibi birbirine kaynaşmış, kucaklaşmış; dalgalanan bir sema gibi ufuklara uzanmış; bitmez tükenmez uzantılarıyla gökyüzüne hüküm sürmüş; güneşi, ayı ve yıldızları doğuştan, kâinatın sırrına ermiş, doğuştan heykel olan dağların can evinden yükselen ormanlardan... (s.10-11) söz eden güzellemelerini gözler önüne serer.

Gerçekçi / biyografik roman Çiçekçi Alman’a başat bir figür olarak yön veren Siehe için, Osmanlı / Alman tarihi dostluğunun etkin bir kimliği olarak görülen tarihi sahnelerin bedeli vardır... Alman Post’ta Ermeni sorunu konusunda Osmanlı’yı savunması nedeniyle Abdülhamit, Siehe’yi desteklerken; aynı konu nedeniyle de Armen Ruperyan tarafından öldürülmek istenir. Sütlegenden tavşan kulağına, gelinelinden bahar çiğdemine kadar Toroslar’ın sayısız çiçeklerini Avrupa’ya göndererek botaniğe kazandıran Siehe; Çiçero, Ovidius, Atatürk, Milli Mücadele, Taş İskele, Tüccar Hanı, Taş Hanı, Gümrük Meydanı, Azak Han, Fermani Otel, Emperyal Otel, Acem Kırathanesi, Khadivel Kırathanesi, Yoğurt Pazarı, İstasyon Caddesi, Gülek, İskender Kitabesi, Yuşa Peygamber, Danyal Peygamber, Hazreti Şit, Lokman Peygamber, Abbasi Halifesi Memun, Kehf Suresi, Ulu Cami, Ashab-ı Kehf, Yedi Uyurlar, Kırk Kaşık Bedesteni, Abacı Han, Aziz Pavlus Kilisesi, Tepebağ, Yağcamii, Saat Kulesi-Abidinpaşa, Ramazanoğlu Çarşısı, Yeni Han, “Yeni Adana”, Şair Eşref, Lokman Hekim, Misis’teki beş peygamber mezarı, Ermeni İsyanı ve Nuh’un Gemisi, Mersin ve Adana’daki kolera salgını gibi Mersin, Tarsus ve Adana’nın tarihi mekân, kişi ve olaylarının örtüştüğü ilginç antik ve mitolojik vurgular taşıyan bir roman düzlemi görülür. Mersin’in kasabalılıktan kentliliğe yö-

nelerek, Tarsus'u geçip, bir Akdeniz kenti olarak önem kazanmaya başlamasına koşut, emperyalist / sömürgeci yayılcılığının yaşandığı bir dönemde Mersin / Bağdat Demiryolu yapımını üstlenen tarihi dost Almanlarla, İngiltere ve Fransa gibi diğer emperyalist ülkeler de etkin bir rol üstlenirken; Fransızlar'ın Kilikya çabasından rahatsız olan İngilizler, Walter Siehe aracılığıyla bölgede yerel istihbarat iklimi yaratma hesabını yapar.

Ahmet Karataş'ın, "yöresel bir tarihi düzlemde olaylar ve anıların izini sürerek yazıp, babası Avcı Yusuf'a armağan ettiği "Çiçekçi Alman" Walter Siehe'den Toroslar ve Çukurova'ya açılan pencerede doğa ve botanik konusunun ağırlıklı olarak işlenmesi gibi zarif bir açının verildiği romanda yer alan tarihi bilgiler ve araştırmanın boyutu bir yere kadar hissedilir. Olumlu bir bakış açısı ve anlatım diliyle Toroslar'ın botanik tarihine sunulan böyle bir yazınsal armağan sonrasında kuşkusuz ki Avrupa'nın doğasında dolaşan bakışlarda Toroslar'ın izi aranacaktır elbet.

1 (Ahmet Karataş/ Çiçekçi Alman/ Roman/ Akademisyen Kitabevi/ 2024/208 sayfa)



HASAN BURAK BERBER

ÜRKEK SİLAH

Ellerim titrek ceplerimde
Yürüyorum üşüyen nefesimle
Akmaktan kabarıp damarlarım
Bir gözün keskin noktasıyla,
Şimşeklerle bulutlar arasına
Dolunayın elini vuruşu gibi,
Dokunma!
Yalnızlık ki daha ulusu gibi
Süregelmiş, süregidecektir.

Gözlerin başka bir destan olmuş;
Uzun uzun yazıyor,
Kara dağlarının altı denizden
Dağlarını yazanlar eritiyor.
Etekleri beyaz bulutla dolmuş
Arkasına başka erler dolmuş,
Uzuyor, yüce dağlar uzuyor.
Yükseliyor,
Kuzgunlar ağaçlarda
Ceset misali
Bir koku sokaklarda
Sürdükleri sefâsıdır dertlerin

İçtiniz hep beni siz tütünler.
Üstümden duman yayılıyor
Yürüyen paltonun dallarından
Dökülür yaprakları toz toz...
Sonbaharın eskimiş ayazında,
Yağmurlarla öldü günün akşamı
Şırl şırl, tüm nefesler ıslandı
Bu akşam beni başka üzüyor
Bu akşam beni öyle izliyor
Çek gözünü üstümden
Ruhunu saklar kul
Kendisinden.
Kerim silahı
Barutu kederle dolusu gibi
Kokusu göz yaşı misali
Lütfen bana
Doğrultma

4. İLYAS HALİL ÖYKÜ ÖDÜLÜ-2025

İLYAS HALİL ÖYKÜ ÖDÜLÜ'nün amacı, şair ve yazar İlyas Halil'in kişiliğini tanıtmak, Mersin'e olan tutkusunu gelecek kuşaklara aktarmak ve edebiyatımıza yeni yapıtlar kazandırmaktır.

KATILIM KOŞULLARI

- 1-İlyas Halil Öykü Ödülü'ne 18 yaşını doldurmuş olan herkes, yetişkinlere yönelik **(Bir) 1** öyküyle katılabilir. Yarışmayı düzenleyenler ve birinci derece yakınları yarışmaya katılamazlar.
- 2-Yarışmaya katılan öykünün dili **Türkçe** olmalıdır.
- 3-Öykü; **12 punto Times New Roman yazı karakteriyle, 1,5 satır aralığıyla yazılmalı 5 (Beş sayfa) A4'den kısa-10 (On sayfa) A4'ten uzun olamamalıdır.**
- 4-Öykü sayfalarının üst sağ köşesinde **sadece rumuz** yazılacaktır. Öykü, **pdf** olarak **erkanozaydin48@gmail.com** adresine gönderilmelidir.
- 5-Yazarın özgeçmişi, kimlik bilgileri, profil fotoğrafı, posta adresi, e-posta adresi, cep telefonu ve öykünün adını içeren word dökümanı aynı adrese gönderilmelidir.
- 6-Ödüle değer bulunan öykünün yayın hakkı iki yıl süreyle Mersin Sanat Edebiyat dergisine ait olacaktır.
- 7-Gönderilecek öykü daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olmalı, başka yarışmalarda ödül almamış olmalıdır.
- 8-Katılım koşullarını yerine getirmeyen öyküler geri bildirilmez.
- 9-Gönderilen öykünün içeriğiyle ilgili hukuksal, bilimsel ve yazınsal sorumluluk yazarına aittir.
- 10-Öykülerin değerlendirilmesinde; Türkçeyi kullanma gücü, kurgu becerisi, yaratıcılık, özgünlük, anlatımda akıcılık, noktalama ve yazım kurallarına uygunluk gibi özellikler aranacaktır. Çok sayıda noktalama ve yazım yanlışları içeren öyküler değerlendirme dışı bırakılır.
- 11-İlyas Halil Öykü Ödülü'ne gönderilen öyküler özgün (yazarına ait) olmalı, başka bir yapıttan alıntı içermemelidir. Ödül alan öykünün belirlenmesinden sonra böyle bir olgu ortaya çıkarsa yazarı aldığı ödülü iade edecek, ortaya çıkacak zararı tazmin edecek, hukuksal gelişmelerin tarafı olacaktır.

DEĞERLENDİRME

1-SEÇİCİ KURUL: Nursel DURUEL, Ali F. BİLİR, Orhan ÖZDEMİR, Ferhat İŞLEK ve Sabahattin ÖZKAN'dan oluşmaktadır.

2-YARIŞMA TAKVİMİ

SON BAŞVURU: **15 EKİM 2025.** Öykü, dergimize ulaştığında yazara bildirilecektir. (Öykünüzün ulaşp ulaşmadığını kontrol ediniz.) Son başvuru tarihinden sonra gelen öyküler değerlendirmeye alınmaz.

SONUCUN DUYURULMASI: Sonuç, seçici kurulun, değerlendirmesini tamamlamasının ardından **www.mersinsanatedebiyat.com** adresinden ve basın aracılığıyla duyurulacaktır.

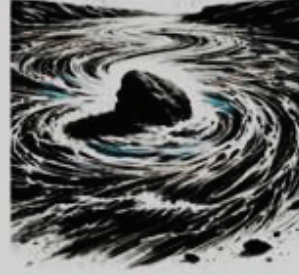
ÖDÜL: **Birinciye 25.000 TL** ödülü, İlyas Halil'in ailesi tarafından tören sırasında verilecektir. Tören yeri ve tarihi ileride duyurulacaktır.

Yazarlar, İlyas Halil Öykü Ödülü'ne katılmakla yukarıda belirtilen koşulları bütünüyle kabul etmiş sayılırlar.

İLETİŞİM: Erkan Özaydın-05367715159 erkanozaydin48@gmail.com



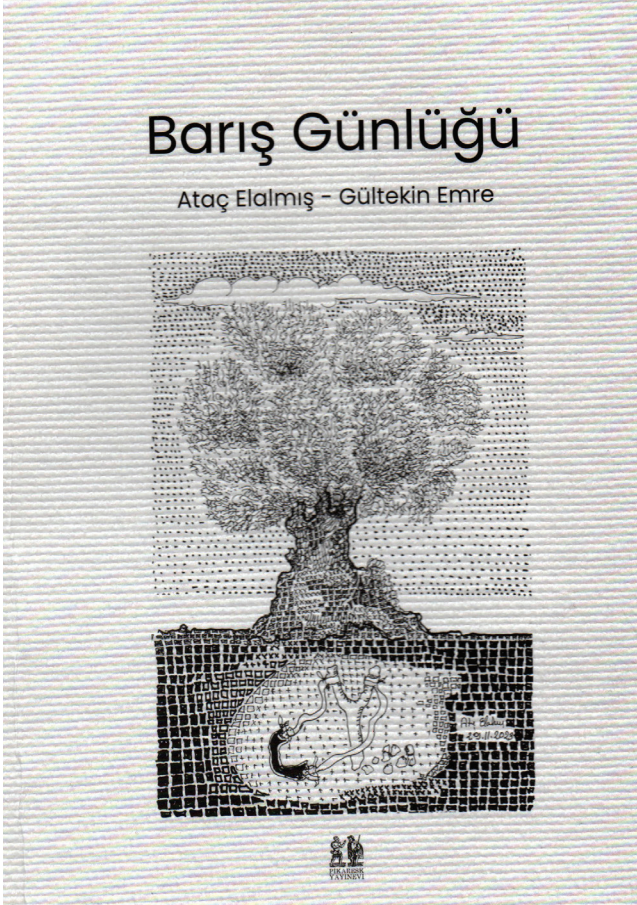
Mehmet Ali Elçin



FIRAT BAZEN AFFEDER

11. Şerzan Kurt Öykü Ödüllü

Öykü



ALİ RIZA YALGIN'IN İZİNDE TOROSLAR'DA ALADAĞLAR ve KARATEPELİ YÖRESİ

ERKAN ÖZAYDIN



MERSİN KENT KİTAPLIĞI

KÜLTÜR
SERİSİ

ISSN 2791-7762

